C. VELLEIUS PATERCULUS I. LIPSIUS RECENSUIT

Velleius Paterculus, Justus Lipsius

C.
VELLEIVS PATERCVLVS

* * *

I. LIPSIVS RECENSVIT.

LVGDVNI,

Sumptibus PETRI RIGAVD,

1612.

C. VELLEII PATERCVLI HISTORIÆ ROMANÆ AD M. VINCIVM COS.

LIBER PRIMVS.

*** tempeſtate diſtractus à duce ſuo Neſtore, Metapontum cõdidit. Teucer, non receptus à patre Telamone, ob ſegnitiam non vindicatæ fratris iniuriæ, Cyprum appulſus, cognomine patriæ ſuæ Salamina conſtituit. Pyrrhus, Achillis filius, Epirum occupauit; Philipus Ephyram in Theſprotiâ at rex regum Agamemnon, tempeſtate in Cretam inſulam reiectus, tres ibi vrbes ſtatuit, à patriæ nomine vnam, à victoriæ memoriâ, Mycenas, Tegeam, Pergamum. idem mox, ſcelere patruelis fratris Aegiſt-

hi, hæreditarium exercentis in eum odium, & facinore vxoris oppressus, occiditur. regni potitur Ægistus per annos VII. hunc Orestes, matrémque, cum sociâ consiliorum omnium sorore Electrâ, virilis animi feminâ, obtruncat. factum eius à diis comprobatum spatio vitæ, & felicitate imperii apparuit: quippe vixit annis XC. regnauit LXX. qui se etiam à Pyrrho, Achillis filio, virtute vindicauit. nam quod, pactæ eius, Menelai, atque Helenæ filiæ Hermiones nuptias occupauerat, Delphis eum interfecit. Per hæc tempora Lydus, & Tyrrhenus fratres cùm regnarent in Lydiâ, sterilitate frugum compulsi, sortiti sunt, vter cum parte multitudinis patriâ decederet. sors Tyrrhenum contigit. peruectus in Italiam, & loco, & incolis, & mari nobile, ac perpetuum à se nomen dedit. Post Orestis interitum, filij eius, Penthelus, & Tisame

ſamenus, regnauêre triennio. Tum, ferè anno octogeſimo poſt Troiam captam, centeſimo, & vigeſimo, quàm Hercules ad deos exceſſerat, Pelopis progenies, quæ omni hoc tempore pulſis Heraclidis, Peloponneſi imperium obtinuerat, ab Herculis progenie expellitur. duces recuperandi imperij fuêre, Teminus, Creſphontes, Ariſtodemus quorum atauus fuerat. Eodem ferè tempore Athenæ ſub regibus eſſe deſierunt: quarum vltimus rex fuit Codrus, Melanthi filius, vir non prætereundus: quippe, cùm Lacedæmonij graui bello Atticos premerent, reſpondiſſétque Pithius, quorum dux ab hoſte eſſet occiſus, eos futuros ſuperiores; depoſita veſte regia, paſtoralem cultum induit; immiſtúſque caſtris hoſtium, de induſtriâ, imprudenter, rixam ciens, interemptus eſt. Codrum cum morte æterna gloria, Athenienſes ſecuta victo.

ria eſt. quis eum non miretur, qui iis artibus mortem quæſierit, quibus ab ignauis vita quæri ſolet? Huius filius Medon primus Archon Athenis fuit. ab hoc poſteri apud Atticos dicti Medontidæ. ſed ii, inſequentéſque Archontes, vſque ad Charopem, dum viuerent, eum honorem vſurpabant. Peloponneſii, digredientes finibus Atticis, Negaram mediam Corintho, Atheníſque vrbem cõdidêre. ea tempeſtate & Turia claſſis, plurimum pollens mari, in vltimo Hiſpaniæ tractu, in extremo noſtri orbis termino inſulam circumfuſam Oceano, per exiguo à continenti diuiſam freto, Gades condidit. ab iiſdem poſt paucos annos in Africâ Vtica condita eſt. Excluſi ab Heraclidis Oreſtis liberi, iactatíſque cum variis caſibus, tum ſæuitia maris, quinto decimo anno ſedem cepêre circa Lesbum inſulam. Tum Græcia maximis concuſ-

ſa

aſ eſt motibus: Achæi, ex Laconicâ pulſi, eas occupauêre ſedes, quas nũc obtinent; Pelaſgi Athenas commigrauerê; acérque belli iuuenis, nomine Theſſalus, natione Theſprotius, cum magnâ ciuium manu, eam regionem armis occupauit, quæ nunc ab eius nomine Theſſalia appellatur, anteà Myrmidonum vocitata ciuitas. Quo nomine, mirari conuenit eos, qui, Iliaca componentes tempora, de eâ regione vt Theſſaliâ commemorant, quod cùm alii faciant, Tragici frequentiſſimè faciunt. quibus minimè id concedendum eſt. nihil enim ex perſonâ poëtæ, ſed omnia ſub eorum, qui illo tempore vixerunt, dixerunt. quod ſi quis à Theſſalo, Herculis filio, eos appellatos Theſſalos dicet: reddenda erit ei ratio, cur numquam ante hunc inſequentem Theſſalum ea gens id nominis vſurpauerit. Paullo antè Haletes, ſextus ab Her

cule, Hippotis filius, Corinthum, quæ antea fuerat Ephyre, claustra Peloponnesi continentem, in Isthmo condidit. Neque est, quod miremur ab Homero nominari Corinthum. nam ex personâ poëtæ & hanc vrbem, & quasdam Ionum colonias iis nominibus appellat, quibus vocabantur ætate eius, multo post Ilium captum conditæ. Athenienses in Eubœâ Chalcida Erethriam colonis occupauêre; Lacedæmonii in Asiâ Magnesiam. Nec multo pòst Chalcidenses, orti, vt prædiximus, Atticis, Hippocle, & Megasthene ducibus, Cumas in Italiâ condiderunt. huius classis cursum esse directum alii columbæ antecedentis volatu ferunt, alij nocturno æris sono, qualis Cerialibus sacris cieri volet, Pars horum ciuium magno pòst interuallo Neapolim cõdidit, vtriusque, vrbis eximia semper in Romanos fides facit ea nobilitate,

itate, atque amœnitate sua dignissi-
nas. sed aliis diligentior ritus patrij
nansit custodia: Cumanos Osca mu-
tauit vicinia. Vires autem veteres ea-
rum vrbium hodiéque magnitudo o-
stentat mœnium. Subsequenti tem-
pore magna vis Græciæ iuuentu-
tis, abundantia virium sedes quæri-
tans, in Asiam se effudit. nam & Io-
nes, duce Ione profecti Athenis, no-
bilissimam partem regionis mariti-
mæ occupauêre, quæ hodiéque appel
latur Ionia; vrbésque constituêre, E-
phesum, Miletum, Colophona, Prie-
nen, Lebedum, Myuntem, Erythram,
Clazomenas, Phoceã; multásque in
Aegæo, atque Icario occupauerê in-
sulas, Samum, Chium, Andrum, Te-
num, Pharum, Delum, aliásque igno-
biles. Et mox Aeolij, eâdem profecti
Græcia, longissimísque acti errori-
bus, non minus illustres obtinuerunt
locos? clarásque vrbes condiderunt,

Smyrnam, Cymé, Lariſſam, Myrinā, Mitylenémque, & alias vrbes, quæ ſunt in Lesbo inſulà. Clariſſimum deinde Homeri illuxit ingenium, ſine exemplo maximum: qui magnitudine operum, & fulgore carminum ſolus appellari Poëta meruit. in quo hoc maximum eſt, quòd neque ante illum quem ille imitaretur, neq; poſt illum, qui eum imitari poſſet, inuentus eſt. neque quemquam alium, cuius operis primus auctor fuerit, in eo perfectiſſimum, præter Homerum, & Archilochum, reperiemus. Hic longius à temporibus belli, quod compoſuit, Troici, quàm quidem rentur, abfuit. nam fermè ante annos DCCCCL. floruit, intra ∞ natus eſt. quo nomine, non eſt mirãdum, quod ſæpè illud vſurpat. * hoc enim vt hominum, ita ſæculorum notatur differentia. quem ſi quis cæcum genitum putat, omnibus ſenſibus

bus orbus eſt. Inſequēti tempore imperium Aſiaticum ab Aſſyriis, qui id obtinuerant annis ∞ LXX. translatum eſt ad Medos, abhinc annos fermè DCCLXX. quippe Sardanapalum, eorum regem, mollitiis florentem, & nimium felicem malo ſuo, tertio & triceſimo loco ab Nino, & Semiramide, qui Babylona condiderant, natum, ita vt ſemper ſucceſſor regni paterni foret filius, Pharnaces Medus imperio, vitáque priuauit. Eâ ætate clariſſimus Graii nominis Lycurgus Lacedæmonius, vir generis regii, fuit ſeueriſſimarum iuſtiſſimarúmque legum auctor, & diſciplinæ conuenientiſſimæ vir; cuius quamdiu Sparta diligens fuit, excelſiſſimè floruit. Hoc tractu temporum ante annos v. & LX. quàm vrbs Romana conderetur, ab Eliſſà Tyriâ, quam quidam Dido autumant, Carthago conditur. Circa quod tempus Caranus,

nus, vir generis regii ſextus decimus ab Hercule, profectus Argis, regnum Macedoniæ occupàuit. à quo Magnus Alexander cùm fuerit ſeptimus decimus, iure materni generis Achille auctore, paterni Hercule gloriatus eſt. Aemilius Sura de annis populi Romani. Aſſyrii, principes omnium gentium, rerum potiti ſunt, deinde Medi, poſtea Perſæ, deinde Macedones. exinde, duobus regibus, Philippo, & Antiocho, qui à Macedonibus oriundi erant, haud multo poſt Carthaginē ſubactam, deuictis, ſumma imperii ad populum Romanum peruenit. Inter hoc tempus, & initium Nini regis Aſſyriorum, qui princeps rerum potitus, interſunt anni ∞ DCCCXCV. Huius temporis æqualis Heſiodus fuit, circa CXX. annos diſtinctus ab Homeri ætate, vir perelegantis ingenii, & molliſimâ dulcedine carminum memorabilis, otij

otij quietíſque cupidiſſimus, vt tem-
pore tanto viro, ita operis auctorita-
te, proximus. qui vitauit, ne in id,
quod Homerus, incideret: patriám-
que, & parentes, teſtatus eſt. ſed pa-
triam, quia multatus ab eâ erat, con-
tumelioſiſſimè. Dum in externis mo-
ror, incidi in rem domeſticam, maxi-
míque erroris, & multum diſcrepan-
tem auctorum opinionibus. Nam
quidam, huius temporis tractu, aiunt,
à Tuſcis Capuam, Nolámque condi-
tam, ante annos ferè DCCCXXX. qui-
bus equidem aſſenſerim. ſed M. Ca-
to quantum differt? qui dicat, Ca-
puam ab eiſdem Tuſcis conditam, ac
ſubinde Nolam: ſtetiſſe autē Capuā,
antequam à Romanis caperetur, an-
nis circiter CCLX. quod ſi ita eſt; cùm
ſint à Capuâ capta anni CCXL. vt
condita eſt, anni ſunt ferè D. Ego
(pace diligentiæ Catonis dixerim)
vix crediderim, tam maturè tantam

vrbem

vrbem creuisse, floruisse, concidisse, resurrexisse. Clarissimum deinde omnium ludicrum certamen & ad exercitandam corporis animíque virtutem efficacissimum, Olympiorum initium habuit, auctore Iphito Elio: is eos ludos, mercatúmque instituit ante annos, quam tu, M. Vinici, consulatum inires, DCCCCLIV hoc sacrum eodem loco instituisse fertur abhinc annos fermè ∞ CCL. Atreus, cùm Pelopi patri funebres ludos faceret: quo quidem in ludicro omnis generis certaminum Hercules victor exstitit. Tùm Athenis perpetui Archontes esse desierunt, cùm fuisset vltimus Alcmæon: cœperúntque in denos annos creari: quæ consuetudo in annos LXX. mansit: ac deinde annuis commissa est magistratibus resp. Ex iis, qui denis annis præfuerunt, primus fuit Charops, vltimus Eryx; ex annuis, primus Creon. Sexta Olym-

piade,

iade, poſt duo & viginti annos, quá
prima conſtituta fuerat, Romulus,
Martis filius, vltus iniurias aui: Romam
vrbem Parilibus in palatio cõdidit.
à quo tempore ad vos conſules,
anni ſunt DCCLXXXII. id actum
poſt Troiam captá annis CDXXXVII.
id geſſit Romulus, adiutus legionib.
Latini, aui ſui: (libenter enim iis, qui
ita prodiderunt, acceſſerim) cùm aliter
firmare vrbem nouam, tam vicinis
veientibus, aliiſque Etruſcis, ac
Sabinis, cum imbelli, & paſtorali manu
vix potuerit: quamquam, iam Aſylo
facto inter duos lucos, auxit.
Hic centum homines electos, appellatóſque
Patres, inſtar habuit conſilii
publici. hanc originem nomen Patriciorum
habet. Raptus virginum
Sabinarum;

* * * * * *

quam timuerat hoſtis, expetit. nam
biennio adeò varia fortùna cum con
ſulibus

ſulibus conflixerat, vt plerumque ſuperior fuerit, magnámque partem Græciæ in ſocietatem ſuam perduceret. Quin Rhodii quoque, fideliſſimi anteà Romanis, tum dubiâ fide, ſpeculati fortunam, proniores regis partibus fuiſſe viſi ſunt: & rex Eumenes in eo bello medius fuit animo, neque fratris initiis, neque ſuæ reſpondit conſuetudini. Tum ſenatus populúſque Romanus L. Aemilium Paullum qui & prætor, & conſul triumphauerat, virum in tantum laudandum, in quantum intelligi virtus poteſt, conſulem creauit, filium eius Paulli, qui ad Cannas quàm tergiuerſanter perniciosam reip. pugnam inierat, tam fortiter in eâ mortem obierat. is. Perſeum ingenti prœlio apud vrbem nomine Pydnam in Macedoniâ, fuſum, fugatúmque, caſtris exſuit; deletíſque eius copiis, deſtitutum omni ſpe coëgit è Macedoniâ profugere: quam il-
le

linquens, in insulam Samothraciá
ofugit, templíque se religioni sup-
icem credidit. ad eum Cn. Octa-
us prætor, qui classi præerat, per-
enit; & ratione magis, quàm vi per-
asit, vt se Romanorum fidei com-
nitteret. ita Paullus maximum, no-
ilissimúmque regem in triumpho
uxit. quo anno & Octauij, prætoris
aualis, & Anicij, regem Illyricorum
Gentium ante currum agētis, trium-
phi fuêre celebres. Quàm sit assidua
eminentis fortunæ comes Inuidia,
altissimísque adhæreat, etiam hoc
colligi potest, quòd cùm Anicij, Octa
uiíque triumphum nemo interpellá-
ret, fuêre, qui Paulli impedire obni-
terentur: cuius tantum priores excef-
sit, vel magnitudine regis Persei, vel
specie simulacrorum, vel modo pe-
ciniæ, vt bis millies centies HS æra-
rio contulerit, & omnium ante acto-
rum comparationem amplitudine

vicerit. Per idem tempus, cùm Antiochus Epiphanes, qui Athenis Olympicum inchoauit, tum Regem Syriæ, Ptolomæum puerum Alexandriæ obsideret: missus est ad eum legatus M. Popillius Lænas, qui iuberet incepto desistere: mandatáque exposuit; & regem, deliberaturum se dicentem, circumscripsit virgulâ, iussitque, prius responsum reddere, quã egrederetur finito arenæ circulo. sic cogitationem regiam Romana disiecit constãtiã, obeditúmque imperio. Lucio autem Paullo magnæ victoriæ compoti, quatuor filij fuêre. ex iis duos, natu maiores, vnum P. Scipioni, P. Africani filio, nihil ex paternâ maiestate. præter speciem nominis, vigorémque eloquentiæ, retinenti, in adoptionem dederat: alterum Fabio Maximo: duos, minores natu, prętextatos, quo tempore victoriam adeptus est, habuit. Is cùm in concione

one extra vrbem, more maiorum,
ite triumphi diem, ordinem acto-
m ſuorum commemoraret, deos
nmortales precatus eſt, vt ſi quis
orum inuideret operibus, ad fortu-
e ſuæ, in ipſum potiùs ſæuirent,
uàm in remp. quæ vox, veluti ora-
lo emiſſa, magnâ parte cum ſpo-
uit ſanguinis ſui. nam alterum ex
, quos in familiâ retinuerat, libe-
, ante paucos triumphi, alterum
ſt pauciores amiſit dies. Aſpera
ca hæc tempore cenſura Fuluii
acci, & Poſthumii Albini fuit.
ippe Fuluii cenſoris frater, & qui-
m conſors, Cn. Fuluius ſenatus mo
s eſt ab iis cenſoribus. Poſt victum,
ptúmque Perſeum, qui quadrien-
o poſt in libera cuſtodiâ Albæ de-
ſſit, Pſeudophilippus, à mendacio
nulatæ originis appellatus, qui ſe
ilippum regíæque ſtirpis, ferebat,
m eſſet vltimæ, armis occupatâ Ma

cedoniâ, aſſumptis regni inſignibus, breui temeritatis pœnas dedit. Quippe. Q. Metellus prætor cui ex virtute Macedonici nomen inditum, præclara victoria ipſum, gentémq; ſuperauit, & immani etiã Achæos rebellare incipientes, fudit acie. Hic eſt Metellus Macedonicus, qui porticus, quæ fuêre circumdatæ duabus ædibus ſine inſcriptione poſitis, quæ nunc Octauiæ porticibus ambiuntur, fecerat; quíque hanc turmam ſtatuarum equeſtrium, quæ frontem ædium ſpectant, hodiéque maximum ornamentum eius loci, ex Macedoniâ detulit. cuius turmæ hanc cauſam referunt: Magnum Alexandrum impetraſſe à Lyſippo, ſingulari talium auctore operum, vt eorum equitum, qui ex ipſius turma apud Granicum flumen ceciderant, expreſſa ſimilitudine figuram, faceret ſtatuas, & ipſius quoque iis interponeret. Hic idem,

pri

nus omniũ Romæ ædem ex mar-
re in iis ipsius monumentis moli-
, vel magnificentiæ, vel luxuriæ
nceps fuit. Vix vllius gentis, æta-
ordinis hominem inueneris, cuius
citatem fortunæ Metelli compa-
nam, præter excellentes trium-
os, honoréſque amplissimos, &
ncipale in rep. faſtigium, exten-
nque vitæ ſpatium, & acres, inno-
téſque pro rep. cum inimicis con-
tiones, quatuor filios ſuſtulit, om-
adultæ ætatis vidit, omnes reli-
t ſuperſtites, & honoratiſsimos.
rtui eius lectum pro Roſtris ſuſtu-
unt quattuor filij, vnus conſularis,
cenſorius, alter conſularis, tertius
nſul, quartus candidatus conſula-
, quem honorem adeptus eſt. Hoc
nimirum magis, feliciter de vitâ
grare, quàm mori. Vniuerſa dein-
vt prædiximus, inſtincta in bellũ
naia, cùm pars magna, eiuſdẽ Me-

telli Macedonici virtute, armiſque, tracta erat, maximè Corinthiis in arma, cum grauibus etiam in Romanos contumeliis, infligantibus, deſtinatus ei bello gerendo conſul. Mummius. Et ſub idem tempus, magis, quia volebant Romani, quicquid de Carthaginenſibus diceretur, credere, quàm quia credenda afferebantur, ſtatuit ſenatus Carthaginem excidere. ita eodem tempore P. Scipio Aemilianus, vir auitis P. Africani, paterniſque L. Paulli virtutibus ſimillimus omnibus belli, ac togæ dotibus, ingeniiſque, ac ſtudiorum eminentiſſimus ſæculi ſui qui nihil in vitâ, niſi laudandum, aut fecit, aut dixit, ac ſenſit: quem, Paullo genitum, adoptatum à Scipione, Africani filio, diximus, ædilitatem petens cōſul creatus eſt. Bellum Carthagini, iam ante biennium à prioribus conſulibus illarum, maiore vi intulit, cùm antè in Hiſpa

pania murali coronâ, in Africâ
idionali donatus esset; in Hispa-
verò etiam ex prouocatione,ipse
dicus virium, immanis magnitu-
is hostem interemisset. Eamque
em,magis inuidiâ imperij, quàm
us temporis noxiæ, inuisam Ro-
no nomini,funditus sustulit,fecít-
suæ virtutis monumentum,quod
rat aui eius clementiæ. Cartha-
diruta est, cùm stetisset annis
LXVII. adhinc annos CLX-
II. Cn. Cornelio Lentulo, L.
ummio COS. Hunc finem habuit
omani imperij Carthago æmula:
n qua bellare maiores nostri cœ-
e Claudio,& Fuluio cos. ante an.
s CCXCVI.quàm tu,M.Vinici, cõ-
atum inires. ita per annos cxv. aut
llum inter eos populos, aut belli
eparatio,aut infida pax fuit. neque
Roma,iam terrarum orbe supera-
,securam sperauit fore, si nomen

vſquam ſtantis maneret Carthaginis. adeò odium, certaminibus ortum, vltra metum durat, & ne in victis quidem deponitur, neque antè inuiſum eſſe deſinit, quàm eſſe deſiit. Ante triennium, quàm Carthago deleretur, M. Cato perpetuus diruendæ eius auctor, L. Cenſorino, M. Manlio Cos. mortem obiit. Eodem anno, quo Carthago condidit, L. Mummius Corinthum, poſt annos DCCCCLII. quàm ab Halete, Hippotis filio, erat condita, funditus eruit. vterque imperator, deuictæ à ſe gentis nomine honoratus, alter Africanus, alter appellatus eſt Achaicus. nec quiſquam ex nouis hominibus prior Mummio cognomen virtute partum vindicauit. Diuerſi imperatoribus mores, diuerſa fuêre ſtudia. quippe Scipio tam elegans liberalium ſtudiorum, omniſque doctrinæ & auctor, & admirator fuit, vt Polybium,

Panæ

ætiúmque, præcellentes inge-
viros, domi militiæque secum
uerit. neque enim quisquam hoc
pione elegantiùs interualla ne-
orum otio dispunxit: semper-
aut belli, aut pacis seruiit arti-
semper inter arma: ac studia
tus, aut corpus periculis, aut a-
um disciplinis exercuit. Mum.
tam rudis fuit, vt captâ Corin-
cùm maximorum artificum per-
s manibus tabulas, ac statuas in
am portandas locaret, iuberet
ici conducentibus, si eas perdi-
nt, nouas eos reddituros. Non
n puto dubites, Vinici, quin
s pro rep. fuerit, manere adhuc
n Corinthiorum intellectum,
n in tantum ea intelligi: & quin
rudentia illa imprudentia deco-
blico fuerit conuenientior.
m faciliùs cuiusque rei in vnum
acta species, quàm diuisa tem-

poribus, oculis, animísque inhæreat: ſtatui priorem huius voluminis, poſterioremque partem, non inutili rerum notitia in artum contractâ, diſtinguere, atque huic loco inſerere, quæ quoque tempore, poſt Romam à Gallis captam, deducta ſit colonia iuſſu ſenatus, nam militarium & cauſſæ, & auctores, & ipſarum præfulgent nomina huic rei per idem tempus ciuitates propagates, auctúmque Romanum nomen communione iuris, haud intempeſtiuè ſubtexturi videmur. *Poſt* ſeptem annos, quàm Galli vrbem ceperunt, *Sutrium* deducta colonia eſt, & poſt annum *Setina*, nouémque interiectis annis *Nepe*: deinde, interpoſitis duobus & triginta, *Aricini* in ciuitatem recepti. abhinc annos autem CCCL. Sp. Poſtumio, Veturio Caluino cos. *Campanis* data eſt ciuitas, partíque *Samnitium* ſine ſuffragio: & eodem anno *Cales* deducta

colonia. Interiecto deinde trien.
Fundani, & Formiani in ciuitatē
pti eo ipso anno, quo Alexandria
dita est. insequentibúsque con-
us, à Sp. Posthumio, Philone Pu-
o censoribus *Acerranis* data ci-
. & post triennium *Tarracinam*
cta colonia. interpositóque qua.
nnio, *Luceria*: ac deinde, interie-
riennio, *Suesse Aurunca*, & *Sati-*
Interamnáque post biēnium. De.
deinde hoc munere anni vaca-
nt. tunc *Sora*, atque *Alba* dedu-
oloniæ, & *Carseoli* postbiēnium.
inctùm Fabio, Q. Decio Mure
cùm cos, quo anno Pyrrhus re-
e cœpit, *Sinuissam*, *Minturnásque*
coloni, post quadriennium *Ve.*
m interiectóque bennio, M. Cu-
& Rufino Cornelio Cos. *Sabinis*
suffragio data ciuitas. id actum
annos fermè cccxx. at *Cossam*,
estum abhinc annos fermè ccc.
Fabio

Fabio Dorſone, & Claudio Caninâ cos. intericcto quinquennio, Sempronio Sopho, & Appio Cæci filio cos. *Ariminum*. *Beneuentum* coloni miſſi; & ſuffragij ferendi ius *Sabinis* datum. at initio primi belli Punici *Firmum*, & *Caſtrum* colonis occupata. & poſt annum *Aſenira*, poſtque XXII. annos *Aeſulum*, & *Aiſium*, *Fregillaque* poſt biennium; proximóque anno, Torquato, Semproniόque cos. *Brundiſium*, & poſt tirennium *Spoletium*: quo anno Floralium ludorum factum eſt initium. póſtque bienniū deducta *Valentia*, &, ſub aduentum in Italiam Hannibalis, *Cremona*, atque *Placentia*. Deinde, neque dum Hannibal in Italiâ moratur, neque proximis poſt exceſſum eius annis, vacuit Romanis colonias condere; cùm eſſet in bello conquirendus potiùs miles, quàm dimittendus, & poſt bellum vires refouendæ magis, quàm
ſpar

rgendæ. Cnæo autem Manlio
lſone,& M.Fuluio Nobiliore cos.
onia deducta colonia, abhinc an-
fermè CCXVII. & , poſt quadrien
m, *Piſaurum* , ac *Potentia* : inter-
tóque triennio , *Aquileia* , & *Gra.*
a , & poſt quadriennium. *Luca*
dem temporum tractu , quam-
m apud quoſdam ambigitur , *Pu.*
, *Salernúmque*, & *Buxentum* miſſi
oni : *Auximum* autem in Pice.
m,abhinc annos fermè CLXXXVII.
e triennium , quàm Caſſius cen.
, à Lupercali in Palatium verſús,
atrum facere inſtituit : cui in de-
liendo eximia ciuitatis ſeueri.
, & conſul Cæpio reſtitêre quod
inter clariſſima publicæ volun.
is argumenta numerauerim. Caſ-
autem Longino , & Sextio Cal-
o, qui Sallues apud Aquas,quæ ab
Sextiæ appellantur, deuicit , con-
ibus, *Fabrateria* deducta eſt , ab.
hinc

hinc annos fermè C L V I I. & post annum, *Scylacium*, *Mineruium*, *Tarentum*, *Neptunia*, *Carthagóque* in Africa prima, vt prædiximus, extra Italiã colonia condita est. de *Dertonâ* ambigitur. *Narbo* autem *Marcius* in Galliâ, M. Porcio, Q. Marcio cos. abhinc annos circiter CL I I I. deducta colonia est post tres, & viginti annos in Vagiennis *Eporædia*, Mario sexies, Valeriósque Flacco COS. Neque facilè memorię mandauerim, quæ, nisi militaris, post hoc tempus deducta sit.

Cùm hæc particula operis velut formam propositi excesserit: quamquam intelligo, mihi, in hac tam præcipiti festinatione, quæ me, rotæ, pronéue gurgitis, ac verticis modo, nusquam patitur consistere, pœnè magis necessaria prætereunda, quàm superuacua amplectenda: nequeo tamen temperare mihi, quin rem, sæpe agitatam

atam animo meo, neque ad liqui.
lum ratione perductam, signem sty.
o. Quis enim abundè mirari potest,
uòd eminétissima cuiusque profes.
onis ingenia, in eam formam: & in
lem artari temporis congruens spa-
um, & quemadmodũ clausa capsâ,
ióque septo diuersi generis anima.
, nihil minus separata alienis, in
num quoque corpus congregantur:
cuiusque clari operis capacia in.
nia in similitudinẽ & temporum,
profectuum semetipsa ab aliis se-
rauerunt? Vna, neque multorum
morum spatio diuisa, ætas, per di-
ni spiritus viros, Aeschylum, So-
oclem, Euripidem, illustrauit tra.
dias: vna priscam illam, & vete-
n sub Cratino, Aristophane, & Eu.
ide comœdiam: ac nouam comi.
Menadrus, æqualésque eius æ.
magis, quàm operis, Philemon,
iphilus, & inuenêre intra pau.
cissimos

cissimos annos, neque imitanda reli-
quêre. Philosophorum quoque inge-
nia, Socratico, ore defluentia, om-
nium, quos paullò antè enumerauimus, quanto post Platonis, Aristote-
lisque morté floruêre spatio ? Quid
ante Isocratem, quid post eius audi-
tores, eorúmque discipulos clarum
in oratoribus fuit ? adeò quidem ar-
tatum angustiis temporum, vt nemo
memoria dignus alter ab altero vi-
deri nequiuerint. neque hoc in Græ-
cis, quàm in Romanis, euênit ma-
gis. nam nisi aspera, ac rudia re-
petas, & inuenti laudanda nomi-
ne, in Attio, circáque eum Roma-
na tragœdia est: dulcésque Latini
lepôris facetiæ per Cæcilium, Teren-
tiúmque, & Afranium sub pari æta-
te nituerunt. Historicos, (vt & Li-
uium quoque priorum ætati ad-
struas) præter Catonem, & quos-
dam veteres, & obscuros, minus

xxx. annis circumdatum æuum
lit. vt nec poëtarum in antiquius,
eriúſve proceſſit vbertas at o-
io, ac vis forenſis, perfectúmque
ſæ eloquentiæ decus, vt idem ſe-
etur Cato, (pace P. Craſſi, Scipio-
que, & Lælii, & Gracchorum, &
nii, & Ser. Galbæ dixerim) ita v-
erſa ſub principe operis ſui eru-
Tullio: vt delectari ante eum
ciſſimis, mirari verò neminem
is, niſi aut ab illo viſum, aut qui
n viderit. Hoc idem euenilſe
nmaticis, plaſtis, pictoribus, ſcal-
ibus, vt quiſque temporum in-
it notis, reperiet, eminentia
que operis artiſſimis temporum
tris circumdata. Huius ergo,
edentíſque ſæculi, ingeniorum
tudines congregantis & in ſtu-
par, & in emolumentum, cauſ-
m ſemper requiro, numquam
o, quas eſſe veras confidam, ſed

fortaſſe veriſimiles, inter quas has maximè. Alit æmulatio ingenia: & nunc inuidia, nunc admiratio incitationem accendit: naturáque, quod ſummo ſtudio petitum eſt, adſcendit in ſummum: difficilíſque in perfecto mora eſt: naturalitérque, quod procedere non poteſt, recidit. &, vt primo ad conſequendos, quos priores ducimus, accendimur: ita, vbi aut præteriri, aut æquari eos poſſe deſperauimus, ſtudium cum ſpe ſeneſcit, &, quod aſſequi non poteſt, ſequi deſinit, &, velut occupatam relinquens materiam, quærit nouam: præteritôque eo, in quo eminere non poſſumus, aliquid, in quo nitamur, conquirimus: ſequitúrque, vt frequens, ac mobilis tranſitus maximum perfecta operis impedimentum ſit. Tranſit admiratio ad condicionem temporum, & ad vrbium. Vna vrbs Attica pluribus annis eloquen-

tiæ,

iæ,quàm vniuersa Græcia, operibúsque floruit; adeò vt corpora gentis lius separata sint in alias ciuitaes, ingenia verò solis Atheniensium nuris clausa existimes. Neque ego oc magis miratus sim,quàm,nemiem Argiuum, Thebanum, Lacedæmonium oratorem; aut, dum vixit, uctoritate, aut post mortem memoâ dignum existimatum. quæ vrbes, multæ aliæ,talium studiorum fuêre steriles, nisi Thebas vnum os Pindari illuminaret. nam Alcmana,Lacones falsò sibi vindicans.

C. VELLEII PATERCVLI HISTORIÆ ROMANÆ AD M. VINCIVM COS.

LIBER SECVNDVS.

POTENTIÆ Romanorum prior Scipio viam aperuerat, luxuriæ posterior aperuit. quippe, remoto Carthaginis metu, ſublatáque imperij æmulâ, non gradu, ſed præcipiti curſu à virtute deſcitum, ad vitia tranſcurſum; vetus diſciplina deſerta, noua inducta; in ſomnum à vigiliis, ab armis ad voluptates, à negotiis

otiis in otium conuersa ciuitas. tum
cipio Nasica in Capitolio porticus,
im,quas prædiximus,Metellus , tum
circo Cn.Octauius multo amœniss.
mam moliti sunt:publicámque ma-
nificentiam secuta priuata luxuria
t.Triste deinde , & contumeliosum
ellum in Hispaniâ, duce latronum
iriatho,secutum est : quod ita variâ
rtunâ gestum est, vt sæpiùs Roma-
orum gereretur aduersa. sed , inter-
npto Viriatho fraude magis, quàm
rtute,Seruilij Cæpionis , Numanti-
im grauius exarsit. hæc vrbs num-
iam x.plura,quàm propriè iuuentu-
,armauit. sed, vel ferociâ ingenij,
l inscitiâ nostrorum ducum , vel
rtunæ indulgentiâ, cum alios du-
s,tum Pompeium, magni nominis
rum , ad turpissima deduxit fœde-
, (hic primus è Pompeiis consul
t) nec minus turpia,ac detestabilia
ncinum Hostilium consulem. sed

Pompeium gratia impunitum habuit, Mancinum verecundia. quippe, non recuſando perduxit huc, vt per Fetiales nudus, ac poſt tergum religatis manibus, dederetur hoſtibus: quem illi recipere ſe negauerunt, ſicut quondam Caudini fecerunt, dicentes, publicam violationem fidei non debere vnius ſui ſanguine. Immanē deditio Mancini ciuitatis mouit diſſenſionem. quippe Ti. Gracchus, Ti. Gracchi, clariſſimi, atque eminentiſſimi viri, filius, P. Africani ex filiâ nepos, quo Quæſtore & auctore id fœdus ictum erat, nunc grauiter ferens aliquid â ſe factum infirmari, nunc ſimilis vel iudicii, vel pœnæ metuens diſcrimen, tribunus pl. creatus, vir alioqui vitâ innocentiſſimus, ingenio florentiſſimus, propoſito ſanctiſſimus, tantis denique adornatus virtutibus, quantas perfecta & naturâ & induſtriâ, mortalis condicio

cio recipit, P. Mucio Scæuolà, I. Calpurnio consulibus, abhinc annos CLXII. desciuit à bonis; pollicitúsq; toti Italiæ ciuitatem. simul etiam promulgatis agrariis legibus, omnibus statum concupiscentibus, summa ibis miscuit; & in præruptum, atque anceps periculum adduxit remp. Octauióque collegæ, pro bono publico stanti, imperium abrogauit: III. viros agris diuidendis, coloniisque deducendi creauit se, socerúmque suum consularem Appium, & Gracchum fratrem, admodum iuuenem tum P. Scipio Nusica, eius qui optimus vir à senatu iudicatus erat, nepos eius, qui censor porticus in Capitolio fuerat, filius, pronepos autem Cn. Scipionis, celeberrimi viri P. Africani patruus, priuatúsque, & togatus, cùm esset consobrinus Ti. Gracchi, patriam cognationi præferens, & quidquic publicè salutare

non esset, priuatim alienum existimans, ob eas virtutes primus omniũ absens pontifex max. factus est, cum datâ læuo brachio togæ laciniâ, ex superiore parte Capitolij, summis gradibus insistens, hortatus est, qui saluam vellent remp. se sequerentur. Tum optimates, senatus, atque equestris ordinis pars melior, & maior, & intacta perniciosis consiliis plebs, inruere in Gracchum, stantem in areâ cum cateruis suis, & concientem pænè totius Italiæ frequentiam. is fugiens, decurrénsque cliuo Capitolino, fragmine subsellii ictus, vitam, quam gloriosissimè degere potuerat, immatura morte finiuit. Hoc initium in vrbe Româ ciuilis sanguinis, gladiorúmque impunitatis fuit, inde ius vi obrutum, potentiórque habitus prior, discordíæque ciuium, anteà cõdicionibus sanari solitæ, ferro diiudicatæ; belláque non caussis inita, sed

prout

prout eorum merces fuit. quod haud mirum eſt. non enim ibi conſiſtunt exempla, vnde cœperũt, ſed quamlibet in tenuem recepta tramitem, latiſſimè euagandi ſibi viam faciunt: &, vbi ſemel recto deërratum eſt, in præceps peruenitur: nec quiſquam ſibi putat turpe, quod alii fuit fructuoſum. Interim, dũ hæc in Italia gerun. tur, Ariſtonicus, mortuo rege, Attalo, à quo Aſia populo Romano hereditate relicta erat, ſicut relicta poſteà eſt â Nicomede Bithynia, mentitus regiæ ſtirpis originem, armis eam oc. cupat. is, victus à M. Perpernâ, ductúſque in triumpho, ſed M. Aquillio ca. pite pœnas dedit, cùm, initio belli, Craſſum Mucianum, virũ iuris ſciẽ. tiſſimum, decedentem ex Aſiâ pro. conſulem interemiſſet. Et P. Scipio Africanus Aemilianus, qui Carthagi. nem deleuerat, poſt tot acceptas cir. ca Numantiam clades, creàtus iterum

consul, missusque in Hispaniam, fortunæ, virtutique, expertæ in Africâ, respondit in Hispaniâ; & intra annũ ac tres menses, quàm eò venerat, circumdatam operibus Numantiam, excisamque æquauit solo: nec quisquam vllius gentis hominum ante eum clariore vrbium excidio nomen suum perpetuæ commendauit memoriæ. quippe, excisa Carthagine, ac Numãtiâ, ab alterius nos metu, alterius vindicauit contumeliis Hic, cum interrogante tribuno Carbone, quid de Ti. Græcchi cæde sentiret, respondit: si is occupandæ reip. animum habuisset, iure cæsum. Et, cùm omnis concio acclamasset: Hostium inquit, armatorum toties clamore non territus, qui possum vestro moueri, quorũ nouerca est Italia? Reuersus in vrbem, intra breue tempus, M. Aquillio, C. Sempronio cos. abhinc annos c l. post duos consulatus, duósque

trium

triumphos, & bis excisos terrores
reip. manè in lectulo repertus est
mortuus, ita vt quædam elisarum fau-
cium in ceruice reperirentur notæ.
De tanti viri morte nulla habita est
quęstio: ciúsque corpus velato capite
elatum est, cuius opera super totum
terrarum orbem Roma extulerat ca-
put: seu fatalém, vt plures, seu confla-
tam insidiis, vt aliqui prodidere me-
moriæ, mortem obiit. vitam certè di-
gnissimam egit, quæ nullius ad id
temporis, præterquam auito, fulgore
vinceretur. Decessit anno fermè LVI.
de quo si quis ambiget, recurrat ad
priotem consulatum eius, in quem
creatus est anno XXXVI. ita dubitare
desinet. Ante tempus excisæ Numan-
tiæ, præclara in Hispaniâ militia A.
Bruti fuit, qui penetratis omnibus
Hispaniæ gentibus, ingenti vi homi-
num, vrbiúmque potius numero, a-
litis quæ vix audita erant, Gallæci
cogno

cognomen meruit. Et ante eum paucis annis tam ſeuerum illius Q. Macedonici in his gentibus imperium fuit, vt, cùm vrbem, Contrebiam nomine, in Hiſpaniâ oppugnaret, pulſas præcipiti loco quinque cohortes legionarias eodem protinus ſubire iuberet, facientibúſque omnibus in procinctu teſtamenta, velut ad certam mortem eundum foret, non deterritus propoſito, perſeuerentia ducis, quem moriturum miſerat, militem victorem recepit. tantum effecit miſtus timori pudor, ſpéſque deſperatione quæſita. Hic virtute, ac ſeueritate facti; at Fabius Aemilianus, Paulli exemplo, diſciplinæ in Hiſpaniâ fuit clariſſimus. Decem deinde interpoſitis annis, qui Ti. Gracchum, idem Caium fratrem eius, occupauit furor, tam virtutibus eius omnibus, quàm huic errori ſimilem, ingenio etiam, eloquentiáque longè

è præstantiorem. qui cùm, summâ
uiete animi, ciuitatis princeps esse
osset, vel vindicandæ fraternæ mor
s gratiâ, vel præmuniendæ regalis
otentiæ, eiusdem exempli tribuna-
m ingressus, longè maiora, & a-
iora repetens, dabat ciuitatem om-
nibus Italicis, extendebat eam pę-
e vsque Alpes, diuidebat agros; ve-
bat quenquam ciuem plus D. iu-
eribus habere: quod aliquando le-
Liciniâ cautum erat: noua consti-
ebat portoria; nouis coloniis reple
t prouincias; iudicia à senatu trãs-
ebat ad equites; frumentum plebi
re instituerat; nihil immotum, ni-
tranquillum, nihil quietum deni-
e in eodem statu relinquebat:
in alterum etiam continuauit tri-
natum. hunc L. Opimius consul,
i prætor Fregellas excîderat, per-
utus armis, vnáque Fuluium Flac
n, consularem, ac triumphalem
virum,

virum, æquè praua cupientem, quem C. Gracchus in locum Tiberij fratris III. virum nominauerat, eúmque socium regalis assumpserat potentiæ, morte afficit. id vnum nefariè ab Opimio proditum, quòd capitis non dicam Gracchi, sed ciuis R. pretium se daturum, ídque auro repensurum, proposuit. Flaccus, in Auētino armatos ad pugnam ciens, cum filio maiore iugulatus est. Gracchus profugiens, cùm iam comprehenderetur ab iis, quos Opimius miserat, ceruicem Euporo seruo præbuit, qui non segniùs se ipse interemit, quâm domino sucurrerat. Quo die singularis Pomponij, equitis R. in Gracchū fides fuit, qui, more Coclitis, sustentatis in ponte hostibus, eius gladio se transfixit. Vt Tiberij Gracchi anteà corpus, ita Caij, mirâ crudelitate victorum, in Tiberim deiectum est. Hunc Ti. Gracchi liberi,

P.Sci

cipionis Africani nepotes, viuâ
nuc matreCorneliâ, Africani filiâ,
i optimis ingeniis malè vsi, vitæ,
rtiſque habuêre exitum: qui ſi ci-
em dignitatis concupiſſent mo-
n, quidquid tumultuando adipiſ-
geſtierunt, quietis obtuliſſet reſp.
ic atrocitati adiectum ſcelus vni.
n. quippe iuuenis, ſpecie excellés,
dum duodeuiceſimum tranſgreſ-
annum immuníſque delictorum
ernorum, Fuluij Flacci filius, qué
er legatum de condicionibus mi-
it, ab Opimio interemptus eſt. qué
n hauſpex Tuſcus, amicus, flen-
n in vincula duci vidiſſet, Quin tu
potiùs, inquit, facis? protinúſque
ſo capite in pontem lapideum
uæ carceris, effuſóque cerebro ex-
auit. Crudeléſque mox quæſtio-
, in amicos, clientéſque Graccho-
n, habitæ ſunt. ſed Opimium ? vi-
alioqui ſanctum, & graué, dam-
natum

natum posteà iudicio publico, memoria ipsius sæuitiæ, nulla ciuilis persecuta est misericordia. Eadem Rutilium, Popilliúmque, qui consules asperrimè in Tiberii Gracchi amicos sæuierant, posteà iudiciorum publicorum meritò oppressit inuidia. Rei tantæ parum ad notitiam pertinens interponetur. Hic est Opimius, à quo consule celeberrimum Opimiani vini nomen; quod iam nullum esse, spatio annorum colligi potest; cùm ab eo sint ad te, M. Vinici, consulem, anni CLI. Factum Opimii, quòd inimicitiarum quæsita erat vltio, minor secuta auctoritas: & visa vltio priuato odio magis, quàm publicæ vindictæ, data. Subinde, Porcio, Marcióq, COS. deducta colonia, *Narbo Martius*. Mandetur deinde memoriæ seueritas iudiciorum. quippe COS. Cato consularis, M. Catonis nepos, Africani sororis filius, repetundarum

ex

Macedonia damnatus eſt; cùm lis
us IIII. æſtimaretur: adeò illi viri
agis voluntatem peccandi intue-
ntur, quàm modum: factáque ad
nſilium dirigebant,& quid,non in
antum,admiſſum foret,æſtimabãt.
irca eadem tempora M. Metelli fra-
es vno die triumphauerunt. Non
inus clarum exemplum, & adhuc
icum Fuluij Flacci, eius, qui Ca-
am ceperat, filiorum, ſed alterius
adoptionem dati,in collegio con-
um fuit. adoptiuus in Accidiani
nlii familiam datus. nam cenſura
etellorum,patrueliu:n,non germa-
rum fratrum fuit:quod ſolis conti-
at Scipionibus. Tum cimbri, &
utoni tranſſcendêre Rhenũ,mul-
mox noſtris, ſuíſque cladibus no-
es. Per eadem tempora clariùs e-
Minucij,qui porticus,quæ hodie-
celebres ſunt,molitus eſt,ex Scor
is triumphus fuit. Eodem tractu

temporum niruerunt oratores Scipio Aemilianus, Læliúsque Ser. Galba, duo Gracchi, C. Fannius, Carbo, Papirius. Nec prætereundus Metellus Numidicus, & Scaurus, & ante omnes. L. Crassus, & M. Antonius. Quorum ætati, ingeniisque successere. C. Cæsar Strabo, P. Sulpicius. namque Mucius iuris scientiâ, quàm propriæ eloquentiæ nomine, celebrior fuit. Clara etiam per idem æui spatium fuêre ingenia, in Togatis Afranij, in Tragœdiis Pacuuij, atque Attij, vsque in Græcorum ingeniorum comparationem euecti, magnámque inter hos ipsos facientis operi suo locum, adeò quidem, vt in illis limæ, in hoc penè plus videatur fuisse sanguinis. Celebre & Lucilij nomen fuit, quid sub P. Africano, Numantino bello, eques militauerat. quo quidem tempore iuuenis adhuc Iugurtha, ac Marius, sub eodem Africano

no militantes, in iisdem castris
dicêre, quæ posteà in contrariis
cerét. Historiarum auctor iam tum
senna erat iuuenis, sed opus bel-
ciuilis Sullani post aliquot an-
s ab eo seniore editum est. Ve-
tior Sisennâ fuit Cœlius, æqua-
Sisennæ Rutilius, Claudiusque
uadrigarius, & Valerius Antias.
nè, non ignoremus, eâdem ætate
isse Pomponiú, sensibus celebrem,
rbis rudem, & nouitate inuenti à se
eris commendabilem.
Persequamur notam seueritatem
nsorum, Cassij Longini, Cæpionis-
e, qui abhinc annos CLVII. Lepi-
n Aelium, augurem, quòd sex mil-
us ædes conduxisset, adesse iusse-
t. at nunc, si quis tanti habitet,
vt senator agnoscitur: adeò ma-
à rectis in vitia, à vitiis in praua,
rauis in præcipitia peruenitur.
em tractu temporum & Domi-

tij ex Aruernis, & Fabij ex Allobrogibus victoria fuit nobilis. Fabio, Paulli nepoti, ex victoriâ cognomen Allobrogico inditum. Notetur Domitiæ familiæ peculiaris quædam, &, vt clarissima, ita artata numero felicitatis. vti ante hunc, nobilissimæ simplicitatis iuuenem, Cn. Domitiũ, fuêre singulis omninò parẽtibus geniti, sed omnes ad consulatum, sacerdotiáque, ad triumphi autem pænè omnes peruenerunt insignia. Bellum deinde Iugurthinum gestum est per Q. Metellum, nulli secundum sæculi sui huius legatus fuit C. Marius, quẽ prædiximus, natus equestri loco, hirtus atque horridus, vitáque sanctus, quantum bello optimus, tantum pace pessimus, immodicus gloriæ, insatiabilis, impotens, sempérque inquietus. hic, per publicanos, aliósque in Africâ negotiantes, criminatus Metelli lentitudinem, trahentis iam in

ter

rtium annum bellum,& naturalem
obilitatis ſuperbiam, morandíque
imperiis cupiditatem, effecit, vt
um,commeatu petito, Romam ve-
ſſet,conſul crearetur,bellíque, pæ-
è patrati à Metello, qui bis Iugur-
am acie fuderat,ſumma committe-
tur ſibi. Metelli tamen & trium-
hus fuit clariſſimus,& meritum,vir-
tíque cognomen Numidici indi-
m. Vt paullò antè, Domitiæ fami-
e, ita Cæciliæ notanda claritudo
t:quippe intra XXII. fermè annos
ius temporis conſules fuêre Me-
li,aut cenſores, aut triumpharunt
plius XII. vt appareat, quemad-
odum vrbium,imperiorúmque, ita
ntium nunc florere fortunã. nunc
eſcere,nunc interire. At C.Marius
Sullam, iam tunc, vt præcauenti-
s fatis, copulatum ſibi quæſtorem
buit, & per eum miſſum ad regem
cchum,iugurthâ rege, abhinc an-

nos fermè CXXXIIX. potitus eſt: deſignatúſque iterum conſul, in vrbem reuerſus, ſecundi conſulatus initio Kal. Ian. eum in triumpho duxit. Effuſa, vt prædiximus, immanis vis Germanarum gentium, quibus nomen Cimbris, ac Teutonis erat, cùm Cæpionem, Manliúmque conſulem, & antè Carbonem, Silanúmque fudiſſent, fugaſſéntque in Galliis, & exſuiſſent exercitu, Scaurúmque Aurelium cos. & alios celeberrimi nominis viros trucidaſſent, populus R. nõ alium repellendis tantis hoſtibus magis idoneum imperatorẽ, quàm Marium, eſt ratus. tum multiplicati conſulatus eius. Tertius, in apparatu belli conſumptus, quo anno Cn. Domitius tribunus pl. legem tulit, vt ſacerdotes, quos anteà collegæ ſufficiebant, populus crearet. Quarto, trans alpes circa Aquas Sextias cum Teutonis conflixit amplius CL. hoſtium,

prio

iore, ac postero die, ab eo trucida-
.génsque excisa Teutonum Quin.
).citra alpes in campis, quibus no-
:n erat Răudis, ipse consul, & pro-
nsul Q. Lutatius Catulus fortuna-
ſimo decertauêre prælio. cæsa, aut
ota amplius CM. hominum. Hac
ctoriâ videtur meruisse Marius, ne
is nati remp. pæniteret, ac bona
lis repensasse. Sextus consulatus
uti præmium ei meritorum datus.
on tamen huius consulatús frau-
tur gloriâ; quo Seruili Glauciæ,
turniníque Apuleij furorem con-
uatis honoribus remp. laceran-
m, & gladiis quoque, & cæde co-
ia discutientium, consul armis cō
cuit; hominésque exitiabiles in-
ſtiliâ curâ morte multauit. Dein-
interiectis paucis annis, tribuna-
n iniit M. Liuius Drusus, vir nobi-
mus, eloquētissimus, sanctissimus,
iore in omnia ingenio, animó-

que, quàm fortunâ vſus: qui, cùm ſenatui priſcum reſtituere cuperet decus, & iudicia ab equitibus ad eum transferre ordinem; (quippe, eam poteſtatem nacti equites, Gracchanis legibus cùm in multos clariſſimos atque innocentiſſimos viros ſæuiſſent, tum P. Rutilium, virum non ſæculi ſui, ſed omnis æui optimum, interrogatum lege repetundarum, maximo cum gemitu ciuitatis, damnauerunt) in iis ipſis, quæ pro ſenatu moliebatur, ſenatum habuit aduerſarium non intelligentem, ſi qua de plebis commodis ab eo agerentur, veluti ineſcandæ, illiciendæque multitudinis cauſſâ fieri, vt, minoribus perceptis, maiora permitteret. Denique ea fortuna Druſi fuit, vt malefacta collegarum, quàm eius optimè ab ipſo cogitata, ſenatus probaret magis; & honorem, qui ab eo deferebatur, ſperneret; iniurias, quæ ab aliis

inten

endebatur, æquo animo recipe-
&huius summæ gloriæ inuideret,
rum modicam ferret. Tum con-
sus Drusi animus, quando bene
pta malè cedebant, ad dandam ci-
atem Italiæ. quod cùm moliens
ertisset è foro, immensâ, illâ, & in-
gnitâ, quæ eum semper comitaba-
cinctus multitudine, in atrio do-
s suæ cultello percussus, qui affi-
lateri eius relictus est, intra pau-
horas decessit. Sed, cùm vltimum
deret spiritum, intuens circũstan-
n, merentiúmq; frequentiã effudit
em, conuenientissimam consciẽ-
suæ: Et quando, inquit, propinqui,
císque, similem mei ciuem habebit
. Hunc finem clarissimus iuuenis
habuit: cuius morum minimè o-
tatur argumentum. Cùm ædifica-
domum in Palatio in eo loco, v-
st, quæ quondam Ciceronis, mox
sorini fuit, nunc Statilij Sisennæ

est;promitteretque ei architectus ita se eam ædificaturum, vt libera à conspectu, immunis ab omnibus hominibus esset, neque quisquam in eam despicere posset: Tu verò, inquit, si quid in te artis est, ita compone domum meam, vt, quidquid agam, ab omnibus perspici possit. In legibus Gracchi inter perniciosissima numerauerim, quòd extra Italiam colonias posuit. id maiores (cùm viderent tanto potentiorem Tyro Carthaginé, Massiliam Phocæâ, Syracusa, Corintho, Cyzicum ac Byzantium Mileto, genitali solo) diligenter vitauerant, vt ciues Romanos ad cẽsendum ex prouinciis in Italiam reuocauerint. Prima autem extra Italiam colonia *Carthago* condita est. Mors Drusi, iam pridem tumescens, bellum excitauit Italicum, quippe L. Cæsare. P. Rutilio cos. abhinc annos CXX. tùm id malum in vniuersâ Italiá ab Ascu-
sanis

is esset (quippe Seruium præto-
n, Fonteiúmque legatum occide-
t) ac deinde, à Marsis exceptum,
omnes penetrasset regiones : arma
ersus Romanos cepit. quorum vt
una atrox, ita caussa fuit iustissi.
petebant enim eam ciuitatem,
us imperium armis, tuebantur: per
nes annos, atque omnia bella, du-
i numero se militum, equitúmque
gi, neque in eius ciuitatis ius reci.
quæ per eos in id ipsum peruenis-
astigium, per quod homines, e-
dem & gentis, & sanguinis, vt ex.
nos, alienósque fastidire posset, id
um amplius ccc. iuuentutis Ita-
abstulit. Clarissimi autem impe.
res fuerũt Romani eo bello, Cn.
npeius, Cn. Pompeij Magni pater,
Marius. de quo prædiximus, L. Sul.
nno antè præturâ functus, Q. Me.
is, Numidici filius, qui meritum
nomen Pij consecutus erat quip-
pe

pe expulſum ciuitate L. Saturnino tribuno pl. quòd ſolus in leges eius iurare noluerat, pietate ſuâ, auctoritate ſenatus, conſenſu reip. reſtituit patrem. Nec triumphis, honoribúſq; quàm aut cauſſa exſilij, aut exſilio, aut reditu clarior fuit Numidicus. Italicorum autem fuerunt celeberrimi duces, Silo Poppædius, Herius Aſinius, Inſteius Cato, C. Pontidius, Teleſinus Pontius, Marius Egnatius, Papius Mutilius. Neque ego, verecundiâ, domeſtici ſanguinis gloriæ quidquam, dum verum refero, ſubtraham. quippe multum Minatij Magij, attaui mei, Aſculanenſis tribuendum eſt, memoriæ: qui, nepos Decij Magij, Campagnorũ principis celeberrimi, & fideliſſimi viri, tantam hoc bello Romanis fidem præſtitit, vt cum legione, quam ipſe in Hirpinis conſcripſerat, Herculaneum ſimul cum T. Didio caperet, Pompeios cum L.

Sullâ

llâ oppugnaret, Coſamque occu-
ret. cuius de virtutibus cum alij,
n maximè, diiudicéque Q. Horten.
s in Annalibus ſuis retulit. cuius
tati plenam populus R. gratiam
ulit; ipſum viritim ciuitate donan
, duos filios eius creando præto-
, cùm ſeni adhuc crearentur. Tam
ia, atque atrox fortuna Italici
li fuit, vt per biennium conti-
um duo Romani conſules, Ruti.
s, ac deinde Cato Porcius ab ho-
ous occiderentur, exercitus P. R.
ltis in locis funderentur, vtque
ſaga iretur, diúque in eo habitu
neretur. Caput imperij ſui Corfi-
m legerant, quod appellarent I-
cum. Paullatim deinde recipien-
in ciuitatem, qui arma aut non
erant, aut depoſuerant maturiùs,
s refectæ ſunt, Pompeio Sullá-
, & Mario fluentem, procumben-
que Remp. reſtituentibus. Finito
ex

ex maxima parte, nisi quæ Nolani belli manebant reliquiæ, Italico bel. lo, (quo quidem Romani victis, afflictisque ipsi exarmati, quàm integris vniuersis ciuitatem dare maluerunt) consulatum inierunt. Q. Pompeius, & L. Cornelius Sulla, vir, qui neque ad finem victoriæ satis laudari, neque post victoriam abundè vituperari potest. hic, natus familiâ nobili, sextus à Cornelio Rufino, qui bello Pyrrhi inter celeberimos fuerat duces, cùm familiæ eius claritudo intermissa esset, diu ita se gessit, vt nullam petendi consulatum cogitationê habere videtur. deinde post præturã illustratus bello Italico, & antè in Galliâ legatione sub Mario, quâ eminentissimos duces hostiũ fuderat, ex successu animũ sumpsit; petènsq; cõsulatũ, pænè omniũ ciuiũ suffragiis factus est. sed eũ honorẽ vndequiquagesimo ætatis suæ anno assecutus est. Per ea tempora

pora Mithridates, Ponticus rex,
, neque silendus, neque dicendus
curâ, bello accerrimus, virtute e-
ius, aliquando fortunâ, semper a-
o maximus, consiliis dux, miles
iu, odio in Romanos Hannibal,
patâ Asiâ, necatísque in ea om-
is ciuibus R. quos quidem eâdem
atque horâ, redditis ciuitatibus
ris, ingenti cum pollicitatione
niorem interimi iusserat, (quo
pore neque fortitudine aduersus
nridatem, neque fide in Roma-
quisquam Rhodiis par fuit. Ho-
fidem Mitylenæorum perfidia
iinauit, qui M. Aquillium, alióſ-
Mithridati vinctos tradiderunt:
is libertas, in vnius Theophanis
am, posteà à Pompeio restituta
cùm terribilis Italiæ quoque vi.
ur imminere, sorte obuenit Sul
ia prouincia. is, egressus vrbe,
circa Nolam moraretur: (quip-
pe ea

pe ea vrbs pertinacissimè arma retinebat, exercitúque Romano obsidebatur, velut pœniteret eius fidei, quã omnium sanctissimam bello præstiterat Punico) P. Sulpicius, tribunus pl. disertus, acer, opibus, gratiâ, amicitiis, vigore ingenij, atque anima celeberrimus, cùm anteà, rectissimâ voluntate, apud populum maximam quæsisset dignitatem, quasi pigeret eum virtutum suarum, & bene consulta ei malè cederent, subitò prauus, & præceps, C. Mario, post LXX. annum omnia imperia, & omnes prouincias concupiscẽti, addixit, legémque ad populum tulit, quâ Sullæ imperium abrogaretur, C. Mario bellũ decerneretur Mithridaticum; aliásq; leges perniciosas, & exitiabiles, neq; tolerandas liberæ ciuitati, tulit quin etiam Q. Pompeij consulis filium, eúdémque Sullæ generum, per emissarios factionis suæ interfecit. Tum Sulla,

lla, contracto exercitu, ad vrbem
iit, eámque armis occupauit, XII.
ctores nouarum, pessimarúmque
um, inter quos Marium, cum filio,
P. Sulpicio, vrbe exturbauit, ac, le-
atâ, exsules fecit. Sulpicium etiam
cuti equites, in Laurentinis palu-
us iugulauêre, capútque eius ere-
n, & ostentatum, pro Rostris, ve-
omen imminentis proscriptionis,
Marius post sextum consulatum,
óque LXX. nudus, ac limo obru-
oculis tantummodo, ac naribus e-
entibus, extractus arundineto,
paludem Maricæ, in quam se,
ens consectantes Sullæ equites,
derat. iniecto in collum loro, in
rem Minturnensium, iussu II.
perductus est. ad quem interfi-
lum missus cum gladio seruus
cus, natione Germanus, qui for-
imperatore eo bello Cimbrico
s erat, vt agnouit Marium, ma-

gno eiulatu expromenti indignationem casus tanti viri, abiecto gladio, profugit è carcere. Tum ciues, ab hoste, misereri paullo antè principis viri, docti, instructum eum viatico, collatáque veste, in nauem imposuerūt. at ille, assecutus circa Aenariam filium cursum in African direxit; inopémque vitam in tugurio ruinarum Carthaginiensium, tolerauit; cùm Marius, adspiciens Carthaginem, illa intuens Marium, alter alteri possent esse solatio. Hoc primum anno, sanguine consulis Romani, militis imbutæ manus sunt; quippe Pompeius, collega Sullæ, ab exercitu Cn Pompeii proconsulis, seditione, sed quam dux creauerat, interfectus est. Non erat Mario, Sulpicióque Cinna temperior; itaque, cùm ita ciuitas Italiæ data esset, vt in octo tribus cōtribuerentur noui ciues; ne potentia eorum, & multitudo, veterū ciuium dignita

itatem frangeret; plusque pos-
recepti in beneficium, quàm au-
s beneficii; Cinna, in omnibus
bus eos se distributurum, polli-
est. quo nomine, ingentem to-
taliæ frequentiam in vrbem ac-
at. è qua pulsus, collegæ opti-
úmque viribus, cùm in Campa-
tenderet, ex auctoritate sena-
consulatus ei abrogatus est, suf-
sque in eius locum L. Cornelius
ıla, flamen Dialis. Hæc iniuria
ine, quàm exemplo dignior fuit.
Cinna, corruptis primò centu-
bus, ac tribunis, mox etiam, spe
ionis militibus ab eo exercitu,
irca Nolam erat, receptus est. is,
vniuersus in verba eius iurasset,
ens insignia consulatus, patriæ
m intulit, fretus ingenti nume-
uorum ciuium, è quorum dele-
c c. amplius cohortes conscri-
t, ac tringinta legionum instar

impleuerat. Opus errat partibus, auctoritate, gratiâ, cuius augendæ, C. Marium, cum filio, de exsilio, reuocauit, quique cum iis pulsi erant. Dum bellũ autem infert patriæ Cinna, Cn. Põpeius, Magni pater; (cuius præclara opera bello Marsico precipuè circa Picenũ agrũ, vt præscripsimus, vsa erat resp: quique Asculũ ceperat, circa quam vrbẽ, cùm in multis aliis regionibus exercitus dispersi forent, v. & L. X X. ciuium Romanorum, amplius L X. Italicorum vnâ die conflixerant) frustratus spe continuandi consulatus, ita se dubium, mediúmq; partibus præstitit, vt omnia ex proprio vsu ageret, temporibúsque insidiari videretur, & huc, atque illuc, vnde spes maior affuisset potentiæ, se, exercitúmque deflecteret, sed, ad vltimum, magno, atrocique proelio, cum Cinnâ cõflixit. Cuius commissi, patratique sub ipsis moenibus, sociís-
que

-rbis Romanæ pugnantibus, ſpe-
ibúſque, quàm fuerit euentus e-
bilis, vix verbis exprimi poteſt.
hoc, cùm vtrumque exercitum,
parum bello exhauſtum, lace-
peſtilentia, Cn. Pompeius de-
: cuius interitus voluptas, amiſ-
n aut gladio, aut morbo ciuium
damno repenſata eſt: populúſq;
nanus, quam viuo iracundiam
erat, in corpus mortui contulit.
duæ, ſeu tres Pompeiorum fuêre
liæ, primus eius nominis, antè
s ferè CLXVIII. Q. Pompeius
Cn. Seruilio conſul fuit. Cinna,
arius, haud incruentis vtrimque
minibus editis, vrbem occupa-
at; ſed prior ingreſſus Cinna, de
iendo Mario, legem tulit. mox
arius, peſtifero ciuibus ſuis redi-
rauit mœnia. nihil illâ victoriâ
crudelius, niſi mox Sullana
ſecutaneque licentiâ immedio-

cri sæuitum, sed excelsissimi quique eminētissimæ ciuitatis viri variis suppliciorum generibus affecti in iis cōsul Octauius, vir lenissimi animi, iussu Cinnæ interfectus est Merula autē, qui se sub aduentum Cinnæ consulis abdicauerat, incisis venis, superfusóque altaribus sanguine, quos sæpè pro salute reip. flamen Dialis precatus erat deos, eos in exsecrationem Cinnæ, partiúmque eius tum precatus, optimè de rep. meritum spiritum reddidit M. Antonius, princeps ciuitatis, atque eloquentiæ, gladiis militum quos ipsos facundiâ suâ moratus erat, iussu Marij, Cinnæque, confossus est. Q. Catulus, & aliarum virtutum, & belli Cimbrici gloriâ, quæ illi cū Mario communis fuerat, celeberrimus, cùm ad mortem conquireretur, conclusit se loco, nuper calce, arenáque perpolito, illatóque igni, qui vim odoris excitaret, simul exitiali hausto

spiri

itu, ſimul incluſo ſuo, mortem
gis voto, quàm arbitrio inimico-
n, obiit. Omnia erãt præcipitia in
. nec tamen adhuc quiſquam in-
nicbatur, qui bona ciuis Romani
donare auderet, aut petere ſuſti-
ret. Poſteà id quoque acceſſit, vt
uitiæ cauſſam auaritia præberet, &
odus culpæ ex pecuniæ modo cõ-
tueretur; & qui fuiſſet locuples,
ret nocens, ſui quiſque periculi
erces foret; nec quidquam videre-
ır turpe, quod eſſet quæſtuoſum. Se-
undum deinde conſulatum Cinna,
ſeptimum Marius, in priorum de-
ecus, iniit; cuius initio, morbo op-
reſſus, deceſſit, vir in bello hoſti-
us, in otio ciuibus infeſtiſſimus,
uietíſque impatientiſſimus. In hu-
is locum ſuffectus Valerius Flaccus,
urpiſſimæ legis auctor, quâ credi-
oribus quadrantem ſolui iuſſerat:
uius facti merita eum pœna intra

biennium consecuta est. Dominante in Italiâ Cinnâ, maior pars nobilitatis ad Sullam in Achaiam, ac deinde pòst in Asiam perfugit. Sulla interim, cum Mithridatis præfectis, circa Athenas, Bœotiámque & Macedoniam, ita dimicauit, vt & Athenas reciperet, & plurimo circa multiplices Piræei portus munitiones labore expleto, amplius cc. hostium interficeret, nec minus multa caperet. Si quis hoc rebellandi tempus, quo Athenę oppugnatę à Sullâ sunt, imputat Atheniensibus, nimirum veri, vetustatísque ignarus est, adeò enim certa Atheniensium in Romanos fides fuit, vt semper & in omni re, quidquid sincerâ fide gereretur, id Romani Atticâ fieri prædicarent. Ceterùm tum oppressi Mithridatis armis homines miserrimæ condicionis, cùm ab inimicis tenerentur; oppugnabantur ab amicis, & animos

extra

extra mœnia, corpora, necessitati seruientes, intra muros habebāt. Transgressus deinde in Asiam Sulla, parētem ante omnia, supplicémque Mithridatem inuenit, quem multatum pecunjâ ac parte nauium, Asiâ, omnibúsque aliis prouinciis, quas armis occupauerat, decedere coegit; captiuos recepit: in perfugas, noxiósque animaduertit: paternis, id est Ponticis, finibus contentum esse iussit. C. Flauius Fimbria, qui pręfectus equitū ante aduentū Sullæ, Valeriū Flaccū, cōsularē virū, interfecerat, exercitúq; occupato imperator appellatus, fortè Mithridatē pepulerat prœlio, sub aduētu Sullę se ipse interemit, adolescēs quæ pessimè ausus erat, fortiter exsecutus. Eodem anno P. Lænas tribunus pl. Sex. Lucium, qui priore anno tribunus pl. fuerat, saxo Tarpeio deiecit; & cùm collegæ eius, quibus diem dixerat, metu ad Sullam pro-

fugiſſent, aquâ igníque iis interdixit. Tum Sulla compoſitis transmarinis rebus, cùm ad eum, primum omnium Romanorum, legati Parthorũ veniſſent, & in iis quidam magi ex notis corporis reſpondiſſent, cæleſtem eius vitam, & memoriam futuram, reuectus in Italiam, haud plura, quâm xxx. armatorum millia aduerſum cc. amplius hoſtium expoſuit Brundiſij. Vix quidquam in Sullæ operibus clarius duxerim, quàm quòd, cùm per triennium Cinnanæ Marianæque partes Italiam obſiderent, neque illaturum ſe bellum iis diſſimulauit, nec, quod erat in manibus, omiſit; exiſtimauítque, antè frangendum hoſtem, quàm vlciſcendum ciuem; repulſóque externo metu, vbi, quod alienũ eſſet, viciſſet, ſuperaret quod erat domeſticum. Ante aduentum L. Sullæ, Cinna, ſeditione ortâ, ab exercitu interemptus eſt, vir dignior, qui arbitrio

arbitrio victorum moreretur, quàm iracundiâ militum. de quo verè dici poteſt, auſum eum, quæ nemo auderet bonus, perfeciſſe, quæ à nullo, niſi fortiſſimo, perfici ſolent; & fuiſſe eum in conſultando temerarium in exſequendo virum. Carbo, nullo ſuffecto collegâ, ſolus toto anno conſul fuit. Putares, Sullam veniſſe in Italiam, non belli vindicem, ſed pacis auctorem: tantâ cum quiete exercitum per Calabriam, Apuliámq; cum ſingulari curâ frugum, agrorum, hominum, vrbium, perduxit in Campaniam; tentauítque iuſtis legibus, & æquis condicionibus bellum componere: ſed iis, quibus & peſſima, & immodica cupiditas erat, non poterat pax placere. Creſcebat interim in dies Sullæ exercitus, confluentibus ad eum optimo quoque, & ſaniſſimo. Felici deinde circa Capuam euentu Scipionem Norbanúmque conſules ſupe

gno eiulatu expromenti indignationem casus tanti viri, abiecto gladio, profugit è carcere. Tum ciues, ab hoste, misereri paullo antè principis viri, docti, instructum eum viatico, collatáque veste, in nauem imposuerũt. at ille, assecutus circa Aenariam filium cursum in African direxit; inopémque vitam in tugurio ruinarum Carthaginiensium, tolerauit; cùm Marius, adspiciens Carthaginem, illa intuens Marium, alter alteri possent esse solatio. Hoc primum anno, sanguine consulis Romani, militis imbutæ manus sunt; quippe Pompeius, collega Sullæ, ab exercitu Cn Pompeii proconsulis, seditione, sed quam dux creauerat, interfectus est. Non erat Mario, Sulpicióque Cinna temperior; itaque, cùm ita ciuitas Italiæ data' esset, vt in octo tribus cõtribuerentur noui ciues; ne potentia eorum, & multitudo, veterũ ciuium

dignita

dignitatem frangeret; plusque pos-
sent recepti in beneficium, quàm au-
ctores beneficii; Cinna, in omnibus
tribubus eos se distributurum, polli-
citus est. quo nomine, ingentem to-
tius Italiæ frequentiam in vrbem ac-
ciuerat. è qua pulsus collegæ opti-
matiúmque viribus, cùm in Campa-
niam tenderet, ex auctoritate sena-
tus, consulatus ei abrogatus est, suf-
fectúsque in eius locum L. Cornelius
Merula, flamen Dialis. Hæc iniuria
nomine, quàm exemplo dignior fuit.
Tum Cinna, corruptis primò centu-
rionibus, ac tribunis, mox etiam, spe
largitionis, militibus ab eo exercitu,
qui circa Nolam erat, receptus est. is,
cùm vniuersus in verba eius iurasset,
retinens insignia consulatus, patriæ
bellum intulit, fretus ingenti nume-
ro nouorum ciuium, è quorum dele-
ctu CCC. amplius cohortes conscri-
pserat, ac tringinta legionum instar

impleuerat. Opus errat partibus, au-ctoritate, gratiâ, cuius augendæ, C. Marium, cum filio, de exsilio, reuocauit, quíque cum iis pulsi erant. Dum bellũ autem infert patriæ Cinna, Cn. Pōpeius, Magni pater, (cuius præclara opera bello Marsico præcipuè circa Picenũ agrũ, vt præscripsimus, vsa erat resp. quíque Asculũ ceperat, circa quam vrbẽ, cùm in multis aliis regionibus exercitus dispersi forent, v. & L X X. ciuium Romanorum, amplius L X. Italicorum vnâ die conflixerant.) frustratus spe continuandi consulatus, ita se dubium, mediúmq; partibus præstitit, vt omnia ex proprio vsu ageret, temporibúsque insidiari videretur, & huc, atque illuc, vnde spes maior affuisset potentiæ, se, exercitúmque deflecteret, sed, ad vltimum, magno, atrocíque prœlio, cum Cinnâ cõflixit. Cuius commissi, patratíque sub ipsis mœnibus, sociís-

que

que vrbis Romanæ pugnantibus, spe-
ctantibúsque, quàm fuerit euentus e-
xitiabilis, vix verbis exprimi potest.
Post hoc, cùm vtrumque exercitum,
velut parum bello exhaustum, lace-
raret pestilentia, Cn. Pompeius de-
cessit: cuius interitus voluptas, amis-
sorum aut gladio, aut morbo ciuium
pænè damno repensata est: populúsq;
Romanus, quam viuo iracundiam
debuerat, in corpus mortui contulit.
Seu duæ, seu tres Pompeiorum fuêre
familiæ, primus eius nominis, antè
annos ferè CLXVIII. Q. Pompeius
cum Cn. Seruilio consul fuit. Cinna,
et Marius, haud incruentis vtrimque
certaminibus editis, vrbem occupa-
uerunt; sed prior ingressus Cinna, de
recipiendo Mario, legem tulit. mox
C. Marius, pestifero ciuibus suis redi-
tu intrauit mœnia. nihil illâ victoriâ
fuisset crudelius, nisi mox Sullana
esset secutaneque licentiâ immedio-

cri sæuitum, sed excelsissimi quique eminētissimæ ciuitatis viri variis suppliciorum generibus affecti in iis cōsul Octauius, vir lenissimi animi, iussu Cinnæ interfectus est Merula autē, qui se sub aduentum Cinnæ consulis abdicauerat, incisis venis, superfusóque altaribus sanguine, quos sæpè pro salute reip. flamen Dialis precatus erat deos, eos in exsecrationem Cinnæ, partiúmque eius tum precatus, optimè de rep. meritum spiritum reddidit M. Antonius, princeps ciuitatis, atque eloquentiæ, gladiis militum, quos ipsos facundiâ suâ moratus erat, iussu Marij, Cinnæque, confossus est. Q. Catulus, & aliarum virtutum, & belli Cimbrici gloriâ, quæ illi cū Mario communis fuerat, celeberrimus, cùm ad mortem conquireretur, conclusit se loco, nuper calce, arenáque perpolito, illatóque igni, qui vim odoris excitaret, simul exitiali hausto spiri

ſpiritu, ſimul incluſo ſuo, mortem magis voto, quàm arbitrio inimicorum, obiit. Omnia erãt præcipitia in rep. nec tamen adhuc quiſquam inueniebatur, qui bona ciuis Romani aut donare auderet, aut petere ſuſtineret. Poſteà id quoque acceſſit, vt ſæuitiæ cauſſam auaritia præberet, & modus culpæ ex pecuniæ modo cõſtitueretur; & qui fuiſſet locuples, fieret nocens, ſui quiſque periculi merces foret; nec quidquam videretur turpe, quod eſſet quæſtuoſum. Secundum deinde conſulatum Cinna, & ſeptimum Marius, in priorum dedecus, iniit; cuius initio, morbo oppreſſus, deceſſit, vir in bello hoſtibus, in otio ciuibus infeſtiſſimus, quietiſque impatientiſſimus. In huius locum ſuffectus Valerius Flaccus, turpiſſimæ legis auctor, quâ creditoribus quadrantem ſolui iuſſerat: cuius facti merita eum pœna intra

biennium consecuta est. Dominante in Italiâ Cinnâ, maior pars nobilitatis ad Sullam in Achaiam, ac deinde pòst in Asiam perfugit. Sulla interim, cum Mithridatis præfectis, circa Athenas, Bœotiámque & Macedoniam, ita dimicauit, vt & Athenas reciperet, & plurimo circa multiplices Piræei portus munitiones labore explero, amplius cc. hostium interficeret, nec minus multa caperet. Si quis hoc rebellandi tempus, quo Athenę oppugnatę à Sullâ sunt, imputat Atheniensibus, nimirum veri, vetustatísque ignarus est, adeò enim certa Atheniensium in Romanos fides fuit, vt semper & in omni re, quidquid sincerâ fide gereretur, id Romani Atticâ fieri prædicarent. Ceterùm tum oppressi Mithridatis armis homines miserrimæ condicionis, cùm ab inimicis tenerentur; oppugnabantur ab amicis, & animos extra

extra mœnia, corpora, necessitati ser-
uientes, intra muros habebãt. Trans-
gressus deinde in Asiam Sulla, parẽ-
tem ante omnia, supplicémque Mi-
thridatem inuenit, quem multatum
pecuniâ ac parte nauium, Asiâ, omni-
búsque aliis prouinciis, quas armis
occupauerat, decedere coegit; capti-
uos recepit: in perfugas, noxiósque
animaduertit: paternis, id est Ponti-
cis, finibus contentum esse iussit. C.
Flauius Fimbria, qui præfectus equitũ
ante aduentũ Sullæ, Valeriũ Flaccũ,
cõsularẽ virũ, interfecerat, exercitúq;
occupato imperator appellatus, fortè
Mithridatẽ pepulerat prœlio, sub ad-
uẽtu Sullę se ipse interemit, adolescẽs
quæ pessimè ausus erat, fortiter exse-
cutus. Eodem anno P. Lænas tribu-
nus pl. Sex. Lucium, qui priore an-
no tribunus pl. fuerat, saxo Tarpeio
deiecit; & cùm collegæ eius, quibus
diem dixerat, metu ad Sullam pro-

arbitrio victorum moreretur, quàm
iracundiâ militum. de quo verè dici
potest, ausum eum, quæ nemo aude-
ret bonus, perfecisse, quæ à nullo, nisi
fortissimo, perfici solent; & fuisse
eum in consultando temerarium in
exsequendo virum. Carbo, nullo suf-
fecto collegâ, solus toto anno consul
fuit. Putares, Sullam venisse in Ita-
liam, non belli vindicem, sed pacis
auctorem: tantâ cum quiete exerci-
tum per Calabriam, Apuliámq; cum
singulari curâ frugum, agrorum, ho-
minum, vrbium, perduxit in Campa-
niam; tentauítque iustis legibus, &
æquis condicionibus bellum compo-
nere: sed iis, quibus & pessima, & im-
modica cupiditas erat, non poterat
pax placere. Crescebat interim in
dies Sullæ exercitus, confluentibus
ad eum optimo quoque, & sanissimo.
Felici deinde circa Capuam euentu
Scipionem Norbanúmque consules
supe

ſuperat: quorum Norbanus, acie victus; Scipio, ab exercitu ſuo deſertus, ac proditus, inuiolatus à Sullâ dimiſſus eſt. adeò enim Sulla, diſſimilis fuit bellator, ac victor, vt, dum vincit, iuſtiſſimo lenior, poſt victoriam audito fuerit crudelior. nam & conſul, vt prædiximus, exarmatum Q. Sertoriũ, propinquanti mox bello facem, & multos alios, potitus eorum, dimiſit incolumes: credo, vt in eodem homine duplicis, ac diuerſiſſimi animi cõſpiceretur exemplum. Poſt victoriam, quâ deſcendens montem Tifata cum C. Norbano concurrerat Sulla, gratus Dianæ, cuius numini regio illa ſacrata eſt, ſoluit; aquas ſalubritate in medendíſque corporibus nobiles vt potiùs agros omnes adduxit deæ, huius gratæ religionis memoria, & inſcriptio, templi affixa poſti, hodiéque teſtatur ærea tabula. Intereà deinde conſules Carbo III. & C. Marius

ſepties

epties consulis filius, annos natus
xvi vir animi magis, quàm æui pa-
erni, multa fortitérque molitus, ne-
ue vsquam inferior nomine consu-
s, apud Sacriportum pulsus à Sullâ
cie, Præneste, quòd antè naturâ mu-
itum præsidiis firmauerat, se, exer-
itúmque contulit. Ne quid vnquam
nalis publicis deesset, in quâ ciuita-
e semper virtutibus certatum erat,
ertabatur sceleribus; optimúsque si-
i videbatur, qui fuerat pessimus.
uippe, dum ad Sacriportum dimica-
ur, Damasippus prætor Domitium
cæuolam etiam pontificem maxi-
ium, & diuini, humaníque iuris au-
torem celeberrimum, & C. Carbo-
em prætorium, consulis fratrem, &
ntistium ædilicium, velut fauentes
ullæ partibus, in curiâ Hostiliâ tru-
dauit. Non perdat nobilissimi facti
loriam Calpurnia, Bestiæ filia, vxor
ntistij, quæ, iugulato, vt prædixi-
mus,

mus, viro, gladio ſe ipſam transfixit. quantum huius gloriæ famæque acceſſit? nunc virtute eminet, patriâ latet. At Pontius Teleſinus, dux Samnitium, vir domi, bellíque fortiſſimus, penitúſque Romano nomini infeſtiſſimus, contractis circiter XL. fortiſſimæ pertinaciſſimæque in retinendis armis iuuentutis, Carbone, ac Mario coſ. aahinc annos XL. Kal. Nou. ita ad portam Collinam cum Sullâ dimicauit, vt ad ſummum diſcrimen & eum, & remp. perduceret: quæ non maius periculum adiit, Hannibalis intra tertium miliarium castra conſpicata, quàm eo die, quo circumuolans ordines exercitus ſui Teleſinus, dictitánſque adeſſe Romanis vltimum diem, vociferebatur eruendam, delendámque vrbem, adiiciens, nunquam defuturos raptores Italicæ libertatis lupos, niſi ſilua, in quam refugere ſolerent, eſſet exciſa.

. Post primam demum horam no-
s & Romana acies respirauit, &
stium cessit. Telesinus posterâ die
nianimis repertus est, victoris ma
, quàm morientis, vultum præfe-
ns: cuius abscissum caput ferri, ge-
ríque circa Præneste Sulla iussit.
m demum desperatis rebus suis, C.
rius adolescés per cuniculos, qui,
ro opere fabricati, in diuersas a-
orum partes fuerũt, conatus erum-
re, cùm foramine è terrâ emersis-
, à dispositis id ipsum interem
us est. Sunt qui sua manu, sunt, qui
ncurrétem mutuis ictibus cum mi-
re fratre Telesino, vnà obsesso, &
mpente, occubuisse prodiderunt.
umque cecidit, hodiéque tanta
ris imagine non obscuratur eius
moria. de quo iuuene quid existi-
uerit Sulla, in promptu est. occiso
m demum eo, Felicis nomen as-
psit: quod quidem vsurpasset iu-

stissimè,

stiſſimè, ſi eundem & vincendi, & viuendi finem habuiſſet. Oppugnationi autem Præneſtis ac Marij præfuerat Ofella Lucretius; qui, cùm ante Marianarum fuiſſet partium, prætor ad Sullam transfugerat. Felicitatem diei, quo Samnitium, Teleſiníque pulſus eſt exercitus, Sulla perpetuâ ludorum Circẽſium honorauit memoriâ, quibus ſine nomine Sullanę victoriæ celebrantur. Paullò antè, quàm Sulla ad Sacriportum dimicaret, magnificis prœliis partium eius viri hoſtium exercitum fuderant, duo Seruilij apud Cluſium, Metellus Pius apud Fauentiam, M. Lucullus circa Fidentiam. Videbantur finita belli ciuilis mala, cùm Sullæ crudelitate aucta ſunt. quippe dictator, creatus, (cuius honoris vſurpatio per annos cxx intermiſſa. nam proximus poſt annum, quàm Hannibal Italiâ exceſſerat: vt appareat populum Roma[illegible]

vſum.

ſum dictatoris non tam deſideraſſe,
uàm timuiſſe poteſtatem imperii,
uo priores ad vindicandam maxi-
iis periculis remp. vſi fuerant) im-
odicè crudelitatis licentiâ vſus eſt.
rimus ille, & vtinam vltimus, exem-
um proſcriptionis inuenit, vt, in
ıâ ciuitate petulantis conuicij iudi-
um hiſtrioni exoleto redditur, in
ı iugulati ciuis reip. conſtitueretur
ıctoramentum; plurimúmque habe-
:t, qui plurimos interemiſſet; neque
:ciſi hoſtis, quàm ciuis, vberius fo-
t præmium; fierétque quiſque mer-
s mortis ſuæ. Nec tamen in eos, qui
ntrà arma tulerant, ſed in multos
ſontes ſæuitum: adiectum etiam, vt
na præſcriptorum vænirent; exclu-
que paternis opibus liberi, etiam
tendorum honorùm iure prohibe-
ıtur; ſimúlque, quod indigniſſi-
ım eſt, ſenatorum filij & onera or-
nis ſuſtinerent, & iura perderent.
F

Sub aduentum in Italiam L. Sullæ, Cn. Pópeius eius Pompeij filius, quē magnificentissimas res in consulatu gessisse bello Marsico, prædiximus, XXIII. annos natus, abhinc annos CXII priuatis vt opibus, ita consiliis magna ausus, magnificéque conata exsecutus ad vindicandam, restituendamque dignitatem patriæ, firmium ex agro Piceno qui totus paternis eius clientelis refertus erat, contraxit exercitum. cuius viri magnitudo multorum voluminum instar exigit: sed operis modus paucis eum narrari iubet. Fuit hic genitus matre Luciliâ, stirpis senatoriæ, formâ excellens, non eâ, quâ flos commendatur ætatis, sed ex dignitate, constantiáque in illam conueniens amplitudinem, fortunam quoque eius, ad vltimū vitæ comitata est diē: innocentiâ eximius, sanctitate præcipuus, eloquentiâ medius; potentiæ,

quæ

iæ honoris caussa ad eum deferre-
r, non vt ab eo occuparetur, cupi-
ssimus; dux bello peritissimus; ci-
s in toga (nisi vbi vereretur, ne
iem haberet parem) modestissimus:
nicitiarum tenax, in offensis exo-
bilis, in reconcilianda gratia fide-
ssimus, in accipienda satisfactione
cillimus, potentia sua nunquam,
t raro ad impotentiam vsus, pænè
nnium votorum expers, nisi nume-
retur inter maxima, in ciuitate li-
râ dominâque gentium, indignari,
n omnes ciues iure haberet pares,
emquam æqualem dignitate con-
cere. Hic, à toga virili assuetus cō-
itio prudentissimi ducis parentis
bonum, & capax recta discendi,
enium singulari rerum militariũ
dẽtiâ excoluit, vt à Sertorio Me-
us laudaretur magis, Pompeius
eretur validius. Tum M. Perper-
prætorius, è proscriptis, gentis cla-

rioris, quàm animi, Sertorium inter cenam Etoſcæ interemit, Romaniſque certam victoriam, partibus ſuis excidium, ſibi turpiſſimam mortem peſſimo auctorauit facinore. Metellus, & Pompeius ex Hiſpanis triumpharunt: ſed Pompeius, hoc quoque triumpho, adhuc eques Romanus, ante diem, quàm conſulatum iniret, curru vrbem inuectus eſt. quem virũ, quis nõ miretur, per tot extraordinaria imperia in ſummũ faſtigium vectum, iniquo tuliſſe animo, C. Cæſaris, in altero conſulatu petendo, ſenatum populúmque R. rationem habere? adeò familiare eſt hominibus, omnia ſibi ignoſcere, nihil aliis remittere; & inuidiam rerum non ad cauſſam, ſed ad voluntatem, perſonaſque dirigere. Hoc conſulatu Pompeius tribunitiam poteſtatem reſtituit, cuius Sulla imaginem in iure reliquerat. Dum Sertorianum bellum in Hiſpa-

iſpaniâ geritur, LXIV. fugitiui è lu-
o gladiatorio Capuâ profugientes,
uce Spartaco, raptis ex eâ vrbe gla-
iis, primò Veſuuium montem petiê-
, mox, creſcente in dies multitudi-
e grauibus variiſque caſibus affece-
Italiã. quorum numerus in tan-
m adoleuit, vt, quâ vltimo dimica-
ère acie, XL. hominum ſe Romano
ercitui oppoſuerint. Huius patrati
oria penes M. Craſſum fuit, mox
omanorum omnium principum
onuerterat. Cn. Pompeij perſona
tum in ſe terrarum orbem, & per
nnia maiore vi habebatur: qui cùm
nſul perquam laudabiliter iuraſ-
t, ſe in nullam prouinciam ex eo
agiſtratu iturum, idque ſeruaſſet,
ſt biennium A. Gabinius tribunus
gem tulit, vt, cùm belli more non
rociniorum, orbem claſſibus, iam
n furtiuis expeditionibus, piratæ
rerent, quaſdam etiam Italiæ vr-

bes diripuissent; Cn. Pompeius ad eos opprimendos mitteretur; essétque ei imperium æquũ in omnibus prouinciis cum proconsulibus, vsque ad quinquagesimum miliarium à mari. quo S.C. pænè totius terrarum orbis imperium vni viro deferebatur: sed tamen idem hoc ante biennium in M. Antonij præturâ decretum erat. sed interdum persona, vt exemplo nocet, ita inuidiam auget, aut læuat. in Antonio homines æquo animo passi erant. raro enim inuidetur eorũ honoribus, quorum vis non timetur. Contrà, in iis homines extraordinaria reformidant, qui ea suo arbitrio aut deposituri, aut retenturi videntur, & modum in voluntate habent. Dissuadebant optimates: sed consilia impetu victa sunt. Digna est memoriâ Q. Catuli cum auctoritas, tum verecundia; qui cùm, dissuadens legem, in concione dixisset, esse quidẽ præ-

cla

larum virum Cn.Pompeium,ſed ni-
nium iam liberæ reip. neque omnia
n vno reponenda; adiecisſetque,Si
uid huic acciderit,quem in eius lo-
um ſubſtituetis? ſucclamauit vni-
erſa concio,Te,Q.Catule.Tum ille,
ictus conſenſu omnium.& tam ho-
orifico ciuitatis teſtimonio, è con-
ione diſceſſit.Hic hominis verecun
iam, populi iuſtitiam mirari libet:
uius,quòd non vltrà contendit;ple-
is,quòd diſſuadentem,& aduerſariũ
oluntatis ſuæ.vero teſtimonio frau-
are noluit. Per idem tempus Cotta
idicandi munus,quod C.Gracchus,
eptum ſenatui,ad equites, Sulla ab
lis ad ſenatum tranſtulerant, æqua-
ter inter vtrumque ordinem parti-
s eſt. & Horoſcius lege ſuâ equiti-
is in theatro loca reſtituit. At Cn.
ompeius,multis, & præclaris viris
id bellum aſſumptis, deſcriptéque
omnes receſſus maris præſidio na-

uium, breui, inexſuperabili manu, terrarum orbem liberauit, prædonéſque per multa prœlia multis locis victos, circa Ciliciam claſſe aggreſſus, fudit ac fugauit. & , quo maturius bellum, tam latè diffuſum, conficeret, reliquias eorum contractas, in vrbibus, remotóque à mari loco, in certa ſede conſtituit. Sunt, qui hunc carpant. ſed, quamquam in auctore ſatis rationis eſt, tamen ratio quemlibet magnum auctorem faceret. data enim facultate, ſine rapto viuendi, rapinis arcuit. Cùm eſſet in fine bellum Piraticum, & L. Lucullus, (qui, ante ſeptem annos ex conſulatu ſortitus Aſiam, Mithridati oppoſitus erat, magnáſque, ac memorabiles res ibi geſſerat, Mithridatem ſæpè multis locis fuderat, egregia Cyzicum liberarat victoria, Tigrané, regum maximum, in Armeniâ vicerat, vltimámque bello manum pænè magis noluerat impone

onere, quàm non potuerat, qui, a-
qui per omnia laudabilis, & bello
penè inuictus, pecuniæ expellebatur
upidine) idem bellum adhuc admi-
iſtraret, Manilius tribunus pl. ſem-
er vænalis, & alienæ miniſter po-
entiæ, legem tulit, vt bellum Mi-
hridaticum per Cn. Pompeium ad-
niniſtraretur. Accepta ea, magniſ-
ue certatum inter imperatores iur-
giis; cùm Pompeius Lucullo infamiã
ecuniæ, Lucullus Pompeio inter-
ninatam cupiditatem obiiceret im-
erij; neutérque ab eo, quod argue-
atur, mentitus argui poſſet, nã neq;
Pompeius, vt primũ ad remp. aggreſ-
us eſt, quemquam animo parem tu-
it: & in quibus rebus primus eſſe de-
ebat, ſolus eſſe cupiebat. neq; eo vi-
o quiſquã aut alia omnia minus, aut
loriam magis cõcupiit. in appeten-
is honoribus immodicus, in gerẽ-
is verecundiſſimus, vt qui eos, vt li-

bentiſſimè iniret, ita finiret æquo a-
nimo; &, quod cupiſſet arbitrio ſuo
ſumere, alieno deponeret. & Lucul-
lus, ſummus alioqui vir, profuſæ hu-
ius in ędificiis, conuictibúſque, & ap-
paratibus luxuriæ primus auctor fuit:
quem ob iniectas moles mari, & re-
ceptum ſuffoſſis montibus in terras
mare, haud infacetè Magnus Pom-
peius Xerxem togatum vocare aſſue-
uerat. Per id tēpus à Q. Metello Cre-
ta inſula in populi R. poteſtatem re-
dacta eſt, quæ, ducibus Panare, &
Laſthene, XXIV. millibus iuuenum
coactis, velocitate pernicibus, armo-
rum laborúmque patientiſſimis, ſa-
gittarum vſu celeberrimis, per trien-
nium Romanos exercitus fatigaue-
rat Ne ab huius quidem vſurâ gloriæ
temperauit animum. Cn. Pompeius,
quin victoriæ partem conaretur vin-
dicare. ſed & Luculli, & Metelli
triumphum cum ipſorum ſingularis
virtus,

virtus, tum etiam inuidia Pompeij apud optimum quemque fecit fauorabilem. Per hæc tempora *M. Cicero*, qui omnia incrementa sua sibi debuit, vir nouitatis nobilissimæ, & , vt vitâ clarus, ita ingenio maximus, qui effecit, ne quorum arma viceramus, eorum ingenio vinceremur; consul, Sergij Catilinæ, Lentulíque, & Cethegi, & aliorum vtriusque ordinis virorum coniurationem singulari virtute, constantiâ, vigiliâ, curáque eripuit. Catilina metu consularis imperij vrbe pulsus est. Lentulus consularis, & prætoriterum, Cethegúsque, & alij, clari nominis viri, auctore senatu, iussu consulis, in carcere necati sunt. ille senatus dies, quo hæc acta sunt, virtutem M. Catonis, iam multis in rebus conspicuam, atque penitentem, in altissimo luminauit. Hic, genitus proauo M. Catone, principe illo familiæ Porciæ, homo virtuti simillimus,

millimus, & per omnia ingenio diis, quàm hominibus, propior, qui numquam rectè fecit, vt facere videretur, ſed quia aliter facere non poterat; cuíque id ſolum viſum eſt rationem habere, quod haberet iuſtitiam, omnibus humanis vitiis immunis ſemper fortunam in ſua poteſtate habuit. hic, tribunus pl. deſignatus, adhuc admodum adoleſcens, cùm alij ſuaderent, vt per municipia Lentulus, coniuratíque cuſtodirentur, pænè inter vltimos interrogatus ſententiam, tanta vi animi atque ingenij inuectus eſt in coniurationem, vt ardore oris orationem omnium, lenitatem ſuadentium ſocietate conſilij, ſupectum fecerit: ſic impendentia ex ruinis incendiiſque vrbis, & commutatione ſtatus publici pericula expoſuit, ita conſulis virtutum amplificauit, vt vniuerſus ſenatus in eius ſententiam tranſiret, animaduertẽdumque

que in eos, quos prædiximus, cenſe-
ret: maiórque pars ordinis eius Ca-
tonem proſequerentur domum. At
Catilina non ſegnius nota obiit, quã
ſceleris conandi cõſilia inierat: quip-
pe, fortiſſimè dimicans, quem ſpiri-
tum ſupplicio debuerat, ſupplicio
reddidit. Conſulatui Ciceronis non
mediocre adiecit decus natus eo an-
no D. AVGVSTVS abhinc annos
LXXXII. omnibus omnium gentium
viris magnitudine ſua inducturus
caliginem. Iam pænè ſuperuacaneum
videri poteſt, eminentium ingenio-
rum notare tempora quis enim igno-
rat diréptos gradibus ætatis floruiſ-
ſe hoc tempore Ciceronem, Horten-
ſium, ſanéque Craſſum, Catoné, Sul-
picium, móxque Brutum, Calidium,
Cœllum, Caluum, & proximũ Cice-
roni Cęſarem: eorúmque velut alum-
nos Coruinum, ac Pollionem Aſiniũ,
æmulúmque Thucydidis Salluſtium,
auctoréſ

auctorésque carminum Varronem, ac Lucretium, neque vllo in suspecti operis sui carmine minorem Catullum. Pænè stulta est inhærentium oculis ingeniorum enumeratio, inter quæ maximè nostri æui eminét, princeps carminum Virgilius, Rabiriúsque, & consecutus Sallustium Liuius, Tibullúsque, & Naso, perfectissimè in forma operis sui. nam viuorum vt magna admiratio, ita censura difficilis est. Dum hæc in vrbe, Italiâque geruntur; Cn. Pompeius memorabile aduersus Mithridatem, qui post Luculli profectionem magnas noui exercitus vires reparauerat, bellum gessit. At rex, fusus fugatúsque & omnibus exsutus copiis, Armeniam Tigranémque socerum petit, regem eius temporis, nisi quia Luculli armis erat infractus, potentissimum Simul itaque duos persecutus Pópeius, intrauit Armeniam. prior filius Tigranis,

sed discors patris, peruenit ad
peium, mox ipse supplex, & præ.
se regnúmque ditioni eius per-
t, præfatus neminem alium, ne.
Romanum, neque vllius gentis
im, futurum fuisse, cuius se socie.
committurus foret, quàm Cn. Pó.
im: proinde omnium sibi vel ad.
sam, vel secundam, cuius auctor
esset, fortunam tolerabilem fu.
am: non esse turpe, ab eo vinci,
em vincere esset nefas: neque ei
honestè aliquam summitti, quem
rtuna super omnes extulisset. Ser.
tus regi honos imperiis, sed multa.
ingenti pecuniâ: quæ omnis, sicuti
ompeio moris erat, redacta in quæ.
oris potestatem, ac publicis descri.
ta litteris. Syria, aliæque quas occu.
auerat, prouinciæ, ereptæ, & aliæ re-
titutæ populo Romano, aliæ tũ pri.
mùm in eius potestatem redactæ, vt
Syria, quæ tum primùm facta est sti.

pen

pendiaria. Finis imperij regis terminatus Armenià.

Haud abſurdum videtur propoſiti operis regulæ, paucis percurrere, quæ cuiuſque ductu gens, ac natio redacta in formulam prouinciæ, ſtipendia pacta ſit, notauimus faciliùs, vt quę partibus ſimul vniuerſa conſpici poſſint. Primus in *Siciliam* tranſiecit exercitum conſul Claudius, & prouinciam eam pôſt, annos fermè LII. captis Syracuſis, fecit Marcellus Claudius. Primus *Africam* Regulus, nono fermè anno primi Punici belli: ſed poſt CCIV. annos P. Scipio Aemilianus, erutâ Carthagine, abhinc annos CLXXXII. Africam in formulam redegit prouinciæ. *Sardinia* inter primum, & ſecundum bellum Punicum ductu T. Manlij conſulis, certum recepit imperij iugum. Immane bellicæ ciuitatis argumentum, quod ſemel ſub regibus, iterum hoc T. Manlio conſu

consule, tertiò Augusto principe, certæ pacis argumentum Ianus Geminus clausus dedit. In *Hispanias* primi omnium duxêre exercitus Cn & P. Scipiones, initio secundi belli Punici, abhinc annos ccL. inde variè possessa, & sæpè amissa partibus, vniuersa, ductu Augusti, facta stipendiaria est. *Macedoniam* Paullus, Mummius *Achaiam*, Fuluius nobilior subegit *Aetoliam*: *Asiam* L. Scipio, Africani frater, eripuit Antiocho: sed beneficio senatus, populíque R. mox ab Attalis possessam regibus, M. Perperna, capto Aristonico, fecit tributariam. *Cypro* deuictâ, nullis assignanda gloria est. quippe Senatusconsulto ministerio Catonis, regis morte quam ille conscientiâ acciuerat, facta prouincia est. *Creta*, Metelli ductu, longissimæ libertatis fine multata. Et *Syria Pontúsque* Cn. Pompeij virtutis monumenta sunt. *Gallias* primùm Do-

mitio Fabio nepote Paulli, qui Allobrogicus vocatus eſt, intratus cum exercitu, magna mox clade noſtrâ, ſæpe & affectauimus. & amiſimus. ſed fulgentiſſimum C. Cæſaris opus in iis conſpicitur; quippe, eius dũctu, auſpiciiſque in fractæ, pænè idem, quod totus terrarum orbis, ignauum conferunt ſtipendium. Ab eodem facta Numidicus *Ciliciam* perdomuit, viſa viciſſet poſt bellum Antiochinum Vulſo Manlius *Gallogræciam*. *Bythinia*, vt prædiximus, teſtamento Nicomedis relicta hereditaria. D. Auguſtus, præter Hiſpanias, aliáſque gentes, quarum titulis forum eius prænitet, pænè idem, facta *Aegypto* ſtipendiaria, quantum pater eius Gallia, in ærarium reditus contulit, At Ti. Cæſar, quam certam Hiſpanis parendi confeſſionem extorſerat, parem Illyriis, Dalmatíſque extorſit. *Rætiam* autem, & *Vindelicos*, ac *Noricos*, *Panno-*

niám

niámque, & Scordiſcos nouas impe-rio noſtro ſubiunxit prouincias. Vt has armis, ita auctoritate *Cappadociã* populo R. fecit ſtipendiariam, Sed reuertamur ad ordinem.

Secuta deinde Cn. Pompeii militia, gloriæ, laboriſne maioris, in certũ eſt. Penetratæ cum victoriâ Media, Albania, Hiberia; ac deinde flexum agmen ad eas nationes, quæ dextra, atque intima Ponti incolunt, Colchos, Heniochoſque, & Achæos. &, oppreſſus auſpiciis Pompeii, inſidiis filii Pharnacis, Mithridates, vltimus omnium iuris ſui regum, præter Parthicos.

Tum victor omniũ, quas adierat, gentium Pompeius, ſuóque & ciuium voto maior, & per omnia fortunam hominis egreſſus, reuertit in Italiam, cuius reditum fauorabilem opinio fecerat. quippe plerique, non ſine exercitu venturum in vrbem, af-

firmabant, & libertati publicæ ſtatuturum arbitrio ſuo modùm. Quo magis hoc homines timuerant, eo gratior ciuilis tanti imperatoris reditus fuit. omni quippe Brundiſii dimiſſo exercitu, nihil, præter nomen imperatoris retinens, cum priuato comitatu, quem ſemper illi vacare moris fuit, in vrbem rediit; magnificentiſſimúmque de tot regibus per biduum egit triũphum; longéque maiorẽ omni ante ſe inlatâ pecuniâ in ærarium, præterquã à Paullo, ex manubiis intulit. abſente Cn. Pompeio, T. Ampius, & T. Labienus tribuni pl. legem tulerunt, vt s. ludis Circenſibus coronâ aureâ, & omni cultu triumphãtium vteretur, ſcenicis autem prætextâ, coronâque aureâ. id ille non plus, quàm ſemel, (& hoc ſanè nimium fuit) vſurpare ſuſtinuit. Huius viri faſtigium tantis auctibus fortuna extulit, vt primùm ex Africâ, ite-
rum

ex Europâ, tertiò ex Asiâ trium-
et: &, quot partes terrarum orbis
, totidem faceret monumenta vi.
iæ suæ. Numquam eminentia in-
â carent. Itaque, & Lucullus, me
tamen acceptæ iniuriæ, & Me.
ıs Creticus, non iniustè querens,
ppe, ornamentum triumphi eius,
iuos duces Pompeius subduxe
& cum iis pars optimatium refra
atur, ne aut promissa ciuitatib. à
npeio, aut benemeritis præmia, ad
trium eius, persoluerentur. Secu.
deinde est consulatus C. Cæsaris,
scribēti manum iniicit, &, quam.
t festinantem, in se morari co-
hic, nobilissima Iuliorum genitus
iliâ, &, quod inter omnes anti-
ssimos constabat, ab Anchise, ac
nere deducens genùs, formâ om-
n ciuium excellentissimus, vigo-
nimi acerrimus, munificentiæ ef.
ssimus, animo super humanam &

naturam, & fidem euectus, magnitudine cogitationum, celeritate bellandi, patientiâ periculorum, Magno illi Alexandro, sed sobrio, neque iracundo, simillimus; qui denique semper & somno, & cibo in vitam, non in voluptatem, vteretur; cùm fuisset C. Mario sanguine coniunctissimus, atque idem Cinnę gener; cuius filiam vt repudiaret, nullo modo compelli potuit; cùm M. Piso consularis Anniam, quæ Cinnæ vxor fuerat, in Sullæ dimisisset gratiam; habuissétque ferè XIIX. annos, eo tempore, quo Sulla rerum potitus est; magis ministris Sullæ, adiutoribúsque partium, quàm ipso, conquirentibus eum ad necem, mutatâ veste, dissimilémque fortunæ suæ indutus habitum, nocte vrbe elapsus est. Idem posteà admodum iuuenis, cùm à piratis captus esset, ita se per omne spatium, quo ab iis retentus est, apud eos gessit, vt pariter

iis terrori venerationíque esset;
e vnquã aut nocte, aut die (cur
, quod vel maximum est, si nar-
erbis speciosis non potest, mit.
?) aut excalcearetur, aut discin.
tur, in hoc scilicet, ne, si quando
uid ex solito variaret, suspectus
ui occulis tantũmodò eum custo
ant, foret. Longum est narrare,
,& quoties ausus sit, quãto ope-
nata eius qui obtinebat Asiam
istratus P. R. motu suo destitue-
llud referatur, documẽtum tan-
ox euasuri viri. Quæ nox eam
i secuta est, qua publicâ ciuita.
pecuniâ redemptus est, (ita ta.
,vt cogeret, antè obsides à pira.
uitatibus dari) contracta classe,
iuatus, & tumultuaria, inuectus
m locum, in quo ipsi prædones
t, partem classis fugauit, partem
it, alíquot naues, multósque mor
cepit; lætúsque nocturnæ expe.

ditionis triumpho, ad ſuos reuerſus eſt; mandatíſque cuſtodiæ, quos ceperat, in Bithyniam perrexit, ad procóſulem Iunium, (cùm idem enim Aſiam eam quam obtinebat) petens, vt auctor fieret ſumẽdi de captiuis ſupplicii. quód cùm ille, ſe facturum, negaſſet, venditurúmque captiuos dixiſſet, (quippe ſequebatur inuidia inertiam) incredibili celeritate reuectus ad mare, priùs, quam de ea re vlli proconſulis redderentur epiſtolæ, omnes, quos ceperat, ſuffixit cruci. Idem mox ad ſacerdotium ineundum (quippe abſens pontifex factus erat, cùm in Cottæ conſularis locum pænè puer à Mario Cinnáque Flamen Dialis creatus, victoria Sullæ, qui omnia ab iis acta fecerat irrita, amiſiſſet id ſacerdotium) feſtinans in Italiam, ne conſpiceretur à prædonibus, omnia tunc obtinentibus maria, & meritò iã infectis ſibi, quattuor ſcalmorum nauem

em, vnà cum duobus amicis, de-
que seruis ingressus, effusissimum
driatici maris transiecit sinum.
o quidem in cursu conspectis vt
ibat, piratarum nauibus, cùm ex-
ent vestem, alligassetque pugio-
n ad femur, alterutri se fortunæ
ens, mox intellexit, frustratum es-
sum suum, arborúmque ex lon-
quo ordinem antemnarum præ-
sse imaginem. Reliqua eius acta
rbe, nobilissimáque Dolabellæ
usatio, & maior ciuitatis in ea fa-
, quàm reis præstari solet; conten-
néisque ciuiles, cum Q. Catulo, at-
aliis eminentissimis viris, cele-
rimæ; & ante præturam victus, ma
i pontificatus petitione, Q. Catu-
omniũ confessione senatus prin-
s, & restituta in ædilitate, aduer-
te quidem nobilitate, monumenta
Marij; simúlque reuocati ad ius di
tatis proscriptorum liberi; & præ-

turâ, quæsturáque mirabili virtute, átq; industriâ obita in Hispaniâ, cùm esset quæstor sub Vetere Antistio, auo huius Veteris, consularis atque pontificis, duorum consularium, & sacerdotum patris, viri in tantū boni, in quantum humana simplicitas intelligi potest; quo notiora sunt, minus egent stylo.

Hoc igitur cos. inter eum, & Cn. Pompeium, & M. Crassum inita potētiæ societas, quæ vrbi orbíque terrarum, nec minus diuersò quoq; tēpore, ipsis exitiabilis fuit. Hoc consilium sequendi Pompeius caussam habuerat, vt tandem acta in transmarinis prouinciis, quibus, vt prędiximus, multi obtrectabant, per Cæsarē confirmarentur consulem: Cæsar autem, quòd animaduertebat se, cedendo Pompeij gloriæ, aucturum suam, & inuidia communis potentiæ in illum relegata, confirmaturum vires suas: Cras

ſius, vt, quem principatum ſolus
qui nō poterat, auctoritate Pom-
, viribus teneret Cæſaris. Affini-
etiam inter Cæſarem, Pompeiúm
cōntracta nuptiis, quippe filiam
Cæſaris Cn. Magnus duxit vxo-
1.
1 hoc conſulatu Cæſar legem tu-
vt ager Campanus plebei diuide-
1r, ſuaſore legis Pompeio ita cir-
:r xx. ciuium eò deducta, & ius ab
reſtitutum poſt annos circiter
1 I. quàm bello Punico ab Roma.
Capua in formam præfecturæ re-
:ta erat.
ibulus collega Ceſaris, cùm a-
ones eius magis vellet impedire,
ìm poſſet, maiore parte anni do-
ſe tenuit. quó facto dum augere
lt inuidiá collegæ auxit potentiá.
Tum Cæſari decretæ in quinquen
1m Galliæ.
Per idem tempus P. Clodius, homo
nobilis

nobilis, disertus, audax qui neque dicendi, neque faciendi vllum, nisi quē vellet, nollet modum malorum propositorum executor acerrimus, infamis etiam sororis stupro, & actus incesti reus, ob initium inter religiosissima P. R. sacra adulterium; cùm graues inimicitias cum M. Cicerone exerceret, (quid enim inter tam dissimiles amicum esse poterat?) & à patribus ad plebem transiret, legem in tribunatu tulit: Qui ciuem R. damnatum interemisset, ei aquâ, & igni interdiceretur. Cuius verbis, etsi non nominabatur Cicero, tamē solus petebatur. ita vir optimè merit⁹ de rep. conseruatæ patriæ pretium calamitate exsilii tulit. Non caruerunt suspicione oppressi Ciceronis Cæsar & Pompeius. Hoc sibi contraxisse videbatur Cicero, quòd inter x x. viros diuidendo agro Campano esse noluisset. Idem intra biennium, serâ

Cn.

. Pompeii curâ, verùm & cupito
eritu, votíſque Italiæ, ac decretis
atus, virtute atque actione Annij
lonis, tribuni pl. dignitati patriæ-
e reſtitutus eſt. Neque, poſt Numi-
i exſilium, aut reditum, quiſquam
expulſus inuidioſiùs, aut receptus
lætiùs. Cuius domus, quàm infeſtè
Clodio diſiiecta erat, tam ſpecioſè à
natu reſtituta eſt.

Idem P. Clodius in ſenatu, ſub ho-
rificentiſſimo miniſterii titulo, M.
tonem à rep. relegauit, quippe le.
m tulit, vt is queſtor cum iure pre-
rio, adiecto etiam queſtore, mitte-
tur in inſulam Cyprum, ad ſpoli-
dum regno Ptolemæum, omnibus
orum vitiis eam contumeliam me-
um. ſed ille, ſub aduentum Cato-
s, vitæ ſuæ vim intulit: vnde pecu-
am longè ſperatā maiorem Cato
omam retulit: cuius integritatem
udari, nefas eſt: inſolentia pæne ar-
gui

gui poteſt, quod, vnà cum conſulibus ac ſenatu effuſa ciuitate, obuiam cùm per Tiberim ſubiret nauibus, nō antè is egreſſus eſt, quàm ad eum locum peruênit, vbi erat exponenda pecunia.

Cùm deinde immanes res, vix multis voluminibus explicandas, C. Cæſar in Galliâ ageret; nec contentus plurimis, ac feliciſſimis victoriis, innumerabilibúſque cæſis, & captis hoſtium millibus, etiam in Britanniam tranſiecisset exercitum, alterum pænè imperio noſtro, ac ſuo quærens orbem: inuictum par conſulum Cn. Pōpeius, & M. Craſſus, alterum inière conſulatum, qui neque peritus honeſtè ab his, neque probabiliter geſtus eſt.

Cęſari, lege, quam Pompeius ad populum tulit; prorogatæ in idem ſpatium temporis prouinciæ: Craſſo, bellum Parthicum in animo molienti,

ati, Syria decreta. qui vir, cetera
ctissimus, immunisque voluptati-
, neque in pecuniâ, neque in glo-
concupiscendâ aut modum no-
aut capiebat terminum huc pro-
scentem in Syriam diris cum om-
us, tribuni pl. frustrà retinere co-
i. quorũ exsecrationes si in ipsum
tummodò valuissent, vtile im-
atoris damnum saluo exercitu
set reip. Transgressum Euphra-
n Crassum petentémque Seleuciá,
cumfusis immanibus copiis equi-
n, rex Orodes vnà cùm parte ma-
e Romani exercitus interemit.
quias legionum C. Cassius, atro-
mi mox auctor facinoris, tum
estor conseruauit; Syriamque ad-
in P.R. potestate retinuit, vt
nsgressos in eam Parthos; feli-
erum euentu, fugaret, ac fun-
et.

er hæc, insequentiáque, & quæ
præ

prędiximus, tempora, amplius cccc. hostium à C. Cæsare cæsa sunt, plura capta. pugnatum sæpè directâ acie, sæpè in agminibus; sæpè eruptionibus. bis penetrata Britannia. nouem denique æstatibus, vix vlla non iustissimus triumphus emeritus. Circa Alexiam verò tantæ res gestæ, quantas audere, vix hominis; perficere, pænè nullius, nisi Dei, fuerit.

Septimo fermè anno Cæsar morabatur in Galliis, cùm medium iam ex inuidiâ Pompeii malè cohærentis inter Cn. Pompeium; & C. Cæsarem concordiæ pignus, Iulia vxor Magni, decessit; atque omnia inter destinatos tanto discrimini duces dirimente fortunâ, filius quoque paruus Pompeii, Iuliâ natus, intra breue spatium obiit. Tum, in gladios, cædésque ciuium furēte ambitu, cuius neque finis reperiebatur, nec modus, tertius

consulatus

ſulatus ſoli Cn. Pompeio, etiam
erſantiũ anteà dignitati eius iu-
o, delatus eſt. cuius ille honoris
:iâ, veluti reconciliatis ſibi opti-
ibus, maximè à C Cæſare aliena-
eſt. ſed eius conſulatus omnem
in coërcitioné ambitus exercuit.
uo tempore P. Clodius, à Milone,
didato conſulatus, exemplo inu-
, facto ſalutari reip. circa Bouil-
contractâ ex occurſu rixâ, iugu-
is eſt Milonem reum non magis
idiâ facti, quàm Pompeii damna-
voluntas. quem quidem M. Cato
àm latâ abſoluit ſententiâ. quam
aturiùs tuliſſet, non defuiſſent,
ſequerentur exemplũ; probarént
: eum ciuem occiſum, quo nemo
niciosior reip. neque bonis inimi-
r vixerat.
ntra breue deinde ſpatium belli
ilis exarſerunt initia, cùm iuſtiſſi-
s quiſque & à Cæſare, & à Põpeio

vellet dimitti exercitus. quippe Pōpeius in ſecundo conſulatu Hiſpanias ſibi decerni voluerat, eáſque per triennium abſens ipſe, ac præſidens vrbi, per Afranium, & Petreium, conſularem, ac prætorium, legatos ſuos adminiſtrabat; & iis, qui à Cæſare dimittendos exercitus contendebant, aſſentabatur; iis, qui ab ipſo, aduerſabatur. qui ſi ante biennium, quàm ad arma itum eſt, perfectis muneribus theatri, & aliorum operū, quæ ei circumdedit, grauiſſimâ tentatus valetudine, deceſſiſſet in Campaniâ, (quo quidem tempore vniuerſa Italia vota pro ſalute eius primo omniū ciuium, ſuſcepit) defuiſſet fortunæ deſtruendi eius locus; &, quam apud ſuperos habuerat magnitudinem, illibatam detuliſſet ad inferos.

Bello autem ciuili, & tot, quæ deinde per continuos xx. annos conſecuta

unt,malis,non alius maiorem,fla-
ntioremque, quàm C. Curio,tri-
ius pl.ſubiecit facem, vir nobilis,
quens, audax, ſuæ, aliénæque &
tunæ, & pudicitiæ prodigus, ho-
ingenioſiſſimè nequam, & facun-
malo publico. cuius animo, vo-
tatibus,vel libidinibus neq; opes
e,neque cupiditates ſufficere poſ-
t. hic primò pro Pompeij parti-
s,id eſt,vt tũc habebatur, pro rep.
x,ſimulatione,contra Pompeium
Cæſarem, ſed animo pro Cæſare
it. id gratis, an accepto cẽties HS
erit,vt accepimus,in medio relin-
emus.ad vltimum,ſaluberrimas,&
leſcentis conditiones pacis, quas
Cæſar iuſtiſſimo animo poſtula-
, & Pompeius æquo recipiebat,
cuſsit, ac rupit,vnicè cauente Ci-
one concordiæ publicæ. Harum,
teritarúmque rerũ ordo cum iu-
aliorum voluminibus promitur,

tum, vti ſpero, noſtris explicabitur.

Nunc propoſito operi ſua forma reddatur, ſi priùs gratulatus ero. Q. Catulo, duobus Lucullis, Metellóque, & Horténſio; qui cùm ſine inuidiâ in rep. floruiſſent, eminuiſſentque ſine periculo, quietâ, aut certè non præcipitatâ, fatali ante initium bellorum ciuilium morte functi ſunt.

Lentulo, & Marcello cos. poſt vrbem conditam annis DCCIII. & anno LXXIX. quàm tu, M. Vinici, conſulatum inires, Bellum ciuile exarſit. Alterius ducis cauſſa melior videbatur, alterius erat firmior. Hic omnia ſpecioſa, illîc valentia. Pompeium ſenatus auctoritas, Cæſarem militum armauit fiducia. Conſules, ſenatúſque cauſſæ, non Pompeio, ſummam imperij detulerunt. Nihil relictum à Cæſare, quod ſeruandæ pacis cauſſa tentari poſſet. nihil receptum

à Pom

ompeianis;cùm alter conſul iuſto
ferocior ; Lentulus verò ſaluâ
ſaluus eſſe non poſſet ; M. autem
o moriendum antè , quàm vllam
dicionem ciuis accipiendã reip.
tenderet. vir antiquus , & grauis,
npeii partes laudaret magis , pru-
s ſequeretur Cæſaris ; & illa glo-
ã , hæc terribiliora duceret. Vt
nde, ſpretis omnibus , quæ Cæſar
ulauerat , tantummodò conten-
cum vnâ legione titulum retine-
rouinciæ , priuatus in vrbem ve-
et , & ſe in petitione conſulatus
ragiis P.R. committere decreue-
ratus bellãdum Cæſar , cum exer-
Rubiconem tranſiit : Cn. Pom-
us,conſuléſque , & maior pars ſe-
us , relictâ vrbe , ac deinde Italiâ,
nſmisêre Dyrrhachium. At Cæſar
mitio , legionibúſque Corfinij,
e vnà cum eo fuerant,potitus, du-
liiſque , qui voluerant abire ad

Pompeium, ſine dilatione dimiſsis, perſecutus Brundiſium, ita vt appareret, malle integris rebus, & condicionibus finire bellum, quàm opprimere fugientes, cùm tranſgreſſos reperiſſet conſules, in vrbem reuertit: redditaque ratione cònſiliorum ſuorum in ſenatu & in conciones, ac miſerrimæ neceſſitudinis, cùm alienis armis ad arma compulſus eſſet Hiſpanias petere decreuit. Feſtinationem itineris eius aliquandiu morata Maſſilia eſt, fide melior quàm conſiliò prudentior, intempeſtiuè principalium armorum arbitria capitans, quibus iis ſe debent interponere, qui non parentem coërcere poſſunt. Exercitus deinde, qui ſub Afranio cōſulari, ac Petreio prætorio fuerat, ipſius aduentu vigore, ac fulgore occupatus, ſe Cæſari tradidit vterque legatorum, & quiſquis cuiuſque ordinis ſequi eos voluerat, remiſſi ad Pom

npeiū. Proximo anno, cùm Dyr-
chium ac vicina ei vrbi regio, ca-
Pompeii teneretur, (qui, acitis
omnibus transmarinis prouinciis
onibus, equitum ac peditum au-
s regúmque & tetrarcharum, si-
que dynastarum copiis, immané
citum confecerat, & mare præsi-
classium, vt rebatur, sepserat, quo
ùs Cæsar legiones posset trans-
ere) suâ & celeritate, & fortunâ
æsar vsus, nihil in morâ habuit,
minus &, cùm vellet, ipse, exer-
que classibus perueniret, & pri-
pænè castris Pompeij sua iunge-
nox etiam obsidione munimen-
ie eum complecteretur. Sed ino-
bsidentibus, quàm obsessis, erat
ior. Tum Balbus Cornelius, ex-
nte humanam fidem temeritate,
essùs castra hostium, sæpiúsque
Lentulo collocutus consule, du-
nte quanti se venderet, illis in-

gui poteſt, quod, vnà cum conſulibus ac ſenatu effuſa ciuitate, obuiam cùm per Tiberim ſubiret nauibus, nó antè is egreſſus eſt, quàm ad eum locum peruênit, vbi erat exponenda pecunia.

Cùm deinde immanes res, vix multis voluminibus explicandas, C. Cæſar in Galliâ ageret; nec contentus plurimis, ac feliciſſimis victoriis, innumerabilibúſque cæſis, & captis hoſtium millibus, etiam in Britanniam tranſiecisſet exercitum, alterum pænè imperio noſtro, ac ſuo quærens orbem: inuictum par conſulum Cn. Pōpeius, & M. Craſſus, alterum inière conſulatum, qui neque peritus honeſtè ab his, neque probabiliter geſtus eſt.

Cęſari, lege, quam Pompeius ad populum tulit; prorogatæ in idem ſpatium temporis prouinciæ: Craſſo, bellum Parthicum in animo molienti,

ti, Syria decreta. qui vir, cetera
ctissimus, immunisque voluptati-
, neque in pecuniâ, neque in glo-
concupiscendâ aut modum no-
aut capiebat terminum huc pro-
scentem in Syriam diris cum om-
us, tribuni pl. frustrà retinere co-
. quorũ exsecrationes si in ipsum
tummodò valuissent, vtile im-
atoris damnum saluo exercitu
set reip. Transgressum Euphra-
Crassum petentémque Seleuciã,
umfusis immanibus copiis equi-
, rex Orodes vnà cùm parte ma-
Romani exercitus interemit.
quias legionum C. Cassius, atro-
mi mox auctor facinoris, tum
stor conseruauit; Syriamque ad-
n P.R. potestate retinuit, vt
sgressos in eam Parthos; feli-
erum euentu, fugaret, ac fun-
et.
er hæc, insequentiáque, & quæ
præ

prędiximus, tempora, amplius cccc. hoſtium à C. Cæſare cæſa ſunt, plura capta. pugnatum ſæpè directâ acie, ſæpè in agminibus; ſæpè eruptionibus. bis penetrata Britannia. nouem denique æſtatibus, vix vlla non iuſtiſſimus triumphus emeritus. Circa Alexiam verò tantæ res geſtæ, quantas audere, vix hominis; perficere, pænè nullius, niſi Dei, fuerit.

Septimo fermè anno Cæſar morabatur in Galliis, cùm medium iam ex inuidiâ Pompeii malè cohærentis inter Cn. Pompeium; & C. Cæſarem concordiæ pignus, Iulia vxor Magni, deceſſit; atque omnia inter deſtinatos tanto diſcrimini duces dirimente fortunâ, filius quoque paruus Pompeii, Iuliâ natus, intra breue ſpatium obiit. Tum, in gladios, cædéſque ciuium furẽte ambitu, cuius neque finis reperiebatur, nec modus, tertius conſulatus

ſulatus ſoli Cn. Pompeio, etiam
erſantiú anteà dignitati eius iu-
o, delatus eſt. cuius ille honoris
iâ, veluti reconciliatis ſibi opti-
ibus, maximè à C Cæſare aliena-
eſt. ſed eius conſulatus omnem
in coërcitioné ambitus exercuit.
uo tempore P. Clodius, à Milone,
didato conſulatus, exemplo inu-
facto ſalutari reip. circa Bouil-
ontractâ ex occurſu rixâ, iugu-
s eſt Milonem reum non magis
diâ facti, quàm Pompeii damna-
oluntas. quem quidem M. Cato
m latâ abſoluit ſententiâ. quam
ituriùs tuliſſet, non defuiſſent,
ſequerentur exemplũ; probarént-
eum ciuem occiſum, quo nemo
iciosior reip. neque bonis inimi-
vixerat.

ntra breue deinde ſpatium belli
is exarſerunt initia, cùm iuſtiſſi-
quiſque & à Cæſare, & à Pópeio

vellet dimitti exercitus. quippe Pōpeius in secundo consulatu Hispanias sibi decerni voluerat, eásque per triennium absens ipse, ac præsidens vrbi, per Afranium, & Petreium, consularem, ac prætorium, legatos suos administrabat; & iis, qui à Cæsare dimittendos exercitus contendebant, assentabatur; iis, qui ab ipso, aduersabatur. qui si ante biennium, quàm ad arma itum est, perfectis muneribus theatri, & aliorum operū, quæ ei circumdedit, grauissimâ tentatus valetudine, decessisset in Campaniâ, (quo quidem tempore vniuersa Italia vota pro salute eius primo omniū ciuium, suscepit) defuisset fortunæ destruendi eius locus; &, quam apud superos habuerat magnitudinem, illibatam detulisset ad inferos.

Bello autem ciuili, & tot, quæ deinde per continuos xx. annos consecu-

ta

ſunt, malis, non alius maiorem, fla-
ntioremque, quàm C. Curio, tri-
nus pl. ſubiecit facem, vir nobilis,
quens, audax, ſuæ, alienæque &
tunæ, & pudicitiæ prodigus, ho-
ingenioſiſſimè nequam, & facun-
malo publico. cuius animo, vo-
tatibus, vel libidinibus neq; opes
e, neque cupiditates ſufficere poſ-
t. hic primò pro Pompeij parti-
, id eſt, vt tũc habebatur, pro rep.
x, ſimulatione, contra Pompeium
Cæſarem, ſed animo pro Cæſare
it. id gratis, an accepto cẽties HS
erit, vt accepimus, in medio relin-
mus. ad vltimum, ſaluberrimas, &
leſcentis conditiones pacis, quas
Cæſar iuſtiſſimo animo poſtula-
, & Pompeius æquo recipiebat,
uſsit, ac rupit, vnicè cauente Ci-
one concordiæ publicæ. Harum,
teritarumque rerũ ordo cum iu-
aliorum voluminibus promitur,

tum,vti ſpero,noſtris explicabitur.

Nunc propoſito operi ſua forma reddatur, ſi priùs gratulatus ero. Q. Catulo, duobus Lucullis, Metellóque,& Horténſio;qui cùm ſine inuidiâ in rep. floruiſſent, eminuiſſentque ſine periculo, quietâ, aut certè non præcipitatâ, fatali ante initium bellorum ciuilium morte functi ſunt.

Lentulo,& Marcello cos. poſt vrbem conditam annis DCCIII. & anno LXXVIIX.quàm tu,M.Vinici, conſulatum inires, Bellum ciuile exarſit. Alterius ducis cauſſa melior videbatur, alterius erat firmior. Hic omnia ſpecioſa, illîc valentia. Pompeium ſenatus auctoritas, Cæſarem militum armauit fiducia. Conſules, ſenatúſque cauſſæ,non Pompeio,ſummam imperij detulerunt. Nihil relictum à Cæſare, quod,ſeruandæ pacis cauſſa tentari poſſet. nihil receptum

à Pom

ompeianis;cùm alter conſul iuſto
t ferocior ; Lentulus verò ſaluâ
.ſaluus eſſe non poſſet ; M. autem
ro moriendum antè , quàm vllam
ndicionem ciuis accipiendá reip.
ntenderet. vir antiquus , & grauis,
npeii partes laudaret magis , pru-
is ſequeretur Cæſaris ; & illa glo-
ſa , hæc terribiliora duceret. Vt
nde, ſpretis omnibus , quæ Cæſar
ſtulauerat , tantummodò conten-
cum vnâ legione titulum retine-
rouinciæ , priuatus in vrbem ve-
et , & ſe in petitione conſulatus
ragiis P.R. committere decreue-
ratus bellãdum Cæſar , cum exer-
n Rubiconem tranſiit : Cn. Pom-
us,conſuléſque , & maior pars ſe-
us , relictâ vrbe , ac deinde Italiâ,
nſmisêre Dyrrhachium. At Cæſar
mitio , legionibúſque Corfinij,
e vnà cum eo fuerant,potitus, du-
aliiſque , qui voluerant abire ad

mpeiū. Proximo anno, cùm Dyr-
chium ac vicina ei vrbi regio, ca-
s Pompeii teneretur, (qui, acitis
omnibus transmarinis prouinciis
onibus, equitum ac peditum au-
is regúmque & tetrarcharum, si-
lque dynastarum copiis, immané
citum confecerat, & mare præsi-
classium, vt rebatur, sepserat, quo
iùs Cæsar legiones posset trans-
tere) suâ & celeritate, & fortunâ
Cæsar vsus, nihil in morâ habuit,
minus &, cùm vellet, ipse, exer-
sque classibus perueniret, & pri-
pænè castris Pompeij sua iunge-
mox etiam obsidione munimen-
ue eum complecteretur. Sed ino-
obsidentibus, quàm obsessis, erat
ior. Tum Balbus Cornelius, ex-
nte humanam fidem temeritate,
essus castra hostium, sæpiúsque
Lentulo collocutus consule, du-
nte quanti se venderet, illis in-

crementis fecit viam, quibus non Hispaniæ suæ natus, sed Hispanus in triumphum, & pontificatum assurgeret, fierétque ex priuato consularis. Variatum deinde prœliis, sed vno longè magis Pompeianis prospero, quo grauiter impulsi sunt Cæsaris milites. Tum Cæsar cum exercitu fatalem victoriæ suæ Thessaliam petiit. Pompeius, lõgè diuersa aliis suadentibus, (quorum plerique hortabantur, vt in Italiam transmitteret: neque hercules quidquam partibus illis salubrius fuit: alij, vt bellum traheret, quod dignationi partẽ in die ipsi magis prosperum fieret) vsus impetu suo, hostem secutus est. Aciem Pharsalicam, & illum cruentissimum Romano nomini diem, tantûmque vtriusq; exercitus profusum sanguinis, & collisa inter se duo reip. capita, effusúmque alterum Romani imperij lumen, tot taléSque Pompeianarum

m partium cæſos viros, non re-
enarrāda hic ſcripturæ modus.
notādum eſt: vt primùm C. Cę.
nclinatam vidit Pompeianorum
n; neque prius, neque antiquius
quā habuit, quàm in omnes par-
vt militari & verbo, & conſuetu-
vtar) dimitteret. Pro dij immor.
, quod huius volútatis erga Bru-
ſuę poſtea vir tam mitis pretium
. Nihil illâ victoria mirabilius,
nificentius, clarius fuit; quando
inem, niſi acie conſumptum, ci-
patria deſiderauit: ſed munus mi
ordiæ corrupit pertinacia, cùm
ntiùs vitam victor iam daret, quā
acciperent. Pompeius, profugiēs
duobus Lentulis conſularibus,
tóque filio, & Fauonio prætorio,
s victores darent comites ei for-
aggregauerat, aliis vt Parthos,
vt Africam peteret, (in quâ fide-
num partium ſuarum haberet

regem Iubam) suadentibus, Aegyptu petere proposuit, memor beneficiorum, quæ in patrem eius Ptolemæi, qui tum puero, quàm iuueni, propior regnabat, Alexandriæ cõtulerat. Sed quis in aduersis beneficiorum seruat memoriam? aut quis vllum calamitosis deberi putant gratiam? aut quãdo fortuna non mutat fidem? Missi itaque ab rege, qui venientem Cn. Pompeium (is iam à Mitylenis Corneliam vxorem receptam in nauem, fugæ comitem habere cœperat) consilio Theodori, & Achillæ exciperent, hortarentúrque, vt ex onerariâ in eam nauem, quæ obuiam processerat, transscenderat. quod cùm fecisset, princeps Romani nominis, imperio, arbitrióque Aegyptij mancipij, C. Cæsare, P. Seruilio cos. iugulatus est. Hic, post tres consulatus, & totidem triumphos, domitúmque terrarum orbem, sanctissimi, ac præstantissimi

ni viri, in id euecti, ſuper quod
endi non poteſt, duodeſexageſi-
m annum agentis, pridie natalé
s, vitæ fuit exitus: in tantum in
viro à ſe diſcordante fortuna, vt,
modò ad victoriam terra defue-
deeſſet ad ſepulturam. Quid a-
, quàm nimium occupatos dixe-
, quos in ætate & tanti, & pœnè
ri ſæculi, viri fefellit quinquen-
n? cum à C. Atilio, & Q. Serui-
onſulibus tam facilis eſſet an-
um digeſtio. quod adieci, non
guerem, ſed ne arguerer. Non
tamen maior in Cęſarem, quàm
ópeium fuerat, regis eorúmque,
rum in auctoritate regebatur, ſi-
quippe cùm venientem eum ten-
nt inſidiis, ac deinde bello la-
re auderent, vtrique ſummo im
torum, alteri ſuperſtiti meritas
as luêre ſuppliciis. Nuſquam e-
Pompeius corpore, adhuc vbique
Iubæ

Iubæ nomine:quippe ingens partium eius fauor bellum excitauerat Africum,quod ciebat rex Iuba,& Scipio, vir consularis,ante biennium, quàm exstingueretur Pompeius, lectus ab eo socer. eorúmque copias auxerat. M.Cato, ingenti cum difficultate itinerum locorúmque inopiâ,perductis ad eos legionibus: qui vir cùm summum ei à militibus deferretur imperium, honoratiori parêre maluit. Admonet promissæ breuitatis fides, quanto omnia transcursu dicenda sint.

Sequẽs fortunam suam Cęsar,peruectus in Africam, quam occiso Curione,Iulianarum duce partium, Pópeiani obtinebant exercitus, ibi primò variâ fortunam expugnauit viâ, inclinatæq́ue hostium copiæ. Nec dissimilis ibi aduersus victos, quàm in priores, clemẽtia Cæsaris fuit. Victorem Africani belli C. Cæsarem

gra

uius excepit Hiſpanienſe,) nam
us ab eo Pharnaces vix quidquã
riæ eius adſtruxit) quod Cn.Pom.
us,Magni filius, adoleſcens,impe-
ad bella maximi, ingens ac terri-
conflauerat,vndique ad eum ad.
paterni nominis magnitudinem
ientium, ex toto orbe terrarum
iliis confluentibus. Sua Cæſarem
Hiſpaniam comitata fortuna eſt.
nullum vnquam atrocius pericu-
íſque ab eo initum prælium, ad.
t plus quàm dubio Marte, deſcẽ.
et equo, conſiſténſque ante rece.
em ſuorum aciem increpitâ priùs
unâ, quòd ſe in eum ſeruaſſet e-
m, denunciaret militibus, veſti-
ſe non receſſurum:proinde vide-
t, quem,&quo loco imperatorem
rturi forent. verecundiâ magis,
m virtute,acies reſtitutæ,C. A.du.
uàm à milite,fortiùs. Cn. Pom.
peius,

peius, grauis vulnere inuentus, inter ſolitudines auias interemptus eſt. Labienum, Varúmque acies abſtulit. Cæſar, omnium victor, regreſſus in vrbem, (quod humanam excedat fidem,) omnibus, qui contra ſe arma tulerāt, ignouit, magnificẽtiſſimiſque gladiatorij muneris, naumachiæ, & equitum peditumque, ſimul elephantorum certaminis ſpectaculis, epulíque per multos dies dari celebratione, repleuit eam. Quinque egit triumphos. Gallici apparatus excitro, Pontici ex acantho, Alexandrini teſtudine. Africi ebore, Hiſpanienſis argento raſili conſtitit. Pecunia, ex manubiis lata, paullò ampliùs ſexies millies HS. Neque illi tanto viro, & tam clementer omnibus victoriis ſuis vſo, plus quinque menſium principalis quies contingit: quippe cùm mẽſe Octobris in vrbem reuertiſſet, idibus Martiis, coniurationis
auĉto

ctoribus Bruto & Caſſio, quorum
erum, promittendo conſulatũ non
ligauerat, contrà, differendo Caſ-
im offenderat: adiectis etiam conſi·
riis cædis familiariſſimis omnium,
fortunâ partium eius in ſummum
uectis faſtigium, D. Bruto, & C. Tre-
onio, aliíſque clari nominis viris,
ntereemptus eſt. cui magnam inuí-
iam conciliarat M. Antonius, om-
ibus audendis paratiſſimus, conſu-
atus collega, imponendo capiti eius
Lupercalibus ſedẽtis pro Roſtris in-
ſigne regiũ, quod ab eo ita repulſum
erat, vt nõ offenſus videretur. Laudã
dum experientiâ conſilium eſt Pan-
ſæ atque Hirtij, qui ſemper prædixe-
rant Cæſari, vt principatum, armis
quæſitum, armis teneret. ille, dictitãs,
mori ſe, quàm timeri malle, dum cle-
mentiam, quam præſtiterat, exſpe-
ctãs, incautus ab ingratis occupatus
eſt, cùm quidem plurima præſagia
atque

atque indicia dij immortales futuri obtulissent periculi. nam & haruspices præmonuerant, vt diligentissimè iduum Martiarum caueret diem: & vxor Calpurnia, territa nocturno visu, vt eâ die domi subsisteret, orabat, & libelli; coniurationem nunciantes, dati, ab eo neque protinus lecti erant. Sed profecto ineluctabilis fatorum vis, cuius cùm fortunam mutare constituit, cōsilia corrumpit. Quo anno id patrauêre facinus Brutus, & C. Cassius, prætores erant, D. Brutus consul designatus. Hi vnà cum coniurationis globo stipati gladiatorum D. Bruti manu, Capitolium occupauêre, cùm consul Antonius, (quem cúm simul interimendum censuisset Cassius, testamētúmque Cęsaris abolendum, Brutus repugnauerat; dictitans, nihil ampliùs ciuibus præter tyranni: ita enim appellari Cæsarem facto eius expediebat, petendum

esse

esse sanguinem) conuocato senatu, cùm iam Dolabella, quem substituturus sibi Cæsar designauerat consulem, fasces atque insignia corripuisset consularia, velut pacis auctor, liberos suos obsides in Capitoliũ misit, fidémque descendendi tutò interfectoribus Cæsaris dedit: & illud decreti Atheniensium celeberrimi exemplum, relatum à Cicerone, obliuionis præteritarum rerum, decreto patrum comprobatum est. Cæsaris deinde testamentũ apertum est, quo C. Octauiũ, nepotem sororis suæ Iuliæ, adoptabat; de cuius origine, etiam si præuentis & pauca dicenda sunt. Fuit C. Octauius, vt non patriciâ, ita admodum speciosâ equestri genitus familia: grauis, sanctus, innocens, diues. Hic prætor inter nobilissimos viros creatus, primo loco, cùm ei dignatio Iuliâ genitam Atiam conciliasset vxorẽ, ex eo honore sortitus Ma-

cedoniam, appellatúsque in eâ imperator, decedens ad petitionem consulatus obiit, prætextato relicto filio, quem C. Cæsar, maior eius auunculus, educatum apud Philippum vitricum, dilexit vt suum, natúmque annos XIIX. Hispaniensis militiæ assecutum se posteà comitem habuit, nunquam aut alio vsum hospitio, quàm suo, aut alio vectam vehiculo: pontificatúsque sacerdotio puerum honorauit. Et pacatis bellis ciuilibus, ad erudiendum liberalibus disciplinis singularis indolem iuuenis, Appolloniam eum in studia miserat, mox belli Getici, ac deinde Parthici habiturus commilitonem. Cui vt est nunciatum de cæde auunculi, cùm protinus ex vicinis legionibus centuriones suam, suorúmque militum operam ei pollicerentur, neque eam spernendam Saluidienus, & Agrippa dicerent, ille festinans per

peruenire in vrbem, omnem ordinationem & necis, & testamenti Brundisij comperit. Cui aduentanti Romam, immanis amicorum occurrẽti frequẽtia: &, cùm intraret vrbem, Solis orbis super caput eius, curuatus æqualiter, rotundatúsque, in colorem arcus, veluti coronam tanti mox viri capiti imponens, conspectus est. Non placebat Atiæ matri Philippóque vitrico, adiri nomen inuidiosæ fortunæ Cæsaris: sed asserebant salutaria reip. terrarúmque orbis fata conditorem, conseruatorémque Romani nominis. Spreuit itaque cælestis animus humana consilia; & cum periculo potius summa, quàm tutò humilia, proposuit sequi; maluítque auunculo, & Cæsari de se, quàm vitrico, credere; dictitans, nefas esse, quo nomine Cæsari dignus esset visus, semetipsum videri indignum. Hunc protinus Antonius consul superbè

excipit; (neque is erat contemptus, sed metus) víxque admisso in Pompeianos hortos, loquendi secum tempus dedit; mox etiam, velut insidiis eius petitus, scelestè insimulare cœpit: in quo turpiter deprehensa eius vanitas est.. Apertè deinde Antonij ac Dolabellæ consulum ad nefandam dominationem erupit furor HS. septies millies, depositum à C. Cæsare ad ædem Opis, occupatum ab Antonio, actorum eiusdem, insertis falsis, ciuitatibúsque corruptis, commentariis. Atque omnia pretio temperata, vendente remp. consule. Idem, prouinciam D. Bruto designato consuli decretam, Galliam occupare statuit: Dolabella transmarinas decreuit sibi: intérque naturaliter dissimillimos ac diuersa volentes crescebat odium. eóque C. Cæsar iuuenis quotidianis Antonij petebatur insidiis. Torpebat oppressa dominatione

Anto-

Antonij ciuitas, indignatio, & dolor omnib. vis ad resistendũ nulli aderat, cũ C. Cæsar, XIX. annũ ingressus, mira ausus, ac summa consecutus, priuato consilio, maiorem senatu pro rep. animum habuit. primúmque à Calatia, mox à Casilino veteranos exciuit paternos. Quorum exemplum secuti alij, breui in formam iusti coière exercitus. mox, cùm Antonius occurrisset exercitui, quem ex transmarinis prouinciis Brundisium venire iusserat, legio Martia, & Quarta, cognitâ & senatus voluntate, & tanti iuuenis indole, sublatis signis, ad Cæsarem se contulerunt. Eum senatus, honoratum equestri statuâ, quæ hodiéque in Rostris posita ætatem eius scriptura indicat, (qui honor nõ alij, per ccc. annos, quam L. Sullæ, & Cn. Põpeio, & C. Cæsari contigerat) propratoré vnà cũ cõsulibus designatus, Hirtio & Pansâ, bellum cũ Antonio

gerere iussit. Ab eo, annum agente vicesimum, fortissimè circa Mutinam administratum est; & D. Brutus obsidione liberatus; Antonius turpi ac nudâ fugâ coactus deserere Italiam: consulum autem alter in acie, alter post paucos dies ex vulnere mortem obiit. Omnia antè, quàm fugaretur Antonius, honorificè à senatu in Cæsarem, exercitúmque eius decreta sunt, maximè auctore Cicerone: sed, vt recessit metus, erupit voluntas, protinúsque Pompeianis partibus rediit animus Bruto, Cassióque prouinciæ, quas iam ipsi sine vllo S.C. occupauerant, decretæ. laudati, quicumque his se exercitus tradidissent. omnia trāsmarina imperia eorum commissa arbitrio. quippe M. Brutus, & C. Cassius, nunc metuentes arma Antonij, nunc, ad augendam eius inuidiam, simulantes se metuere, testati edictis, libenter se vel in perpetuo exsilio

exsilio victuros, dum resp. constaret concordia, nec vllam belli ciuilis præbituros materiam, plurimum sibi honoris esse in conscientia facti sui, profecti vrbe itaque Italia intento ac pari animo, sine auctoritate publica, prouincias, exercitúsque occupauerant; & vbicumque ipsi essent, prætexentes esse remp. pecunias etiam, quæ ex transmarinis prouinciis Romam ab quæstoribus deportabantur, à volentibus acceperant. quæ omnia senatus decretis comprehensa, & comprobata sunt. Et D. Bruto, quòd alieno beneficio viueret, decretus triumphus. Pansæ, atque Hirtij corpora publica sepultura honorata. Cæsaris adeò nulla habita mentio, vt legati, qui ad exercitum eius missi erant, iuberentur, summoto eo, milites alloqui. Non fuit tam ingratus exercitus, quàm fuerat senatus. nam, cùm eam iniuriam dissimulando Cæsar

ferret, negauêre milites, ſine imperatore ſuo vlla ſe audituros mandata. Hoc eſt illud tempus, quo Cicero, inſito amore Pompeianarum partium, Cæſarem laudandum, & tollendum cenſebat; cùm aliud diceret, aliud intelligi vellet. Interim Antonius, fugâ tranſgreſſus Alpes. primò per colloquia repulſus à M. Lepido, qui Pōtifex maximus in C. Cæſaris locū furto creatus, decreta ſibi Hiſpaniâ, adhuc in Galliâ morabatur: mox ſæpiùs in conſpectum veniens militum, cùm & Lepido omnes imperatores forent meliores, & multis Antonius, dum erat ſobrius, per auerſa caſtrorū prorupto vallo militibus receptus eſt; qui titulo imperij cedebat Lepido, cùm ſumma virium penes eum foret. Sub Antonij ingreſſum in caſtra Iuuentius Laterenſis, vir vitâ ac morte conſentaneus, cùm acerrimà ſuaſiſſet Lepido, ne ſe cum Antonio, hoſte iudicato,

dicato,

dicato, iungeret, irritus consilij, gladio scipse transfixit. Plancus deinde, dubiâ, id est suâ fide, diu, quarũ esset partium, secum luctatus, ac sibi difficilè consentiens, & nunc adiutor D. Bruti, designati consulis, collegæ sui, senatuíque se litteris venditans, mox eiusdem proditor; Asinius autem Pollio, firmus proposito, & Iulianis partibus fidus, Pompeianis aduersus; vterque exercitus tradidêre Antonio. D. Brutus, desertus primò à Planco, pòst etiam insidiis eiusdem petitus, paullatim relinquente eum exercitu, fugiens, in hospitis cuiusdam, nobilis viri, nomine Cameli, domo ab iis, quos miserat Antonius, iugulatus est, iustissimásque optimè de se merito viro C. Cæsari pœnas dedit: cuius cùm primus omnium amicorũ fuisset, interfector fuit, & fortunæ, ex quâ fructum tulerat, inuidiam in auctorem relegabat, censebátque æquum,

que acceperat à Cæſare, retinere; Cæſarem, qui illa dederat, periſſe. Hæc ſunt tempora, quibus M. Tullius continuis actionibus æternas Antonii memoriæ inuſſit notas, ſed hic fulgentiſſimo & cæleſti ore, at tribunus Canutius continuâ rabie lacerabat Antonium. Vtrique vindicta libertatis morte ſtetit, ſed tribuni ſanguine cõmiſſa proſcriptio, Ciceronis vel ſatiato Antonio pœna finita Lepidus deinde à ſenatu hoſtis iudicatus eſt, vt antè fuerat Antonius. Tum inter eum, Cæſarémque & Antonium, commercia epiſtolarum; & condicionum facta mentio, cùm Antonius & ſubinde Cæſarem admoneret, quàm inimicæ ipſi Pompeianæ partes forent; & in quod iam emerſiſſent faſtigium; & quanto Ciceronis ſtudio Brutus Caſſiúſque attollerentur; denunciarétque, ſe cum Bruto Caſſióque, qui iam decem & ſeptem legionum

num potentes erant, iuncturum vires suas, si Cæsar eius aspernaretur concordiam; diceréτque plus Cæsarem patris, quàm se amici vltioni debere. tum inita potentiæ societas, & hortantibus, orantibúsque exercitibus, inter Antonium etiam, & Cæsarem facta afinitas, cùm esset priuigna Antonii desponsa Cæsari. consulatùmque iniit Cæsar pridie, quàm viginti annos impleret, x. Kal. Octobres, cùm collega Q. Pedio, post V. C. annis DCCIX. ante LXXII. quàm tu, M. Vinici, consulatum inires. Vidit hic annus Ventidium, per quam vrbem inter captiuos Picentium in triumpho ductus erat, in êa consularem prætextam iungentem prętoriâ. Idem hic posteà triumphauit. Furente deindè Antonio, simúlque Lepido, quorum vterque, vi prædiximus, hostes iudicati erant, cùm ambo mallent sibi nunciari quid passi essent,
quàm

quàm quid emeruissent, repugnante Cæsare, sed frustrà aduersus duos, instauratum Sullani exempli malum, proscriptio. Nihil tam indignum illo tempore fuit, quàm quòd aut Cæsar aliquem proscribere coactus est; aut ab illo Cicero proscriptus est; abscissaque scelere Antonii vox publica est, cùm eius salutem nemo defendisset, qui per tot annos & publicam ciuitatis, & priuatam ciuium defenderat. Nihil tamen egisti, M. Antoni: (cogit enim excedere propositi formam operis, erumpens animo ac pectore indignatio) nihil, inquam, egisti, mercedem cælestissimi oris, & clarissimi capitis abscissi numerãdo, auctoramentóque funebri ad conseruatoris quondam reip. tantíque cos. irritãdo necem. Rapuisti tu M. Ciceroni lucem solicitam; & ætatẽ senilẽ, & vitam inferiorem te principe, quã sub te III. viro mortem: famam verò.
gloriám

gloriámque factorum atque dictorũ adeò non abstulisti, vt auxeris. Viuit, viuétque per omniũ sæculorum memoriam. Dúmque hoc vel forte, vel prouidentia, vel vtcumque constitutum, rerum naturæ corpus, quod ille pænè solus Romanorum animo vidit, ingenio complexus est, eloquentiâ illuminauit, manebit incolume: comitem æui sui laudem Ciceronis trahet; omnísque posteritas illius in te scripta mirabitur, tuum in eum factum exsecrabitur; citiúsque in mundo genus hominum, quàm cadet. Huius totius temporis fortunam ne deflere quidem quisquam satis digne potuit, adeò nemo exprimere verbis potest. Id tamen notandum est, fuisse in proscriptos vxorum fidem summã, libertorum mediam, seruorum aliquam, filiorum nullam: adeò difficilis est hominibus vtcumque conceptæ spei mora. Ne quid vlli sanctum relin

relinqueretur, vel in dotem inuita. mentúmque sceleris, Antonius L. Cæsarem auunculum, Lepidus Paullum fratrem proscripserant. Nec Planco gratia defuit ad impetrandum, vt frater eius Plancus Plotius proscriberetur. Eóque inter iocos militares, qui currum Lepidi, Plancíque secuti erant, inter exsecrationem ciuium vsurpabant hunc versum: *De germanis, non de Gallis, duo triumphant consules.* Suo præteritum loco referatur. neque enim persona vmbram actæ rei capit. Dum in acie Pharsalicâ, Africáque de summâ rerum Cæsar dimicat; M. Cœlius, vir eloquio, animóque Curioni simillimus, sed in vtróque perfectior, nec minus ingeniosè nequam, cùm in modica quidem seruari posset, quippe peior illi res familiariis, quàm mens, erat, in prætura nouarum tabularum auctor exstitit; nequiitque senatus, & auctoritate coss.

coſſ. deterreri, accito etiam Milone Annio, qui, non impetrato reditu, Iulianis partibus infeſtus erat, in vrbe ſeditionem magis, occultè autem bellicum tumultum mouens, primò ſummotus à rep. mox, conſularibus armis, auctore ſenatu, circa Turios oppreſſus eſt. Incepto pari ſimilis fortuna Milonis fuit; qui, Compſam in Hirpinis oppugnans, ictúſque lapide, tum P. Clodio, tum patriæ, quam armis petebat, pœnas dedit; vir inquies, & vltra fortem temerarius: Quatenus autem aliquid ex omiſſis peto notetur immodica & intẽpeſtiua libertate vſos aduerſus C. Cæſarẽ, Marullũ Epidiũ, Flauiúmq; Cæſetiũ, trib. pl. dum arguunt in eo regni volũtatẽ, pęnè vim dominationis expertos. In hoc tamẽ ſæpè laceſſiti principis ira exceſſit, vt cenſoriâ potiùs cõtentus notâ, quàm animaduerſione dictatoriâ, ſummoueret eos à rep. teſtare

ſtaretúrque, eſſe ſibi miſerrimū, quòd aut natura ſua ei excedendum foret, aut minuenda dignitas. Sed ad ordinem reuertendum eſt. Iam & Dolabella in Aſiâ C. Trebonium conſularem, cui ſuccedebat, fraude deceptū, Smyrnæ occiderat, virum aduerſus merita Cæſaris ingratiſſimum, participémq; cædis eius, à quo ipſe in cōſulare prouectus faſtigium fuerat: & C. Caſſius acceptis à Staio Murco, & Criſpo Marcio, prætoriis viris, imperatoribus, qui prævalidis in Syriâ legionibus, incluſum Dolabellam, qui, præoccupatâ Aſiâ, in Syriam peruenerat; Laodicea expugnat; ita tamen, vt ad ictum ſerui ſui Dolabella non ſegniter ceruicem daret; & decem legiones in eo tractu ſui iuris fecerat. & M. Brutus C. Antonio, fratri M. Antonij in Macedoniâ, Vatinióque circa Dyrrhachium volentes legiones extorſerat: ſed Antonium bello laceſ-

ſie:

ſierat: Vatiniũ dignatione obruerat: cùm & Brutus cuilibet ducum præfe-rendus videretur; & Vatinius nulli nomini non eſſet poſtferendus. in quo deformitas corporis cum turpitudine certabat ingenii, adeò, vt animus eius digniſſimo domicilio incluſus videretur. erátque ſeptem legionibus validus. Et lege Pedia, quã conſul Pedius, collega Cæſaris, tulerat, omnibus, qui Cæſarem patrem interfecerant, aqua igníque damnatis interdictum erat. quo tempore Capito, patruus meus, vir ordinis ſenatorii, Agrippæ ſubſcripſit in C. Caſſium.

Dúmque ea in Italia geruntur, acri atque proſpertino bello Caſſius Rhodum, rem immanis operis, ceperat; Brutus Lycios deuicerat; & inde in Macedoniam exercitus tranſiecerant: cùm per omnia repugnans naturæ ſuæ Caſsius, etiam Bruti, cle-

mentiam vinceret. Neque reperias, quos aut pronior fortuna comitata sit, aut veluti fatigata maturius destituerit, quàm Brutum & Cassium. Tum Cæsar & Antonius transiecerunt exercitus in Macedoniam, & apud vrbem Philippos cum M. Bruto Cassióque acie concurrerunt. Cornu, cui Brutus præerat, impulsis hostibus castra Cæsaris cepit. nam ipse Cæsar, etiam si infirmissimus valetudine erat, obibat munia ducis, oratus etiam ab Artorio medico, ne in castris remaneret, manifestè denunciatione quietis territo. Id autem, in quo Cassius fuerat, fugatum, ac malè multatum, in altiora se receperat loca. Tum Cassius, ex sua fortunâ euentum collegæ æstimans cùm dimisisset euocatum, iussissétque nunciare sibi, quæ esset multitudo ac vis hominum, quæ ad se tēderet, tardiùs eo nunciante, cùm in

vicino eſſet agmen curſu ad eum tendentium, neque puluere facies, aut ſigna denotari poſſent; exiſtimans, hoſtes eſſe, qui irruerent, lacernâ caput circumdedit, extentámque ceruicem interritus liberto præbuit. Ceciderat Caſſij caput, cùm euocatus aduenit, nunciãs Brutum eſſe victorem. qui, cùm imperatorem proſtratum videret; Sequar, inquit, eum, quem mea occidit tarditas, & ita in gladium ocubuit. Poſt paucos deinde dies Brutus conflixit cum hoſtibus, & victus acie, cùm in tumulum nocte ex fugâ ſe recepiſſet, impetrauit à Stratone Aegeate, familiari ſuo, vt manum morituro commodaret ſibi; reiectóque læuo ſuper caput brachio, cùm mucronem gladij eius dexterâ tenens, ſiniſtræ admouiſſet mámillæ, ad eum ipſum locum, qua cor emicat, impellens ſe in vulnus, vno ictu transfixus, expirauit. Protinus.

Messalla, fulgentissimus iuuenis proximus in illis castris Bruti, Cassiíque auctoritati, cùm essent, qui eum ducem poscerent, seruari beneficio Cæsaris maluit, quàm dubium spem armorũ tẽtare ampliùs. Nec aut Cæsari quidquam ex victoriis suis fuit lętius, quàm seruasse Coruinum: aut maius exemplum hominis grati ac pii, quam Coruinus in Cæsarem fuit. Non aliud bellum cruentius cæde clarissimorum virorum fuit. Tum Catonis filius cecidit. Eadem Lucullum, Hortensiúmque eminẽtissimorum ciuiũ filios fortuna abstulit. nam Varro ad ludibrium moriturus Antonij, digna illo, ac vera de exitu eius magna cum libertate ominatus est. Drusus Liuius, Iuliæ Augustæ pater, & Varus. Quinctilius, ne tentata quidem hostis misericordia, alter se ipse in tabernaculo interemit: Varus autem liberti, quem id facere coëgerat, manu, cùm

se

ſe inſignibus honorum velaſſet, iugulatus eſt. Hunc exitum M. Bruti partium ſeptimum & trigeſimum annum agentis fortuna eſſe voluit, corrupto animo eius in diem, quem illi omnes virtutes vnius temeritate facti abſtulit. Fuit autem dux Caſsius melior, quanto vir Brutus. è quibus. Brutum amicum habere malles, inimicum magis timeres Caſsium. in altero maior vis, in altero virtus. Qui ſi viciſſent, quãtum reip. interfuit, Cæſarem potiùs habere quàm Antoniũ principem, tantum retuliſſet habere Brutũ, quàm Caſsium. Cn. Domitius, pater L. Domitij, nuper à nobis viſi. eminentiſsimæ ac nobiliſsimæ ſimplicitatis viri, auus huius Cn. Domitij, clariſsimi iuuenis, occupatus nauibus, tum magno ſequentium conſilia ſua comitatu fugæ fortúnæque ſe commiſit, ſemetipſo contentus duce partium. Statius Murcus, qui claſsi &

custodiæ maris præfuerat, cum omni commissa sibi parte exercituum nauiúmque Sex. Pompeium, Cn. Magni filium, qui ex Hispania reuertés, Siciliam armis occupauerat, petit ad quem & è Brutianis castris, & ex Italia, aliísque terrarum partibus, quos præsenti periculo fortuna subduxerat, proscripti confluebát. quippe nullum habentibus statum, quilibet dux erat idoneus; cùm fortuna non electionem daret, sed perfugium ostenderet; exitialémque tempestaté fugientibus statio pro portu foret. Hic adolescens erat studiis rudis, sermone barbarus, impetu strenuus, manu promptus, cogitatione celer, fide patri dissimillimus, libertorum suorú libertus, seruorúmque seruus, speciosis inuidens, vt pareret humillimis: qué senatus pænè totos, adhuc è Põpeianis constans partibus, post Antonij à Mutina fugam, eodem illo tempore,

pore, quo Bruto Cassióque transmarinas prouincias decreuerat, reuocatum ex Hispaniâ, vbi aduersus eum clarissimum bellum Pollio Asinius prætorius gesserat, in paterna bona restituerat, & oræ maritimæ præfecerat. Is tum, vt prædiximus, occupatâ Siciliâ, seruitia, fugitiuósque in numerum exercitus sui recipiens, magnum modum legionum effecerat; pérque Menam & Menecratem, paternos libertos, præfectos classium, latrociniis ac prædationibus infestato mari, ad se exercitúmque tuendum rapto videbatur, cum eum non depuderet vindicatum armis ac ductu patris sui mare infestare piraticis sceleribus. Fractis Brutianis Cassianísque partibus, Antonius transmarinas obiturus prouincias substitit; Cæsar in Italiam se recepit, eámque longè, quàm sperauerat, tumultuosiorem reperit. quippe L. Antonius consul, vi-

tiorum fratris ſui conſors, ſed virtu-
tum, quæ interdum in illo erant, ex-
pers, modò apud veteranos crimina-
tus Cæſarem, modò eos, qui iuſtè di-
uiſione prædiorum, nominatíſq; co-
lonis agros amiſerant, ad arma con-
ciens, magnum exercitum conflaue-
rat. Ex altera parte vxor Antonij Ful-
uia, nihil muliebre, præter corpus,
gerés, omnia armis tumultúque miſ-
cebat. Hæc belli ſedem Præneſte ce-
perat. Antonius, pulſus vndique viri-
bus Cæſaris, Peruſiam ſe contulerat:
Plancus. Antonianarum adiutor par-
tium: ſpem magis oſtenderat auxilii,
quàm opem ferebat Antonio. Vſus
Cæſar virtute & fortunâ ſuâ, Peru-
ſiam expugnauit; Antonium inuio-
latum dimiſit. in Peruſinos magis irâ
militum, quàm voluntate ſæuitum
ducis vrbs incenſa, cuius initium in-
cendii princeps eius loci fecit Ma-
cedonicus, qui, ſubiecto rebus ac pe-
na

natibus ſuis igni, transfixum ſe gladio flammæ intulit. Per eadem tempore exarſerat in Campaniâ bellum, quod, profeſſus eorum, qui prodiderant agros, patrocinium, ciebat Ti. Claudius Nero, prætorius, & põtifex, Tib. Cæſaris pater, magni vir animi, doctiſſimíque ingenij. id quoque aduentu Cæſaris ſepultum atque diſcuſſum eſt. Quis Fortunæ mutationes, quis dubios rerum humanarum caſus mirari queat? quis non diuerſa præſentibus, contrariáque expectatis aut ſperet, aut timeat? Liuia, nobiliſſimi & fortiſſimi viri Druſi Claudiani filia, genere, probitate, formâ, Romanarum eminentiſſima, quam poſteà coniugem Auguſti vidimus, quam tranſgreſſi ad eos ſacerdotem ac filiam, tum fugiens mox futuri ſui Cæſaris arma, cuius bimum hunc Tiberium Caſarem, vindicem Romani imperij, futurúmque eiuſdem Cęſa-

ris filium, gestans sinu, per auia itinerum vitatis militum gladiis vno comitante, quo facilius occultaretur fuga, peruênit ad mare, & cum viro Nerone peruecta in Siciliâ est. Quòd alieno testimonium redderem, in eo non fraudabo auum meum. quippe C. Velleius, honoratissimo inter illos CCCLX. iud. loco à Cn. Pompeio lectus, eiusdem, Marcíque Bruti, ac Tironis præfectus fabrúm, vir nulli secundus, in Campaniâ, digressu Neronis à Neapoli, cuius ob singularem cum eo amicitiam partium adiutor fuerat, grauis iam ætate & corpore, comes esse non posset, gladio se ipse transfixit. Inuiolatam excedere Italiâ Cæsar passus Fuluiam, Plancúmque muliebris fugæ comitem. nam Polio Asinius cum septem legionibus, diu retentâ in potestate Antonij Venetiâ, magnis speciosisque rebus circa Altinum, aliásque eius regionis vrbes editis,

editis, Antonium petens, vagum adhuc Domitium, quem digressum è Brutianis castris post cædem eius prædiximus, & propriæ classis factum ducem, consiliis suis illectum, ac fide datâ, iunxit Antonio. Quo facto quisquis æquum se præstiterit, sciat non minus à Pollione in Antonium, quàm ab Antonio in Pollionem esse collatum. Aduentus deinde in Italiam Antonij, præparatúsque contra eum Cæsaris, habuit belli metum: sed pax circa Brundisium composita. Per quæ tempora Rufi Saluidieni scelesta consilia patefacta sunt. qui, natus obscurissimis initiis, parum habebat summam accepisse, & proximus à Cn. Pompeio, ipsóque à Cæsare ex equestri ordine consul creatus esse, nisi adscendisset, quo infra se & Cæsarem videret, & remp. Tum, expostulante consensu populi, quem grauis vrebat infesto mari annona, cum Pompeio

Pompeio quoque circa Misenum pax inita: qui haud absurdè cùm in naui Cæsarémque & Antonium cena exciperet; dixit: In carinis suis se cenam dare. referens hoc dictum ad loci nomen, in quo paterna domus ab Antonio possidebatur. In hoc pacis fœdere placuit, Siciliam Achaiámque Pōpeio concedere: in quo tamen animus inquies manere non potuit: id vnum tantummodo salutare aduentu suo patriæ attulit, quòd omnibus proscriptis, aliísque, qui ad eum ex diuersis caussis fugerant, reditum salutémque pactus est. quæ res & alios clarissimos viros, & Neronem Claudium, & M. Silanum, Sentiúmque Saturninum, & Aruntium Actium restituit reip. Staium autē Murcium, qui, aduentu suo classísque celeberrimæ, vires eius duplicauerat, insimulatum falsis criminationibus, quia talem virum collegam officij Mena, & Me-

necra

necrates fastidierant, Pompeius in Siciliâ interfecerat. Hoc tractu temporum Octauiam, sororem Cæsaris, M. Antonius duxit vxorem. Redierat Pōpeius in Siciliā, Antonius in transmarinas prouincias: quas magnis momentis Labienus, ex Brutianis castris profectus ad Parthos, producto eorum exercitus in Syriam, interfectóque legato Antonij, concusserat: qui virtute & ductu Ventidij vnà cum Parthorum copiis, celeberrimóque iuuenum Pacoro regis filio, exstinctus est. Interim Cæsar per hæc tempora, ne, res disciplinæ inimicissima; Otium corrumperet militem, crebris in Illyrico, Dalmatiáque expeditionibus, patientiâ periculorum, bellíq; experientia durabat exercitum. Eâdem tempestate Caluinus Domitius, cùm ex consulatu obtineret Hispaniam, grauissimi comparandíque antiquis exempli auctor fuit: quippe primi

primpili centurionem, nomen Vibillium, ob turpem ex acie fugam, fuste percussit. Crescente in dies & classe & fama Pompij, Cæsar molem belli eius suscipere statuit. Aedificandis nauibus, contrahendóque militi ac remigi, naualibúsque adsuescendo certaminibus atque exercitationibus, & prefectus est M. Agrippa, virtutis nobilissimæ labore, vigilia, periculo inuictus, parendíque, sed vni, scientissimus, aliis sanè imperandi cupidus, & per omnia extra dilationes positus, consultísque facta cóiungens. Hic, in Auerno ac Lucrino lacu speciosissimâ classe fabricatá, quotidianis exercitationibus militem remigémque ad summam & militaris & maritimæ rei perduxit scientiam. Hac classe Cæsar, cùm priùs, despondente ei Nerone, cui antè nupta fuerat, Liuiá, auspicatis reip. omnibus, duxisset eam vxorem, Pompeio Siciliæque

liçque bellum intulit. Sed virum, humana ope inuectum, grauiter eo tempore fortuna concussit. quippe longè maiorem partem classis, circa Veliam Palinurique promontorium, adorta vis Africi, lacerauit ac distulit. Ea patrando bello mora fuit, quod posteâ dubiâ, & interdum ancipiti, fortuna gestum est. nam &, classis eodem loco vexata est tempestate; &, vt nauali primo prçlio, apud Mylas, ductu Agrippæ, pugnatum prospetè; ita inopinato classis aduentu, grauis sub ipsius Cæsaris oculis circa Tauromenium accepta clades: neque ab ipso periculum absuit. Legiones, quç cum Cornificio erant, legato Cçsaris, expositæ in terra, pænè à Pompeio oppressæ sunt. Sed ancipitis fortuna temporibus, maturâ virtute correcta. Explicatis quippe vtriúsque partis classibus, pœnè omnibus exsutus nauibus, Pompeius Asiam fuga petiuit.
iussúque

iussúque M. Antonij, cuius opem petierat, dum inter ducem, & supplicē tumultuatur, & nunc dignitatem retinet, nunc vitam precatur, à Titio iugulatus est: cui in tantum durauit hoc facinore contractum odium, vt mox, ludos in theatro Pompeij faciens, exsecratione populi, spectaculo, quod præbebat, pelleretur. Acciuerat gerens contra Pompeium bellum ex Africâ Cæsar Lepidum cum XII. semiplenis legionibus. Hic vir omnium vanissimus, neque vllâ virtute tam longam fortunæ indulgentiam meritus, exercitum Pompeii, quia propior fuerat, sequentem non ipsius, sed Cæsaris auctoritatem ac fidem, sibi iunxerat: inflatúsq; amplius XX. legionum numero, in id furoris processerat, vt inutilis in alienâ victoriâ comes, quā diu moratus erat, diffidendo in consiliis Cæsaris, & semper diuersa iis, quæ aliis placebāt, dicendo

dicendo totam victoriam vt ſuam interpretaretur; audebátque denunciare Cæſari, excederet Siciliâ. Non ab Scipionibus, aliíſque veteribus Romanorum ducum, quidquam auſum patratúmque fortius, quàm tunc à Cæſare. Quippe cum inermis & lacernatus eſſet, præter nomen nihil trahens, ingreſſus caſtra Lepidi, cuitatis, quæ iuſſu hominis prauiſſimi tela in eum iacta erant, cùm lacerna eius perforata eſſet lancea, Aquilam legionis rapere auſus eſt. Scires, quid intereſſet inter duces. Armati inermem ſecuti ſunt; decimóque anno, quàm ad diſſimillimam vitæ ſuæ potentiam peruenerat. Lepidus, & à militibus, & à fortunâ deſertus, pullóque velatus amiculo, inter vltimam confluentium ad Cæſarem turbam latens, genibus eius aduolutus eſt. Vita, rerúmque ſuarum dominium conceſſa ei ſunt; ſpoliata quam tueri

non poterat dignitas. Subita deinde exercitus seditio, qui plerumque cótemplatus frequentiam suam, à disciplina desciscit; & , quod cogere se putat posse, rogare non sustinet, partim seueritate , partim liberalitate discussa principis. Speciosúmque per id tempus adiectum supplementum Cāpanæ coloniæ. eius reditus erant publici, pro his longè vberiores reditus duodecies HS. in Creta insula redditi, & aqua promissa, quæ hodiéque singulare & salubritatis instar, & amœnitatis ornamentum est. Insigne coronæ classicæ, quo nemo vnquam Romanorū donatus erat , hoc bello Agrippa singulari virtute meruit. Victor deinde Cæsar reuersus in Vrbē, cótractas emptionib. cōplùres domos per procuratores , quo laxior fieret ipsius, publicis se vsibus destinare professus est: Tēplúmq; Apollini, & circa porticus facturum promisit, quod ab

eo

eo singulari exstructum munificentia est. Qua æstate Cæsar eam prosperè Lepidum in Siciliâ bene fortuna in Cæsare,&rep. militauit ad Oriẽtem; quippe Antonius cum XIII. legionibus egressus Armeniam , ac deinde Mediam,& per eas regiones Parthos petens, habuit regem eorũ obuium. primóque duas legiones , cum omnibus impedimentis, tormentísque , & Statiano legato , amisit ; mox sæpiùs ipse,cùm summo totius exercitus discrimine,ea adiit perícula,quibus seruari se posse desperauerat ; amissaque non minus quarta parte militum, captiui cuiusdam,sed Romani, consilio ac fide seruatus ; qui clade Crassiani exercitus captus,cùm fortunam, non animum mutasset , accessit nocte ad stationem Romanam ; prædixítque, ne destinatum iter peterent , sed diuerso siluestríque peruaderent. Hoc M.Antonio acto, illis legionibus sa-

non poterat dignitas. Subita deinde exercitus ſeditio, qui plerumque cõtemplatus frequentiam ſuam, à diſciplina deſciſcit; &, quod cogere ſe putat poſſe, rogare non ſuſtinet, partim ſeueritate, partim liberalitate diſcuſſa principis. Specioſiſſimque per id tempus adiectum ſupplementum Cãpanæ coloniæ. eius reditus erant publici, pro his longè vberiores reditus duodecies HS. in Creta inſula redditi, & aqua promiſſa, quæ hodiéque ſingulare & ſalubritatis inſtar, & amœnitatis ornamentum eſt. Inſigne coronæ claſſicæ, quo nemo vnquam Romanorũ donatus erat, hoc bello Agrippa ſingulari virtute meruit. Victor deinde Cæſar reuerſus in Vrbẽ, cótractas emptionib. cõplures domos per procuratores, quo laxior fieret ipſius, publicis ſe vſibus deſtinare profeſſus eſt: Tẽplúmq; Apollini, & circa porticus facturum promiſit, quod ab

eo

eo ſingulari exſtructum munificentia eſt. Qua æſtate Cæſar eam proſperè Lepidum in Siciliâ bene fortuna in Cæſare,& rep. militauit ad Oriētem; quippe Antonius cum XIII. legionibus egreſſus Armeniam, ac deinde Mediam,& per eas regiones Parthos petens, habuit regem eorū obuium. primóque duas legiones, cum omnibus impedimentis, tormentíſque, & Statiano legato, amiſit; mox ſæpiùs ipſe, cùm ſummo totius exercitus diſcrimine, ea adiit pericula, quibus ſeruari ſe poſſe deſperauerat; amiſſaque non minus quarta parte militum, captiui cuiuſdam, ſed Romani, conſilio ac fide ſeruatus; qui clade Craſſiani exercitus captus, cùm fortunam, non animum mutaſſet, acceſſit nocte ad ſtationem Romanam; prædixítque, ne deſtinatum iter peterent, ſed diuerſo ſilueſtríque peruaderent. Hoc M. Antonio acto, illis legionibus ſa-

luti fuit: de quibus tamen, totóque exercitu haud minus pars quarta, vt prædiximus, militum, colonum seruitiíque desiderata est; impedimentorum vix vlla superfuit, Hanc tamen Antonius fugam suam; quia viuus exierat, Victoriam vocabat. Qui, tertiâ æstate reuersus in Armeniam, regem eius Artauasden, fraude deceptum, catenis, sed, ne quid honori deesset, aureis vinxit. Crescente deinde & amoris in Cleopatram incendio, & vitiorum, quæ semper facultatibus, licentiáque, & assentationibus aluntur, magnitudine, bellum patriæ inferre constituit: cùm antè, nouum se Liberum Patrem appellari iussisset; cùm, redimitus hederis, coronáque velatus aureâ, & thyrsum tenens, cothurnísque succinctus, curru, velut Liber Pater, vectus esset Alexandriæ. Inter hunc apparatum belli, Plancus non iudicio recta legendi, neque

neque amore reip. aut Cæſaris,(quip-pe hæc ſemper impugnabat, ſed mor-bo proditor, cùm fuiſſet humillimus aſſentator reginæ, & infra ſeruos cliens, cùm Antonij librarius, cùm obſceniſſimarum rerum & auctor,& miniſter, cùm in omnia, & in omni-bus venalis, cùm cœruleatus & nu-dus,capútque redimitus arundine,& caudam trahens, genibus innixus, Glaucum ſaltaſſet, in conuiuio refri-geratus ab Antonio, ob manifeſtarũ rapinarum indicia,transfugit ad Cæ-ſarem & idem poſtea clementiam vi-ctoris pro ſua virtute interpretaba-tur, dictitans, id probatum à Cæſare, cui ille ignouerat. Mox autem hunc mox auunculum Titius imitatus eſt. Haud abſurdè Coponius, vir præto-rius, grauiſſimus pater, Silii ſocer, cùm recens transfuga, multa ac ne-fanda Plancus abſenti Antonio, in ſenatu obiiceret: *Multa*, inquit, *meher-*

cules fecit Antonius, pridie quàm tu illum relinqueres. Cæſare deinde, & Meſſalla Coruino cos. debellatum apud Actium; vbi lõgè antè quàm dimicaretur, exploratiſſima Iulianarum partium fuit victoria. Vigebat in hac parte miles, atque imperator, illam arcebant omnia. hinc reges firmiſſimi; illinc inopia affectiſſimi. nauium hæc magnitudo, modicà ne celeritate; aduerſa illa ſpecie terribilior. hinc ad Antonium nemo, illinc ad Cæſarem quotidie aliqui transfugiebant. Denique, in ore atque oculis Antonianæ claſſis, per M. Agrippam Leucas expugnata, Patræ captæ, Corinthus occupata, bis ante vltimum diſcrimen claſſis hoſtium ſuperata. Rex Amyntas meliora & vtiliora ſecutus: nam de illis exemplis vitæ natura Dolabella ad Cæſarem, vírque clariſſimus, Cn. Domitius, qui ſolus Antonianarum partium, numquam regi

reginam, nisi nomine, salutauit, maximo & præcipiti periculo, transmisit ad Cæsarem. Aduenit deinde maximi discriminis dies, quo Cęsar Antoniusque, productis classibus, pro salute alter, in ruinam alter terrarum orbis dimicauêre. Dextrum nauium Iulianarum cornu M. Lario commissum, læuum Arruntio, Agrippæ omne classici certaminis arbitrium. Cæsar; ei parti destinatus, in quam à fortuna vocaretur, vbique aderat: classis Antonij regimen Publicolæ, Sosióque commissum. At in terra locatum exercitum Taurus Cæsaris, Antonij regebat Canidius. Vbi initum certamen est, omnia in alterâ parte fuêre, dux, remiges, milites; in altera nihil, præter milites. prima occupat fugam Cleopatra: Antonius fugientis Reginæ, quàm pugnantis militis sui, comes esse maluit: & imperator, qui in desertores sæuire debuerat,

deſertor exercitus ſui factus eſt. Illis, etiam detracto capite, in longum fortiſſimè pugnandi durauit conſtantia; & deſperatâ victoriâ, in mortem dimicabatur. Cæſar, quos ferro poterat interimere, verbis mulcere cupiens, clamitánſque & oſtendens, fugiſſe Antonium, quærebat pro quo & cum quo pugnarent. At illi, cùm diu pro abſente dimicaſſent duce, ægrè ſummiſſis armis, ceſſere victoriam; citiúſque vitam veniámque Cæſar promiſit, quàm illis; vt ea precarentur, perſuaſum eſt. Fuítque in confeſſo, milites optimi imperatoris, imperatorem fugaciſſimi militis functum officio. vt dubites, ſuóne, an Cleopatræ arbitrio victoriam temperaturus fuerat, qui ad eius arbitrium direxit fugam. Idem locatus in terrâ fecit exercitus, cum ſe Canidius, præcipiti fugâ, rapuiſſet ad Antonium.

Quid

Quid ille dies terrarum orbi præſtiterit, ex quo in quem ſtatum peruenerit fortuna publica, quis in hoc tranſcurſu tam artati operis exprimere audeat? Victoria verò fuit clementiſſima; nec quiſquam interemtus, niſi pauciſſimi, & ij, qui deprecari quidem pro ſe non ſuſtinerent. Ex qua lenitate ducis colligi potuit, quem aut initio triumuiratus ſui, aut in Campis Philippis, ſi licuiſſet, victoriæ ſuæ facturus fuerit triũphum. ad ſolium alarunt, in priſca grauitate celeberrimi fides, mox diu clementiâ luctatus ſuâ Cæſar, ſeruauit incolumen. Non prætereatur Aſinii Pollionis factum, & dictum memorabile. namque, cùm ſe poſt Brundiſinam pacem continuiſſet in Italiâ, neque aut vidiſſet vmquam reginam, aut poſt eneruatum amore eius Antonii animum, partibus eius ſe miſcuiſſet, rogante Cæ-

ſare, vt ſecum ad bellum proficiſceretur Actiacum: *Mea*, inquit, *in Antonium maiora merita ſunt, illius in me beneficia potiora: itaque diſcrimine veſtro me ſubtraham, & ero prædæ victoris.* Proximo deinde anno, perſecutus reginam Antoniúmq; Alexandriam, vltimam bellis ciuilibus impoſuit manum. Antonius ſeipſe non ſegniter interemit, adeò vt multa deſidiæ crimina morte redimeret. At Cleopatra, fruſtratis cuſtodibus, illata aſpide, morſu ſanè eius, expers muliebris metus, ſpiritũ reddidit. Fuítq; & fortunâ, & clementiâ Cæſaris dignũ, quod nemo ex iis, qui contra cũ arma tulerãt; ab eo iuſſúve eius interemptus. D. Brutũ Antonij interemit crudelitas. Sex. Pompeium, ab eodem victum, idem Antonius, cùm dignitatis quoque ſeruandæ dediſſet fidem, etiam ſpiritu priuauit. Brutus & Caſſius antè, quàm victorum experirentur

tur animum, voluntariâ morte obiecrunt. Antonij Cleopatræq; quis fuisset exitus, narrauimus. Canidius timidiùs decessit, quàm professioni eius, quà semper vsus erat, congruebat. Vltimus autem ex interfectoribus Cæsaris, Parmensis Cassius, morte pœnas dedit, vt dederat Trebonius. Dum vltimam bello Actiaco Alexandrinóque Cęsar imponit manum, M. Lepidùs, iuuenis, formâ, quàm mente, melior; Lepidi eius, qui III. vir fuerat reip. constituendæ, filius Iuniá Bruti sorore natus, interficiendi, simul in Vrbem reuertisset, Cæsaris consilia inierat. Tunc Vrbis custodiis præpositus C. Mæcenas, equestris, & splendido genere natus, vir, vbi res vigilam exigeret, sanè exsomnis, prouidens atque agendi sciens: simul verò aliquid ex negotio remitti posset, otio ac mollitiis pænè vltrà feminam fluens,

non

non minus Agrippâ Cæſari carus, ſed minus honoratus: quippe vixit, anguſti claui pœnè contentus; nec minora conſequi potuit, ſed non tam cócupiuit hic ſpeculatus eſt per ſummam quietem ac diſſimulationem, præcipitis conſilia iuuenis, & mira celeritate, nulláque cum perturbatione aut rerum aut hominum oppreſſo Lepido, immane noui ac reſurrecturi belli ciuilis reſtinxit initium. & ille quidem malè conſultorum pœnas exſoluit. Æquetur prædictæ Calpurniæ Antiſtij, Seruilia Lepidi vxor; quæ, viuo igni deuorato, præmaturá mortem immortali nominis ſui penſauit memoriá. Cæſar autem, reuerſus in Italiam, atq; vrbem occurſus, quo fauore omnium hominum, ętatium, ordinum exceptus ſit; quæ magnificentia triumphorum eius, quæ fuerit munerum, ne in operis quidem iuſti materiâ, nedum huius tam reciſi, dignè

gnè exprimi poteſt. Nihil deinde optare à diis homines, nihil dij hominibus præſtare poſſunt, nihil voto concipi, nihil felicitate conſummari, quod non Auguſtus, poſt reditum in Vrbem, reip. populóque Rom. terrarúmque orbi repræſentauit. Finita viceſimo anno bella ciuilia, ſepulta externa, reuocata pax, ſopitus vbique armorũ furor; reſtituta vis legibus, iudicis auctoritas, ſenatui maieſtas; imperium magiſtratuum ad priſtinum redactum modum: tantummodò octo prætoribus allecti duo; priſca illa & antiqua reip. forma reuocata; rediit cultus agris, ſacris honos, ſecuritas hominibus, certa cuique rerum ſuarum poſſeſſio; leges emendatæ vtiliter, latæ ſalubriter; ſenatus ſine aſperitate, nec ſine ſeueritate lectus. Principes viri, triumphíſque & ampliſſimis honoribus functi, hortatu Príncipis, ad ornandam Vrbem illecti

cti sunt. Consulatus tantummodò vsque ad vndecimum, quem continuaret Cæsar, cùm sæpe obnitens repugnasset, impetrari potuit. nam dictaturam, quam pertinaciter ei deferebat populus, tam constanter repulit. Bella sub imperatore gesta, pacatúsque victoriis terrarum orbis, & tot extra Italiam, domíque opera, omne æui sui spatium impensurum in id solum opus scriptorem fatigans. Nos, memores professionis, vniuersam imaginem principatus eius oculis animísque subiecimus. Sepultis vt prædiximus, bellis ciuilibus, coalentibúsque reip. membris, & coram altero, quæ tam longa armorum series lacerauerat: Dalmatia xx & cc. rebellis, ad certam confessionem pacata est imperij, Alpes feris, multísque nationibus celebres, perdomitæ; Hispaniȩ, nunc ipsius præsentiâ nūc Agrippæ, quem vsq; in tertium consulatum, & mox

mox collegium tribuniciæ potesta. tis,amicitia Principis euexerat, mul. to varióque Marte pacatæ. In quas prouincias cùm initio, Scipione & Sempronio Longo cos. primo anno secundi Punici, abhinc annos CCL. Romani exercitus missi essent, duce Cn. Scipione, Africani patruo, per annos CC. in his multo mutuóque ita certatum est sanguine, vt, amissis P. R. imperatoribus exercitibúsque, sæ. pè contumelia, etiam nonnunquam periculum Romano inferretur im. perio. Illæ enim prouinciæ Scipiones consumpserunt: illæ contumelioso xx. annorum bello sub duce Viriatho maiores nostros exercuerunt: illæ, terrore Numantini belli, popu. lum R. concusserunt in illis turpe Q. Pompeij fœdus, turpiúsque Mancini senatus cum ignominia dediti imperatoris, rescidit. illa tot consulares, tot prætorios absumpsit duces; pa-

trúm

trúmque ætate, in tantum Sertorium armis extulit, vt per quinquennium diiudicari nō potuerit, Hiſpanis Romaníſne in armis plus eſſet roboris, & vter populus alteri pariturus foret. Has igitur prouincias, tam diffuſas, tam frequentes, tam feras, ad eam pacem abhinc annos fermè L. perduxit Cæſar Auguſtus: vt, quæ maximis bellis nunquam vacauerat, eæ ſub C. Antiſtio, ac deinde P. Silio legato, ceteríſque, poſteà etiam latrociniis vacarent. Dum pacatur Occidens, ab Oriente ac Rege Parthorum ſigna Romana, quæ Craſſo oppreſſo Orodes, quæ Antonio pulſo filius eius Phraates, ceperant, Auguſto remiſſa ſunt: quod cognomen illi viro Planci ſententiâ conſenſu vniuerſi ſenatus populíque R. indidit. Erant tamen, qui hunc feliciſſimum ſtatum odiſſent. quippe L. Murena, & Fannius Cæpio, diuerſis moribus, (nam

Mure-

Murena ſine hoc facinore potuit videri bonus, Cæpio & ante hoc erat peſſimus) cùm iniſſent occidendi Cæſaris conſilia, oppreſſi auctoritate publicâ, quod vi facere voluerant, iure paſſi ſunt. neque multo pòſt Rufus Egnatius, per omnia gladiatori quā ſenatori propior, collecto in ædilitate fauore populi, quem exſtinguendis priuatâ familiâ incendiis in dies auxerat, in tantum quidem, vt ei præturam continuaret, mox etiam conſulatum petere auſus; cùm eſſet omni flagitiorum ſcelerúmque conſcientiâ merſus; nec melior illi res familiaris, quàm mens, foret; aggregatis ſimillimis ſibi, interimere Cæſarem ſtatuit, vt, quo ſaluo ſaluus eſſe non poterat, eo ſublato moreretur. Quippe ita ſe mores habent, vt publicâ quiſque ruinâ malit occidere, quàm ſuâ proteri, &, idem paſſurus, minus conſpici. Neque hic prioribus in occultan-

do felicior fuit: abditúsque carceri, cum consciis facinoris, mortem dignissimam vitâ suâ obiit. Præclarum excellentis viri factum, C. Sentij Saturnini circa ea tempora consulis, ne fraudetur memoriâ. Aberat in ordinandas Asiæ Orientísque rebus Cæsar, circumferens terrarum orbi præsentiâ suâ pacis suæ bona: tum Sentius fortè & solus, & absente Cæsare cos. cùm alia, priscâ seueritate summáque constantiâ, vetere consulum more ac seueritate gessisset, protraxisset publicanorum fraudes, punisset auaritiam, regessisset in ærarium pecunias publicas, tum in comitiis habendis præcipuum egit consulem. nã & quæsturam petẽtes, quos indignos iudicauit, profiteri vetuit; &, cùm, id facturos se, perseuerarent, consularem, si in campum descendissent, vindictam minatus est. & Egnatium, florentem fauore publico, sperantémque

que, vt præturam ædilitati, ita consulatum præturæ se iunctarum, profiteri vetuit: & cum id non obtinuisset. iurauit, etiam si factus esset consul suffragiis populi. tamen se eum non renúciaturum. Quod ego factum cuilibet veterum consulum gloriæ comparandum reor, nisi quod naturaliter, audita visis laudamus libentius: & præsentia, inuidia; præterita, veneratione prosequimur; & his nos obrui, illis instrui credimus. Ante triennium ferè, quàm Egnatianum scelus erumperet, circa Murenæ Cæpionísque coniurationis tempus, abhinc anno L. M. Marcellus sororis Augusti Octauiæ filius, quem homines ita, si quid accidisset Cæsari, successorem potentiæ eius arbitrabatur futurum, vt tamen id per M. Agrippam securè ei posse contingere non existimarent. magnificentissimo munere ædilitatis edito, decessit, admo-

dum iuuenis, ſanè, vt aiunt, ingenuarum virtutum, lætúſque animi & ingenij, fortúnæque, in quam alebatur; capax. Poſt cuius obitum Agrippa, qui ſub ſpecie miniſteriorum Principalium profectus in Aſiá, vt fama loquitur, ob tacitas cum Marcello offenſiones, præſenti ſe ſubduxerat té-pori; reuerſus inde filiam Cæſaris Iuliam, quam in matrimonio Marcellus habuerat, duxit vxorem; feminam neque ſibi, neque reip. felicis vteri. Hoc tractu temporum, Ti. Claudius Nero, quo primo, vt prædiximus, Liuia, Druſi Claudiani filia, deſpondente Nerone, cui antè nupta fuerat, Cæſari nupſerat, innutritus cæleſtium pæceptorum diſciplinis, iuuenis, genere, formâ, celſitudine corporis, optimis ſtudiis, maximóque ingenio inſtructiſſimus, qui protinus quantus eſt, ſperari potuerat, viſúſque prætulerit principem, quæſtor,

vndeuicesimum annum agẽs, capes-
sere cœpit remp. maximámque diffi-
cultatem annonæ, ac rei frumenta-
riæ inopiam ita Ostiæ, atque in vrbe,
mandato vitrici, moderatus est; vt per
id, quod agebat, quantus euasurus es-
set, eluceret. Nec multo pòst missus
ab eodem vitrico cum exercitu ad
visendas ordinandásque, quæ sub O-
riente sunt, prouincias, pręcipuis om-
nium virtutũ experimentis in eo tra-
ctu editus, cum legionibus ingressus
Armeniam, redactâ eâ in potestatem
P.R. regnum eius Artauasdi tradidit.
cuius rex quoque Parthorum tanti
nominis famâ territus, liberos suos
ad Cæsarẽ misit obsides. Reuersũ in-
de Neronem, Cæsar haud mediocris
belli molem experiri statuit, adiuto-
re operis dato fratre ipsius Druso
Claudio, quem intra Cæsaris penates
enixa erat Liuia. quippe vterque, di-
uisis partibus, Rhætos Vindelicós-

que adgreſsi, multis vrbium & caſtellorum oppugnationibus, necnon directâ quoque acie feliciter functi, gẽtes, locis tutiſsimas, aditu difficillimas, numero frequentes, feri[illegible] truces, maiore cum periculo quàm damno Romani exercitus, plurimos cum earum ſanguine perdomuerunt. Ante quæ tempora cenſura Planci & Paulli acta inter diſcordiam, neque ipſi honori, neque reip. vſui fuit. cùm alteri vis cenſoris, alteri vita deeſſet: Paullus vix poſſet implere cẽſorem. Plancus timere deberet, nec quidquam obiicere poſſet adoleſcentibus, aut obiicientes audire, quod non agnoſceret ſenex. Mors deinde Agrippæ (qui nouitatem ſuam multis rebus nobilitauerat, atque in hoc perduxerat, vt & Neronis eſſet ſocer, cuiúſque liberos, nepotes ſuos, D. Augustus, præpoſitis Caij ac Lucij nominibus, adoptauerat) admouit pro-

prius

pius Neronem Cæſari, quippe filia eius Iulia, quæ fuerat Aggrippæ nupta, Neroni nupſit. Subinde bellum Pannonicum, quod inchoatum Agrippâ Marcóque Vinicio, auo tuo, cos. magnum, atróxque, & perquàm vicinum imminebat Italiæ, per Neronem geſtum eſt. Gentes Pannoniorum, Dalmatarúmque nationes, ſitúmque regionum ac fluminum, numerúmque & modum virium, excellſiſsimáſque & multiplices eo bello victorias tanti imperatoris, alio loco explicabimus. Hoc opus ſeruet formam ſuam. Huius victoriæ compos Nero, ouans triumphauit. Sed, dum in hac parte imperij omnia geruntur proſperrimè, accepta in Germaniâ clades ſub legato M. Lollio, homine in omnia pecuniæ, quàm rectè faciendi, cupidiore, & inter ſummam vitiorũ diſsimulationem vitioſiſsimo; amiſſáque legionis quintæ Aquilâ vocauit ab

Vrbe in Gallias Cæſarem. Cura deinde, atque onus Germanici belli delegata Druſo Claudio, fratri Neronis; adoleſcenti tot tantarúmque virtutum, quot & quantas natura mortalis recipit, vel induſtria percipit; cuius ingenium vtrum bellicis magis operibus, an ciuilibus ſuffecerit artibus, in incerto eſt. Morum certè dulcedo ac ſuauitas, & aduerſus amicos æqua ac par ſui æſtimatio inimitabilis fuiſſe dicitur. nam pulchritudo corporis, proxima fraternæ fuit. Sed illum, magnâ ex parte domitorem Germaniæ, plurimo eius gentis variis in locis profuſo ſanguine, fatorum iniquitas, conſulem, agentem annum triceſimum, rapuit. Moles deinde eius belli tranſlata in Neronem eſt, quod is ſuâ & virtute, & fortunâ adminiſtrauit; peragratúſque victor omnes partes Germaniæ, ſine vllo detrimento commiſſi exercitus, quod

præ

præcipuè huic duci ſemper curæ fuit, ſic perdomuit eam, vt in formam pænè ſtipendiariæ redigeret prouinciæ. Tum alter triumphus cum altero cõſulatu, ei oblatus eſt. Dum ea, quæ prædiximus, in Pannoniâ, Germaniáque geruntur, atrox in Thraciâ bellum ortum, omnibus eius gentis nationibus in arma accenſis, L Piſonis, quem hodiéque diligentiſſimum, atque eundem leniſſimum ſecuritatis vrbanæ cuſtodẽ habemus, virtus cõpreſſit. Quippe, legatus Cæſaris, triẽnio cum his bellauit; gentéſque ferociſſimas, plurimo cum earũ excidio, nunc acie, nunc expugnationibus, in priſtinum pacis redegit modum; eiúſque patratione, Aſiæ ſecuritatem, Macedoniæ pacem reddidit. De quo viro hoc omnibus ſentiendũ ac prædicandum eſt, eſſe mores eius vigore ac lenitate mixtiſſimos, & vix quemquam reperiri poſſe, qui aut otium

validius diligat, aut facilius sufficiat negocio, & magis, quæ agenda sunt, curet sine vlla ostentatione agendi. Breui interiecto spatio; Ti. Nero duobus consulatibus, totidemque triumphis acti, tribuniciæ potestatis consortione æquatus Augusto, ciuium, post vnum, (& hoc, quia volebat) eminentissimus, ducum maximus, famâ fortunâque celeberrimus, & verè alterum reip. lumen & caput, mira quâdam & incredibili atque inenarrabili pietate, (cuius caussæ mox detectæ sunt) cùm C. Cæsar sumpsisset iam virilem togam, Lucius item maturus esset viris, ne fulgor suus orientium iuuenum obstaret initiis, dissimulata caussa consilij sui, commeatum ab socero, atque eodem vitrico, acquiescendi à continuatione laborum, petiit. Quis fuerit eo tempore ciuitatis habitus, qui singulorũ animi, quæ digredientium à tanto viro omnium

lacry

lacrymæ, quàm pæne ei patria manū iniecerit, iusto seruemus operi. Illud etiam in hoc transcursu dicendum est, ita septem annos Rhodi moratū, vt omnes, qui procos. legatíque, in transmarinas profecti prouincias, visendi eius gratiâ, ad quem conueniētes, semper priuatos illa maiestas priuata numquam fuit, fasces suos summiserint: fassique sint otium eius honoratius imperio suo. Sensit terrarum orbis, digressum à custodiâ Neronem Vrbis. nam & Parthus, desciscens à societate Romanâ, adiecit Armeniæ manum, & Germania, auersis domitoris sui oculis, rebellauit. At in Vrbe, eo ipso anno, quo magnificentissimi gladiatorij muneris naumachiæque spectaculis, D. Augustus, abhinc annos xxx. se, & Gallo Caninio cos. dedicato Martis templo, animos oculósq; P.R. repleuerat, fœda dictu, memoriáque horrenda, in ipsius

psius domo tompestas erupit. Quippe filia eius Iulia, per omnia tanti parentis ac viri immemor, nihil, quod facere aut pati turpiter posset femina, luxuriâ, libidine infectum reliquit: magnitudinémque fortunæ suæ, peccandi licentiâ metiebatur; quidquid liberet, pro licito iudicans. Tum Iulius Antonius, singulare exemplum clementiæ Cæsaris, violator eius domus, ipse sceleris à se commissi vltor fuit; quem, victo eius patre, non tantùm incolumitate donauerat, sed sacerdotio, præturâ, consulatu, prouinciis, honoratum etiam matrimonio sororis suæ filiæ, in artissimam affinitatē receperat. Quinctiúsque Crispinus, singularem nequitiam supercilio truci protegens, & Appius Claudius, & Sempronius Gracchus, ac Scipio, aliíque minoris nominis, vtriusque ordinis viri, quasi cuiuslibet vxore violatâ, pœnas pependêre:

pendere: cùm Cæſaris filiam, & Neronis violaſſent coniugem. Iulia relegata in inſulam, patriæque & parentum ſubducta oculis. quam tamen comitata mater Scribonia, voluntarij exſilij permanſit comes. Breue ab hoc interceſſerat ſpatium, cùm C. Cæſar, ante aliis prouinciis adſidendum obitis, in Syriam miſſus, cõuento prius Ti. Nerone, cui omnem honorem, vt ſuperiori, habuit, tam variè ſe ibi geſſit, vt nec laudaturũ magna, nec vituperaturũ, mediocris materia deficiat, cũm rege Parthorũ iuuene, excelſiſſimæ inſulæ, quàm amnis Euphrates ambiebat, æquato vtriuſque partis numero, coiit. Quod ſpectaculũ ſtãtis ex diuerſo hinc Romani, illinc Parthorum exercitus, cùm duo inter ſe eminentiſſima imperiorum, & hominum coirent capita, perquàm clarum & memorabile, ſub initia ſtipẽdiorum meorum, tribuno militum mihi

mihi visere contigit. quem militiæ gradum antè sub patre tuo, M. Vinicio, & P. Silio auspicatus, in Thraciâ, Macedoniâque, mox Achaiâ, Asiaque, & omnibus ad Orientem versus prouinciis. & ora atque vtreque maris Pontici latere, haud iniucundâ tot rerum, locorum gentium, vrbium recordatione perfruor. Prior Parthus apud Caium in nostra ripâ, posterior hic apud regem in hostili epulatus est. Quo tempore M. Lollij, quem veluti moderatorem iuuentæ filij sui Augustus esse voluerat, perfida & plena subdoli ac versuti animi consilia, per Parthum indicata. Cæsaris ita euulgauit: cuius mors intra paucos dies fortuita, an voluntaria fuerit, ignoro. Sed, quàm hunc decessisse lætati homines, tam paullò pòst obisse Censorinum in iisdẽ prouinciis, grauiter tulit ciuitas, virũ demerendis hominib. genitum. Arme-

niam

niam deinde ingressus, prima parte introitus prosperè gessit; mox in colloquium (cui se temerè crediderat) circa Artageram grauiter à quodam, nomine Adduo, vulneratus, ex eo, vt corpus minus habile, ita animum minus vtilem reip. habere cœpit. Nec defuit conuersatio hominum, vitia eius assentatione alentium. etenim semper magnæ fortunæ comes adest Adulatio: per quæ eò ductus erat, vt in vltimo ac remotissimo terrarum orbis angulo cōtenescere, quàm Romam regredi, malle. Diu reluctatus, inuitúsque reuertens in Italiam, in vrbe Liciæ (Limyram nominant) morbo obiit: cùm antè annum fermè quinquagesimum Cæsar, frater eius, Hispanias petens, Massiliæ decessisset. Sed fortuna, quæ subduxerat spem magni nominis, iam tum reip. sua præsidia reddiderat. quippe antè vtriusque horum obitum patre tuo

P. Vi

P. Vinicio cos. Tib. Nero, reuersus Rhodo, incredibili lætitia patriam repleuerat. Non est diu cũctatus Cæsar Augustus, neque enim quærendus erat, quem legeret: sed legendus, qui eminebat. Itaq; quod post Lucij mortem, adhuc Caio viuo, facere voluerat, eóque vehementer repugnante Nerone erat inhibitus post vtriusque adolescentium obitum facere perseuerauit, vt & tribuniciæ potestatis consortionem Neroni constitueret, multũ quidem eo cum domi, tum in senatus recusante, & eum Aelio Cato Sentio cos. V. Kalend. Iul. post V.C. annuis DCCLIV. abhinc annis XXVII. adoptaret. Lætitiam illius diei, concursúmque ciuitatis, & vota pænè inserentium cælo manus, spémque cõceptæ perpetuæ securitatis æternitatísque Romani imperij, vix in illo iusto opere abundè persequi poterimus, nedum hic implere tentemus.

id

id vnum dixisse iuuat, quàm ille omnibus fuerit carus. tum refulsit certa spes liberorum parentibus, viris matrimoniorum, dominis patrimonij, omnibus hominibus, salutis, quietis, pacis, tranquillitatis: adeò, vt, nec plus sperari potuerit, nec spei respō-deri felicius. Adoptatus eâdem die etiam M. Agrippa, quem post mortem Aggripæ Iulia enixa erat. sed in Neronis adoptione illud adiectum, his ipsis Cæsaris verbis: *Hoc*, inquit, *reip. caussâ facio*. Non diu vindicem, custodémque imperii sui morata in Vrbe patria, protinus in Germaniam misit; vbi ante trienniū sub M. Vinicio, auo tuo, clarissimo viro, immēsū exarserat bellum. erat & ab eo, quibusdam in locis gestum, quibusdam sustentatum feliciter, eóque nomine decreta ei cum speciosisssimâ inscriptione operum ornamenta triūphalia. Hoc tempus me, functum antè

tribunatu castrorum, Ti. Cæsaris militem fecit. quippe, protinus ab adoptione missus cum eo præfectus equitum in Germaniam, successor officij patris mei, cælestissimorum eius operum per annos continuos IX præfectus, aut legatus, spectator, & pro captu mediocritatis meæ, adiutor fui. Neque illi spectaculo, quo fructus sũ, simile condicio mortalis recipere videtur mihi; cùm per celeberrimam Italiæ partem, tractum omnem Galliæ prouinciarum, veterem imperatorem, & antè meritis ac viribus quàm nomine, Cæsarem reuisentes, sibi quisque, quàm illi, gratularentur pleniùs. At verò militum conspectu eius elicitæ gaudio lacrymæ alacritásque, & salutationis noua quædam exsultatio, & contingendi manum cupiditas, non continentium protinus, quin adiicerent, *Videmus te, imperator, saluum recepimus* ac deinde, *Ego*

tecum,

tecum, imperator, in Armeniâ, ego in Rætiâ fui: ego à te in Vindelicis, ego in Pannoniâ, ego in Germaniâ donatus sum; neque verbis exprimi, & fortasse vix mereri fidem potest. Intrata protinus Germania, subacti Caninefates, Attuari, Bructeri, recepti Cherusci gentes, & amnis, mox nostrâ clade nobilis, transitus Visurgis penetrata vlteriora, cùm omnem partem asperrimi & periculosissimi belli Cæsar vindicaret, in iis, quæ minoris erant discriminis, Senatum Saturninum, qui tum legatus patris eius in Germaniâ fuerat, præfecisset; virum multiplicem in virtutibus, nauum, agilem, prouidum, militariúmque officiorum patientem ac peritum pariter, sed eundem, vbi negotia fecissent locum otio, liberaliter laûtéque eo abutentem; ita tamen, vt eum splendidum ac hilarem potiùs, quàm luxuriosum, aut desidé, diceres. de cuius viri claro

celebrique cōſulatu prædiximus. Anni eius æſtiua, vſque in menſem Decembrem perducta, immanis emolumentum fecêre victoriæ. Pietas ſua Cæſarē, pænè obſtructis hieme alpibus, in vrbem traxit, ad tutelam imperii: eū Veris initio reduxit in Germaniam; in cuius mediis finibus, ac caput Iuliæ fluminis, hiberna digrediens princeps locauerat. Pro dii boni, quanti voluminis opera inſequenti æſtate, ſub duce Tiberio Cæſare, geſſimus! Perluſtrata armis tota Germania eſt. Victæ gentes, pænè nominibus incognitæ. Receptæ Cauchorum nationes. omnis eorum iuuentus, infinita numero, immenſa corporibus, ſitu locorum tutiſſima, traditis armis, vnà cum ducibus ſuis, ſæpta fulgenti armatóque militum noſtrorum agmine, ante imperatoris procubuit tribunal. Fracti Longobardis gens etiā Germanâ feritate ferocior.

Denique

Denique, quod numquam anteà ſpe conceptum, nedum opere tentatum erat, ad quadringenteſimum miliarium, à Rheno vſque ad flumen Albim, qui Senonum Hermundorúmque fines præterfluit, Romanus cum ſignis perductus exercitus, & eôdem, mirâ felicitate & curâ ducis, temporum quoque obſeruantiâ, claſſis, quæ Oceani circum nauigauerat ſinus, ab inaudito atque incognito antè mari flumine Albi ſubuectæ, plurimarum gentium victoriâ, cum abundantiſſima rerum omnium copiâ, exercitui Cæſaríque ſe iunxit. Non tempero mihi, quin tantæ rerum magnitudini hoc, qualecumque eſt, inſeram. cùm citeriorem ripam prædicti fluminis caſtris occupaſſemus, & vlterior armata hoſtium iuuentute fulgeret, ſub omnem motum noſtrarum nauium protinus refugientium, vnus è barbaris, ætate ſenior, corpore ex-

cellens, dignitate, quantum ostendebat cultus, eminens, cauatum, vt illis mos est, ex materia conscendit alueum, solúsque id nauigii genus temperans, ad medium processit fluminis; & petiit, liceret sibi, sine periculo, in eam, quam armis tenebamus, egredi ripam, ac videre Cæsarē. Data petenti facultas. Tum, appulso lintre, & diu tacitus contemplatus Cæsarem, Nostra quidem, inquit, furit iuuentus, quæ cùm vestrum numen absentium colat, præsentium potiùs arma metuit, quàm sequitur fidem, sed ego, beneficio ac permissu tuo, Cæsar, quos antè audiebam, hodie vidi deos: nec feliciorē vllum vitæ meæ aut optaui, aut sensi diem. Impetratóque, vt manum contigeret, reuersus in nauiculam, sine fine respectans Cæsarem, ripæ suorum appulsus est. Victor omnium gentium, locorúmque, quos adierat, Cæsar, cum

inco

incolumi inuiolatóque, & semel tantummodò, magna cum clade hostiũ, fraude eorum tento exercitu, in hiberna legione; reduxit; eadem, qua priore anno, festinatione vrbem petens. Nihil erat iam in Germania, quod vinci posset, præter gentem Marcomannorum; que Maroboduo duce, excita sedibus suis, atque in inferiora refugiens, incinctos Herciniæ siluæ campos incolebat. Nulla festinatio huius viri mentionẽ transgredi debet Maroboduus, genere nobilis, corpore præualens, animo ferox natione magis, quàm ratione, barbarus, non tumultarium, neque fortuitum, neque mobilem, & ex voluntate parentium constantem inter suos occupáuit principatum; sed, certum imperium, vimq́; regiam complexus animo, statuit; auocata procul à Romanis gente suâ, eò progredi; vbi, cùm propter potentiora

arma refugiſſet, ſua faceret potentiſſima. Occupatis igitur, quos prædiximus, locis, finitimos omnes aut bello domuit, aut conditionibus iuris ſui fecit. Corpus ſuũ cuſtoditum, imperiũ, perpetuis exercitiis, pænè ad Romanæ diſciplinæ formã redactũ, breui in eminẽs, & noſtro quoq; imperio timendũ perduxit faſtigiũ: gerebátq; ſe ita aduerſus Romanos, vt neque bello nos laceſſeret, & ſi laceſſeretur, ſupereſſe ſibi vim, ac voluntatem reſiſtendi declararet. Legati, quos mittebat ad Cæſares, interdum vt ſupplicem commendabãt, interdum vt pro pari loquebantur. Gentibus hominibúſque à nobis deſciſcentibus erat apud eum perfugiũ; totúmque ex malè diſſimulato agebat æmulum; exercitúmque, quem LXX. millium peditum, quatuor equitum, fecerat, aſſiduis aduerſus finitimos bellis exercẽdo, maiori, quã quod habebat,

bebat, operi præparabat. Erátq; etiam eo timendus, quòd, cùm Germaniam ad læuam, & in fronte; Pannoniam ad dextram; à tergo ſedium ſuarum haberet Noricos; tanquam in omnes ſemper venturus, ab omnibus timebatur. Nec ſecuram incrementi ſui patiebatur eſſe Italiam: quippe cùm à ſummis Alpium iugis, quæ finem Italiæ terminant, initium eius finium haud multo plus c c. millibus paſſuum abeſſet. Hunc virum, & hanc regionem proximo anno diuerſis è partibus Tib. Cæſar aggredi ſtatuit. Sentio Saturnino mandatum, vt per Cattos, exciſis continentibus Herciniæ ſiluis, legiones Boiohœmum (id regioni, quam incolebat Maroboduus, nomen eſt(ipſe à Carnunto, qui locus Norici Regni proximus ab hac parte erat, exercitum, qui in Illyrico manebat, duce in Marcomannos orſus eſt. Rumpit, inter-

dum moratur proposita hominum, Fortuna. Præparauerat iam hiberna. Cæsar ad Danubium, admotóque exercitu non plus, quàm v. dierum iter à primis hostium, Saturninum admoueri placuerat. pænè æquali diuisæ interuallo ab hoste, intra paucos dies in prædicto loco cum Cæsare iuncturæ erant; cùm vniuersa Pannonia, insolens longæ pacis bonis, & adulta viribus Dalmatia, omnibus tractus eius gentibus in societatem adductis, ex constituto arma corripuit. Tum necessaria gloriosis præposita; neque tutum visum, abdito in interiora exercitu, vacuam tam vicino hosti relinquere Italiam. Gentium nationúmque; quæ rebellauerant, omnis numerus ampliùs DCCC. millibus explebat CC. ferè peditum colligebātur, armis habilia, equitum VIIII. cuius immensæ multitudinis, parētis acerrimis ac peritissimis ducibus, pars

petere

petere Italiam decreuerat, iunctam sibi Nauporti ac Tergestis confinio; pars in Macedoniam eruperat: pars suis sedibus præsidium esse destinauerat. Proxima duobus Batonibus, ac Pinneti ducibus auctoritas erat. In omnibus autem Pannoniis non disciplinæ tantũmodò, sed linguæ quoque notitia Romanæ; plerísque etiam litterarum vsus, & familiaris animorum erat exercitatio. Itaque, hercules, nulla vmquam natio tam maturè consilio belli bellum iunxit ac decreta patrauit. oppressi ciues Romani, trucidati negotiatores, magnus vexillariorum numerus, ad internecionem, eâ in regione, quę plurimum ab Imperatore aberat, cæsus. occupata armis Macedonia; omnia, & in omnibus locis, igni ferróque vasta: quia tantus etiam huius belli metus fuit, vt stabilem illum, & firmatum tantorum bellorum experientia, Cæ

saris

ſaris Auguſtini animũ quateret atque terreret. Habiti itaque delectus, reuocati vndique omnes veterani, viri fœminæque ex cenſu libertinum coactę dare militem. Audita in ſenatu vox principis, Decimo die, ni caueretur, poſſe hoſtem in vrbis Romæ venire conſpectum. Senatorũ, equitúmque Romanorum exactæ ad id bellum operæ pollicitæ. Omnia hæc fruſtrâ præparaſſemus, niſi, qui illa regeret, fuiſſet. Itaque, vt præſidium militum, reſp. ab Auguſto ducem in bellum popoſcit Tiberium. Habuit in hoc quoq; bello mediocritas noſtra ſpecioſi miniſtri locum. Finitâ equeſtri militiâ, deſignatus quæſtor, necdum ſenator æquatus ſenatoribus, & iam deſignatis tribunis pl. partem exercitus ab Vrbe, traditi ab Auguſto, perduxi ad filium eius: in quæſtura deinde, remiſſà ſorte prouinciæ, legatus eiuſdem ad eundem miſſus, quas nos

primo

primo anno acies hostium vidimus? quantis, prudentiâ ducis, opportunitatibus, furentes eorum vires vniuersas euasimus artibus? quanto cum temperaméto simul vtilitatis res auctoritate Imperatoris agi vidimus? quâ prudétiâ hiberna disposita sunt? quanto opere, inclusus custodiis exercitus nostri, ne qua posset erumpere, inópsque copiarum, & intra se furens, viribus hostis elanguesceret? Felix euentu, forte conatu, primâ æstate belli Messallini opus mandandum est memoriæ; qui vir, animo etiam, quàm gente, nobilior dignissimus, qui & patrem Coruinum habuisset, & cognomen suum Cottæ fratri relinqueret, præpositus Illyrico, subitâ rebellione cum semiplenâ legione vicesimâ, circumdatus hostili exercitu, amplius xx. hostium fudit, fugauítque: & ob id ornamentis triumphalibus honora-

tus

tus est. Ita placebat barbaris numerus suus, ita fiducia virium, vt, vbicumque Cæsar esset, nihil in se reponerent. pars exercitus eorum proposita ipsi duci, & ad arbitrium vtilitatémque nostram macerata, perductáque ad exitiabilem famem, neque instantem sustinere, neque facientibus copiam pugnandi dirigentibúsque aciem, ausa congredi, occupato monte Claudio, munitione se defendit. At ea pars, quæ obuiam se affuderat exercitui, quem A. Cęcina & Siluanus Plautius consulares ex trãsmarinis adducebant prouinciis, circumfusa v. legionibus nostris, auxiliaribúsque, & equitatu regio, (quippe magnâ Thracum manu iunctus prædictis ducibus Mœtalces Thraciæ rex, in adiutorium eius belli secum trahebat) pænè exitiabilem omnibus cladem intulit. Fugata regiorum equestris acies, fugatæ alæ, con-
uersa

uersæ cohortes sunt. apud signa quoque legionum trepidatum, sed Romana virtus militis plus eo tempore vindicatum gloriæ, quàm ducibus, reliquit; qui, multum amore imperatoris sui crepantes, antè in hostem inciderunt quàm per exploratores, vbi hostis esset, cognoscerent. Iam igitur, in dubiis rebus semetipsæ legiones adhortatæ, iugulatus ab hoste quibusdam tribunis militum, interempto præfecto castrorum, præfectísque cohortium, non incruentis centurionibus, quibus etiam primi ordines cecidêre, inuasêre hostes: nec sustinuisse cõtéti, perruptâ corũ acie, ex insperato victoriá vindicauerunt.

Hoc ferè tempore Agrippa, qui eodem die, quo Tiberius, adoptatus ab auo suo naturali erat, & iam ante biénium, qualis esset, apparêre cœperat, mira prauitate animi, atque ingenij in præcipitia conuersus, patris, atque

atque eiuſdem aui ſui animum alie-
nauit ſibi; móxque, creſcentibus in
dies vitiis, dignum furore ſuo habuit
exitum. Accipe nunc, M. Vinici, tan-
tum in bello ducem, quantum in pa-
ce vides principem. Iunctis exerciti-
bus, quíque ſub Cæſare fuerant, quí-
que ad eum venerant, contractíſque
in vna caſtra decem legionibus, LXX.
amplius cohortibus, XIV. ſed pluri-
bus, quàm decem veteranorum milli-
bus, ad hoc magno voluntariorū nu-
mero, frequentíque equite regio; tãto
denique exercitu, quantus nullo vm-
quam loco poſt bella fuerat ciuilia,
omnes eo ipſo læti erant, maximám-
que fiduciam victoriæ in numero re-
ponebant. At imperator optimus, eo-
rum, quæ agebat, iudex, & vtilia ſpe-
cioſis præferens, quódque ſemper
eum facientem vidi, in omnibus bel-
lis quæ probanda eſſent, non quæ v-
tique probarentur, ſequens, paucis
diebus

diebus exercitum, qui venerat ad refouendas ex itinere eius vires, moratus; cùm eum maiorem, quàm vt temperare posset, neque habilem gubernaculo cerneret, dimittere statuit: prosecutúsque longo, & perquàm laborioso itinere, cuius difficultas narrari vix potest, vt neque vniuersos quisquam auderet aggredi, & partem digredientium suorum quisque metu finium vniuersi tentare non possent, remisit eò, vnde venerant. & ipse, asperrimæ hiemis initio regressus Sisciam legatos, inter quos ipsi fuimus, partitis præfecit hibernis. O rem dictu non eminentem, sed solida veráque virtute atq; vtilitate maximam, experientia suauissimam, humanitate singularem! Per omne belli Germanici Pannonicíque tempus, nemo è nobis, gradúmue nostrum aut præcedentibus, aut sequentibus, imbecillus fuit, cuius salus ac valetudo

non ita ſuſtentaretur Cæſaris curâ, tanquam diſtractiſſimus ille tantorum onerum mole huic vni negotio vacaret animus. Erat deſiderantibus paratum iunctum vehiculum; lectica eius publicata, cuius beneficium cum alij, tum ego ſenſi. Iam medici, iam apparatus cibi, iam in hoc ſolum importatum inſtrumẽtum balinei, nullius non ſucurrit valetudini. Domus tantùm, ac domeſtici deerant. ceterùm nihil, quod ab illis aut præſtari aut deſiderari poſſet. Adiice iam illud, quod, quiſquis illis temporibus interfuit, (vt alia, quæ retuli) agnoſceret protinus. Solus ſemper equo vectus eſt; ſolus cum iis, quos inuitauerat, maiore parte æſtiuarum expeditionum, cenauit ſedens; non ſequentibus diſciplinam, quatenus exemplo non noſcebatur, ignouit; admonitio frequens inerat, & caſtigatio, vindicta rariſſima; agebátque me

medium, plurima dissimulantis, aliqua inhibentis. Hiens emolumétum patrati belli contulit. sed insequenti æstate omnis Pannonia, reliquiis totius belli in Dalmatia manentibus, pacem petiit. Ferocē illam tot milliũ iuuentutem, paullò antè seruitutem minatum Italiæ, conferentem arma, quibus vsa erat, apud flumen nomine Bathinum prosternentémque se vniuersam genibus imperatoris, Batonemque & Pinerem, excellissimos duces, captum alterum, alterum deditum, iustis voluminibus ordine narrabimus, vt spero. Autumno victor in hiberna reducitur exercitus, cuius omnibus copiis à Cæsare M. Lepidus præfectus est, vir nominis ac fortunæ eorum proximus, quem in quantum quisque aut cognoscere, aut intelligere potuit, in tantum miratur ac diligit, tantorúmque nominum, quibus ortus est, ornamentum iudicat.

Cæſar ad alteram belli Delmatici molem animum atque arma contulit. in quâ regione quali adiutore legatóque fraterrimeo, Magio Celere Velleiano, vſus ſit, ipſius patríſque eius prædicatione teſtatum eſt, & ampliſſimorum honorũ, quibus triumphans eum Cæſar donauit, ſigna memoriæ. Initio æſtatis Lepidus, educto hibernis exercitu, per gentes integras, immunéſque adhuc clade belli, & eò feroces ac truces tendens ad Tiberium imperatorem, & cum difficultate locorum, & cum vi hoſtium luctatus, magnâ cum clade obſiſtentium, exciſſis agris, exuſtis ædificiis, cæſis viris, lætus victoriâ, prædáque onuſtus, peruênit ad Cæſarem: & ob ea, quæ ſi propriis geſſiſſet auſpiciis, triumphare debuerat, ornamentis triumphalibus, conſentiente cum iudicio principum voluntate ſenatus, donatus eſt. Illa æſtas maximi belli con

consummauit effectus. quippe Daorisi & Desitiates Delmatæ, sicut locorum ac montium, ingeniorum ferociâ, mirâ etiam pugnandi scientiâ, & præcipuè angustiis saltuum pænè inexpugnabiles, non iam ductu, sed manibus atque armis ipsius Cæsaris tum demùm pacati sunt, cùm pænè funditus euersi forent. Nihil in hoc tanto bello, nihil in Germaniâ aut videre maius, aut mirari magis potui, quàm quòd imperatori numquam adeò vlla opportuna visa est victoriæ occasio, quam damno amissi pensaret militis. sempérque visum est gloriosum, quod esset tutissimum; & antè conscientiæ, quàm famæ, consultum; nec vmquam consilia ducis iudicio exercitus, sed exercitus prouidentiâ ducis rectus est. Magna in Bello Delmatico experimēta virtutis, in multos ac difficiles locos præmissas Germanicus dedit; celebris etiam o-

perâ diligēti. Q. Iulius Poſtumus, vir conſularis, præpoſitus Delmatiæ, ornamenta meruit triumphalia: quem honorem ante paucos annos Paſſienus & Coſſus, viri quibuſdam diuerſis virtutibus celebres, in Africâ meruerant. Sed Coſſus victoriæ teſtimonium etiam in cognomen filij contulit, adoleſcentis in omnium virtutum exempla geniti. At Poſtumi operum L. Apronius particeps, illâ quoque militia eos, quos mox conſecutus eſt, honores excellenti virtute meruit. Vtinam non maioribus experimentis teſtatum eſſet, quantum in omni re Fortuna poſſet; ſed in hoc quoque genere abundè agnoſci vis eius poteſt. nam & Seianus, vir antiquiſſimi moris, & priſcam grauitatem ſemper humanitate temperans in Germania Illyricoque, & mox in Africa, ſplendidiſsimis functus, miniſteriis, non meritò, ſed materiâ adi-

piſcen

piſcendi triumphalia, defectus eſt. Et A. Licinius Nerua Silianus, P. Silij filius, quem virum, ne qui intellexit quidem, abundè miratus eſt, ne nihil optimo ciui, ſimpliciſſimo duci periſſet, præreptus immaturè & fructu ampliſſimæ principis amicitiæ, & conſummatione euectæ in altiſſimum paternúmque faſtigium imaginis, defectus eſt. Horum virorum mentione ſi quis quæſiſſe me dicet locum, fatentem arguet. neque enim iuſtus ſine mendacio candor apud bonos crimini eſt. Tantum quòd vltimam impoſuerat Pãnonico ac Delmatico Bello Cæſar manum, cùm, intra quinque conſummati tanti operis dies, funeſtæ ex Germania epiſtolæ, cæſi Vari, trucidatarúmque legionum trium totidémque alarũ, & ſex cohortium, velut in hoc ſaltem tantummodò indulgente nobis fortunâ, ne occupato duce, & cauſſa perſona

moram exigit. Varus Quinctilius, illustri magis quàm nobili ortus familia, vir ingenio mitis, moribus quietus, vt corpore & animo immobilior, otio magis castrorum, quàm bellicæ assuetus militiæ; pecuniæ verò quam non contemptor, Syria, cui præfuerat, declarauit; quàm pauper diuitem ingressus, diues pauperem reliquit: is cùm exercitui, qui erat in Germaniâ, præesset, concepit esse homines, qui nihil, præter vocem membráq; haberent hominũ; quíque gladiis domari non poterãt, posse iure mulceri. Quo proposito mediã ingressus Germaniã, velut inter viros pacis gaudentes dulcedine, iurisdictionibus, agendóque pro tribunali ordine, trahebat æstiua. At illi, quod, nisi expertus, vix credebat, in summâ feritate versutissimi, natúmque mendacio genus, simulantes fictas litium series; & nunc prouocantes alter alterum iniuriâ,
nunc

nunc agentes gratias, quòd eas Romana iustitia finiret, feritásque sua, nouitate incognitæ disciplinæ, mitesceret, & solita armis discerni iure terminarentur, in summam socordiam perduxêre Quinctilium vsque eò, vt se prætorem vrbanum in foro ius dicere, non in mediis Germaniæ finibus exercitui præesse crederet. Tum iuuenis, genere nobilis, manu fortis, sensu celer, vltra barbarum promptus ingenio, nomine Arminius, Sigimeri, principis gentis eius, filius, ardorem animi, vultu oculisque præferens, assiduus militiæ nostræ prioris comes, & iã ciuitatis Romanæ ius equestrémque consecutus gradum, segnitiâ ducis in occasioné sceleris vsus est: haud imprudenter speculatus neminem celeriùs opprimi, quã qui nihil timeret: & frequentissimum initium esse calamitatis, Securitatem. Primò igitur paucos, mox

plures in societatem consilij recipit; opprimi posse Romanos, & dicit & persuadet; decretis facta iungit; tempus insidiarum constituit. Id Varo per virum eius gentis fidelem, clarique nominis Segestem indicatum: sed præualebant iam fata consiliis, omnemque animi eius aciem præstinxerant. Quippe ita se res habet, vt plerumque, qui fortunam mutaturus est, consilia corrumpat, efficiátque, quod miserrimum est, vt, quod accidit, id etiam meritò accidisse videatur, & casus in culpam transeat. Negat itaque se credere, spémque in se beneuolentiæ merito æstimare profitetur. Nec diutiùs, post primum indicé, secundo relictus locus. Ordinem atrocissimæ calamitatis, quâ nulla, post Carassi in Parthis damnũ, in externis gẽtibus grauior Romanis fuit, iustis voluminibus, vt alij, ita nos conabimur exponere. Nunc summe da-

flenda

flenda est. Exercitus omnium fortissimus, disciplinâ, manu, experientiaque bellorũ inter Romanos milites princeps, Marcore ducis, perfidiâ hostis, iniquitate fortunæ circumuẽtus; cùm ne pugnãdi quidem egregiè occasio, in quantum voluerant, data esset miseris, castigatis etiam quibusdã graui pœnâ, quia Romanis & armis & animis vsi fuissent, inclusus siluis, paludibus, insidiis ab eo hoste ad internecionem trucidatus est, quem ita semper more pecudum trucidauerat, vt vitam aut mortem eius nunc ira, nũc venia temperaret. Duci plus ad moriendum, quàm ad pugnandum, animi fuit. quippe, paterni auitíque exempli successor, se ipse transfixit. At è præfectis castrorum duobus quàm clarum exemplũ L. Eggius, tam turpe Ceionius prodidit: qui, cùm longè maximam partem absumsisset acies, auctor deditionis, supplicio, quàm prælio,

prœlio, mori maluit. At Volumnius, legatus Vari, cetera quietus ac probus, diri auctor exempli, ſpoliatum equite peditem relinquens, fuga cum alis Rhenum petere ingreſſus eſt: quod factum eius Fortuna vlta eſt. non enim deſertis ſuperfuit, ſed deſertior occidit. Vari corpus ſemiuſtum hoſtilis lacerauerat feritas; caput eius, abſciſſum, latúmque ad Maroboduum, & ab eo miſſum ad Cæſarem, gentilicij tandem tumuli ſepultura honoratum eſt. His auditis, reuolat ad patrem Cæſar: perpetuus patronus Romani Imperij, aſſuetam ſibi cauſſam ſuſcipit. Mittitur ad Germaniam. Gallias confirmat, diſponit exercitus, præſidia munit, ſe magnitudine ſuâ, non fiduciâ hoſtium, metiens, qui Cimbricam Teutonicamque militiam Italiæ minabantur; vltra Rhenum, cum exercitu, tranſgreditur. Arminio territo, quem

quem arguisse pater & patria côtenti erant, penetrat interiùs, aperit li. mites, vastat agros, vrit domos, fundit obuios: maximáque cum gloriâ, incolumi omnium, quos transduxerat, numero, in hibernâ reuertitur. Reddatur verum L. Asprenati testimonium; qui, legatus sub auunculo suo Varo militans, nauâ virilíque operâ duarum legionum, quibus præerat, exercitum immunem tantâ calamitate seruauit: maturéque ad inferiora hiberna descendendo, vacillantium etiam cis Rhenum sitarum gentium animos confirmauit. Sunt tamen, qui, vt viuos ab eo vindicatos, ita iugulatorum sub Varo occupata crediderint patrimonia, hereditatémque excisi exercitus, in quantũ voluerit, ab eo aditam. Lucij etiam Ceditij, præfecti castrorũ, eorúmque, qui, vnà circũdati Alisone, immensis Germanorum copiis obsidebantur, laudan

laudanda virtus est;qui,omnib. difficultatibus superatis, quas inopia rerum intolerabiles, vis hostium faciebat inexsuperabiles, ne temerario consilio, nec segni prouidentiâ, vsi, speculatíque oportunitatem, ferro sibi ad suos peperêre reditum. Ex quo appâret. Varum, sanè grauem, & bone voluntatis virum, magis imperatoris defectum consilio, quàm virture destitutum militum se, magnificentissimúmque pe didisse exercitum. Cùm in captiuos sæuiretur à Germanis, præclari facinoris auctor fuit Caldus Cœlius, vetustate familiæ suæ dignissimus; qui, complexus catenarum, quibus vinctus erat, seriem, ita illas inlisit capiti suo, vt protinus pariter sanguinis cerebríque profluuio exspiraret. Eadem & virtus & fortuna, subsequenti tempore, ingressa animam Imperatoris Tiberij fuit, quæ initio fuerat: qui,concussis

ſis hoſtium viribus, claſſicis pedi-
túmque expeditionibus, cùm res
Galliarum maximæ molis, accenſáſ-
que plebis Viennenſium diſſenſio-
nes coërcitione magis, quàm pœ-
nâ, molliſſet; & ſenatus populúſ-
que Rom. poſtulante patre eius, vt
æquum ei ius in omnibus prouinciis
exercitibúſque eſſet, quàm erat ipſis,
decreto complexus eſſet:(etenim ab-
ſurdum erat, non eſſe ſub illo, quæ
ab illo vindicabãtur: & qui ad opem
ferendam primus erat, ad vindican-
dum honorem non iudicari parem)
in Vrbem reuerſus, iampridem debi-
tum, ſed continuatione bellorum di-
latum, ex Pannonis, Delmatíſque e-
git triumphum. cuius magnificen-
tiam quis miretur in Cæſare? fortu-
næ verò quis non miretur indulgen-
tiam? quippe omnes eminentiſſimos
hoſtium duces occaſos fama narra-
uit, ſed vinctos triumphus oſtendit.
quem

perâ dilige̅ti. Q. Iulius Postumus, vir consulariis, præpositus Delmatiæ, ornamenta meruit triumphalia: quem honorem ante paucos annos Passienus & Cossus, viri quibusdam diuersis virtutibus celebres, in Africâ meruerant. Sed Cossus victoriæ testimonium etiam in cognomen filij contulit, adolescentis in omnium virtutum exempla geniti. At Postumi operum L. Apronius particeps, illâ quoque militiâ eos, quos mox consecutus est, honores excellenti virtute meruit. Vtinam non maioribus experimentis testatum esset, quantum in omni re Fortuna posset; sed in hoc quoque genere abundè agnosci vis eius potest. nam & Seianus, vir antiquissimi moris, & priscam grauitatem semper humanitate temperans in Germaniâ Illyricoque, & mox in Africa, splendidissimis functus, ministeriis, non meritò, sed materiâ adipiscen

pisceṇ

piſcendi triumphalia, defectus eſt. Et A. Licinius Nerua Silianus, P. Silij filius, quem virum, ne qui intellexit quidem, abundè miratus eſt, ne nihil optimo ciui, ſimpliciſſimo duci periſſet, præreptus immaturè & fructu ampliſſimæ principis amicitiæ, & conſummatione euectæ in altiſſimum paternúmque faſtigium imaginis, defectus eſt. Horum virorum mentione ſi quis quæſiſſe me dicet locum, fatentem arguet. neque enim iuſtus ſine mendacio candor apud bonos crimini eſt. Tantum quòd vltimam impoſuerat Pãnonico ac Delmatico Bello Cæſar manum, cùm, intra quinque conſummati tanti operis dies, funeſtæ ex Germania epiſtolæ, cæſi Vari, trucidatarúmque legionum trium totidémque alarũ, & ſex cohortium, velut in hoc ſaltem tantummodò indulgente nobis fortunâ, ne occupato duce, & cauſſa perſona

moram exigit. Varus Quinctilius, illustri magis quàm nobili ortus familia, vir ingenio mitis, moribus quietus, vt corpore & animo immobilior, otio magis castrorum, quàm bellicæ assuetus militiæ; pecuniæ verò quam non contemptor, Syria, cui præfuerat, declarauit; quàm pauper diuitem ingressus, diues pauperem reliquit: is cùm exercitui, qui erat in Germaniâ, præesset, concepit esse homines, qui nihil, præter vocem membráq; haberent hominũ; quíque gladiis domari non poterãt, posse iure mulceri. Quo proposito mediã ingressus Germaniã, velut inter viros pacis gaudentes dulcedine, iurisdictionibus, agendóque pro tribunali ordine, trahebat æstiua. At illi, quod, nisi expertus, vix credebat, in summâ feritate versutissimi, natúmque mendacio genus, simulantes fictas litium series, & nunc prouocantes alter alterum iniuriâ, nunc

nunc agentes gratias, quòd eas Romana iuſtitia finiret, feritáſque ſua, nouitate incognitæ diſciplinæ, miteſceret, & ſolita armis diſcerni iure terminarentur, in ſummam ſocordiam perduxêre Quinctilium vſque eò, vt ſe prætorem vrbanum in foro ius dicere, non in mediis Germaniæ finibus exercitui præeſſe crederet. Tum iuuenis, genere nobilis, manu fortis, ſenſu celer, vltra barbarum promptus ingenio, nomine Arminius, Sigimeri, principis gentis eius, filius, ardorem animi, vultu oculiſque præferens, aſſiduus militiæ noſtræ prioris comes, & iã ciuitatis Romanæ ius equeſtrémque conſecutus gradum, ſegnitiâ ducis in occaſionẽ ſceleris vſus eſt: haud imprudenter ſpeculatus neminem celeriùs opprimi, quã qui nihil timeret: & frequentiſſimum initium eſſe calamitatis, Securitatem. Primò igitur paucos, mox

plures in ſocietatem conſilij recipit;
opprimi poſſe Romanos, & dicit, &
perſuadet; decretis facta iungit; tempus
inſidiarum conſtituit. Id Varo
per virum eius gentis fidelem, clarique
nominis Segeſtem indicatum: ſed
præualebant iam fata conſiliis, omnémque
animi eius aciem præſtinxerant.
Quippe ita ſe res habet, vt plerumque,
qui fortunam mutaturus eſt,
conſilia corrumpat, efficiátque, quod
miſerrimum eſt, vt, quod accidit, id
etiam meritò accidiſſe videatur, &
caſus in culpam tranſeat. Negat itaque
ſe credere, ſpémque in ſe beneuolentiæ
merito æſtimare profitetur.
Nec diutiùs, poſt primum indicé,
ſecundo relictus locus. Ordinem atrociſſimæ
calamitatis, quâ nulla,
poſt Caraſſi in Parthis damnũ, in externis
gẽtibus grauior Romanis fuit,
iuſtis voluminibus, vt alij, ita nos conabimur
exponere. Nunc ſumme da.

flenda

flenda est. Exercitus omnium fortissimus, disciplinâ, manu, experientiaque bellorũ inter Romanos milites princeps, Marcore ducis, perfidiâ hostis, iniquitate fortunæ circumuẽtus; cùm ne pugnãdi quidem egregiè occasio, in quantum voluerant, data esset miseris, castigatis etiam quibusdã graui pœnâ, quia Romanis & armis & animis vsi fuissent, inclusus siluis, paludibus, insidiis ab eo hoste ad internecionem trucidatus est, quem ita semper more pecudum trucidauerat, vt vitam aut mortem eius nunc ira, nũc venia temperaret. Duci plus ad moriendum, quàm ad pugnandum, animi fuit. quippe, paterni auitíque exempli successor, se ipse transfixit. At è præfectis castrorum duobus quàm clarum exemplũ L. Eggius, tam turpe Ceionius prodidit: qui, cùm longè maximam partem absumsisset acies, auctor deditionis, supplicio, quàm
prælio,

prœlio, mori maluit. At Volumnius, legatus Vari, cetera quietus ac probus, diri auctor exempli, ſpoliatum equite peditem relinquens, fuga cum alis Rhenum petere ingreſſus eſt: quod factum eius Fortuna vlta eſt. non enim deſertis ſuperfuit, ſed deſertior occidit. Vari corpus ſemiuſtum hoſtilis lacerauerat feritas; caput eius, abſciſſum, latúmque ad Maroboduum, & ab eo miſſum ad Cæſarem, gentilicij tandem tumuli ſepultura honoratum eſt. His auditis, reuolat ad patrem Cæſar: perpetuus patronus Romani Imperij, aſſuetam ſibi cauſſam ſuſcipit. Mittitur ad Germaniam. Gallias confirmat, diſponit exercitus, præſidia munit, ſe magnitudine ſuâ, non fiduciâ hoſtium, metiens, qui Cimbricam Teutonicamque militiam Italiæ minabantur; vltra Rhenum, cum exercitu, tranſgreditur. Arminio territo,

quem

quem arguisse pater & patria cótenti erant, penetrat interiùs, aperit limites, vastat agros, vrit domos, fundit obuios: maximáque cum gloriâ, incolumi omnium, quos transduxerat, numero, in hibernâ reuertitur. Reddatur verum L. Asprenati testimonium; qui, legatus sub auunculo suo Varo militans, nauâ virilíque operâ duarum legionum, quibus præerat, exercitum immunem tantâ calamitate seruauit: muturéque ad inferiora hiberna descendendo, vacillantium etiam cis Rhenum sitarum gentium animos confirmauit. Sunt tamen, qui, vt viuos ab eo vindicatos, ita iugulatorum sub Varo occupata crediderint patrimonia, hereditatémque excisi exercitus, in quantũ voluerit, ab eo aditam. Lucij etiam Ceditij, præfecti castrorũ, eorúmque, qui, vnà circũdati Alisone, immensis Germanorum copiis obsidebantur, laudan

ſis hoſtium viribus, claſſicis pedi-
túmque expeditionibus, cùm res
Galliarum maximæ molis, accenſáſ-
que plebis Viennenſium diſſenſio-
nes, coërcitione magis, quàm pœ-
nâ, molliſſet; & ſenatus populúſ-
que Rom. poſtulante patre eius, vt
æquum ei ius in omnibus prouinciis
exercitibúſque eſſet, quàm erat ipſis,
decreto complexus eſſet: (etenim ab-
ſurdum erat, non eſſe ſub illo, quæ
ab illo vindicabātur: & qui ad opem
ferendam primus erat, ad vindican-
dum honorem non iudicari parem)
in Vrbem reuerſus, iampridem debi-
tum, ſed continuatione bellorum di-
latum, ex Pannonis, Delmatíſque e-
git triumphum. cuius magnificen-
tiam quis miretur in Cæſare? fortu-
næ verò quis non miretur indulgen-
tiam? quippe omnes eminentiſſimos
hoſtium duces occaſos fama narra-
uit, ſed vinctos triumphus oſtendit.
quem

quem mihi, fratrique meo, inter præcipuos, præcipuísque donis adornatos viros , comitari contigit. Quis non inter reliqua, quibus singularis moderatio Tibi. Cæsaris elucet , atque eminet , hoc quoque miretur, quòd, cùm sine vlla dubitatione septem triumphos meruerit, tribus cõtentus fuerit ? Quis enim dubitare potest, quin ex Armeniâ recepta, & ex rege ei præposito, cuius capiti insigne regium suâ manu imposuerat, ordinatísque rebus Orientis , ouans triumphare debuerit? &, Vindelicorum Rætorúmque victor, curru Vrbẽ ingredi, fractis deinde post adoptionẽ, continua triennij militia, Germaniæ viribus, idem illi honor & deferendus, & recipiendus fuerit ? & post cladem sub Varo acceptam , ociùs prosperrimo rerum euentu, eadem excisa Germania, triumphum summi ducis adornare debuerit? Sed in hoc

viro,

viro, nescias, vtrum magis mireris; quòd laborum periculorúmque semper excessit modum, an quòd honorum temperauit. Venitur ad tempus, in quo fuit plurimum metus. quippe Cæsar Augustus, cùm Germanicum, nepotem suum, reliqua belli patratu-rum, misisset in Germaniam, Tiberium autem filium missurus esset in Illyricum, ad firmanda pace, quæ bello subegerat, prosequens eum, si-múlque interfuturus athletarum certaminis ludicro, quod eis honori sacratum à Neapolitanis est, processit in Campaniam: quamquam iam motus imbecillitatis, inclinatæque in deterius principia valetudinis senserat; tamen obnitente vi animi, prosecutus filium, digressúsque ab eo Beneuenti, ipse Nolam petiit; & ingrauescente in dies valetudine, cùm sciret, quis, volenti omnia post se salua remanere, accersendus foret,

festinanter reuocauit filium. ille ad patrem patriæ exspectato reuolauit maturiùs. Tum, securum se Augustus prædicans, circumfusísque amplexibus Tiberij sui, commendans illi sua, atque ipsius opera, nec quidquam iam de fine, si fata poscerent, recusans, subrefectus primo conspectu, alloquióque carissimi sibi spiritus, mox, cùm omnẽ curam fata vincerent, in sua resolutus initia, Pompeio Appuleióque cos. septuagesimo sexto anno, animam cælestem cælo reddidit. Quid tunc homines timuerint, quæ senatus trepidatio, quæ populi confusio, quis orbis metus, in quàm arto salutis exitiíque fuerimus confinio neque mihi, tam festinanti, exprimere vacat; neque, cui vacat, potest. Id solùm voce publicâ dixisse habeo: Cuius vrbis ruinam timueramus, eam ne commotã quidem sensimus. tantáque vnius viri maiestas

fuit,

fuit, vt nec bonis, neque contra ma-
los opus armis foret. Vna tamen ve-
luti luctatio ciuitatis fuit, pugnantis
cum Cæſare ſenatus populíque Ro-
mani, vt ſtationi paternæ ſuccederet;
illius vt potiùs ęqualem ciuem, quàm
eminentem liceret agere principem.
tādem magis ratione, quàm honore,
victus eſt; cùm, quidquid tuendū non
ſuſcepiſſet, periturum videret. ſolíque
huic contigit, pænè diutius recuſare
principatum, quàm, vt occuparent
eum, alij armis pugnauerant. Poſt
redditum cælo patrem, & corpus e-
ius humanis honoribus, nomen diui-
nis honoratum, primum Principa-
lium eius operum fuit, Ordinatio co-
mitiorum; quam, manu ſuâ ſcriptam,
D. Auguſtus reliquerat. Quo tempo-
re mihi fratríque meo, candidatis
Cæſaris, proximè à nobiliſſimis ac
ſacerdotibus viris, deſtinari prætori-
bus contigit, conſecutis, vt neque

post nos quemquam D. Augustus, neque ante nos Cæsar commendaret Tiberius. Tulit protinus & voti, & consilij sui pretium resp. neque diu latuit, aut quid, non impetrando, passuri fuissemus; aut quid, impetrando, profecissemus. quippe exercitus, qui in Germaniâ militabat, præsentísque Germanici imperio regebatur, simúlque legiones, quæ in Illyrico erant, rabie quadam & profundâ confundendi omnia cupiditate, nouum ducē, nouum statum, nouam quærebant remp. quinetiam ausi sunt minari, daturos senatui, daturos principi leges; modum stipendii, finem militiæ sibi ipsi constituere conati sunt. processum etiam in arma, ferrúmque strictum est; & pænè in vltimum gladiatorum erupit impunitas. defuítque, qui contra remp. duceret, non qui sequerentur. Sed hæc omnia veteris Imperatoris maturitas

tas, multa inhibentis, aliqua cum grauitate pollicentis, inter seueram precipuè nostrorum vltionem, mitis aliorum castigatio, breui sopiit ac sustulit. Quo quidem tempore, vt plerаque ignauè Germanicus, ita Drusus, qui à patre in id ipsum, plurimo quidem igne emicans, incēdium militaris tumultus missus erat, priscâ antiquáque seueritate vsus, ancipitia sibi tam re, quàm exemplo, perniciosa, & his ipsis militum gladiis, quibus obsessus erat; obsidentes coërcuit, singulari adiutore in eo negotio vsus, Iunio Blæso, viro nescias vtiliore in castris, an meliore in togâ. qui, post paucos annos proconsul in Africâ, ornamenta triumphalia, cum appellatione Imperatoria, meruit, ac Hispanias, exercitúmque virtutibas, celeberrimáque in Illyrico militiu, vt prædiximus, cum imperio obtineret, in summâ pace, quiete conti-

nuit; cùm ei pietas rectissima sentiendi, & auctoritas, quæ sentiebat, obtinendi, superesset. cuius curam ac fidem, Dolabella quoque, vir simplicitatis generosissimæ, in maximâ parte Illyrici per omnia imitatus est. Horum XVI. annorum opera quis, cùm in certa sint oculis animísque omnium, in partibus eloquatur? Sacrauit parentem suum Cæsar nō imperio, sed religione. non appellauit eum, sed fecit deum. reuocata in forum fides, summota è foro seditio, ambitio campo, discordia curiâ, sepultæque ac situ obsitæ; iustitia, æquitas, industria, ciuitati redditæ; accessit magistratibus auctoritas, senatui maiestas, iudiciis grauitas; compressa theatralis seditio; rectè faciendi omnibus aut incussa voluntas, aut imposita necessitas. honorantur recta, praua puniuntur. suspicit potentem humilis, non timet. antecedit

dit, non contemnit, humiliorem potens. quando annona moderatior? quando pax lætior? Diffuſa in Orientis Occidentiſque tractus, & quidquid meridiane aut ſeptentrione finitur, pax Auguſta per omnes terrarum orbis angulos à latrociniorum metu ſeruat immunes. Fortuita non ciuium tantummodò, ſed Vrbium damna Principiis munificentia vindicat. Reſtitutæ vrbes Aſiæ. vindicatæ ab iniuriis magiſtratuum prouinciæ. honor dignis paratiſſimus pœna in malos ſera, ſed aliqua. ſuperatur æquitate gratia, ambitio virtute. nam, facere rectè ciues ſuos, Princeps optimus, faciendo, docet; cúmque ſit Imperio maximus, exemplo maior eſt. Rarò eminentes viri non magnis adiutoribus ad gubernandam fortunam ſuam vſi ſunt? vt duo Scipiones duobus Læliis, quos per om-

nia æquauerunt sibi ; vt D. Augustus M. Agrippâ, & maximè ab eo, Statilio Tauro. quibus nouitas familiæ haud obstitit, quo minus ad multiplices consulatus, triumphósque, & complura eniterentur sacerdotia. etenim magna negotia magnis adiutoribus egent. Neque in paruo paucitas ministeria defecit. Interéstque reip. quod vsu necessarium, & dignitate eminere: vtilitatémque auctoritate muniri. Sub his exemplis Tiberius Cæsar Seianum Ælium, principe equestris ordinis patre natum, materno verò genere clarissimas, veterésque, & insignes honoribus complexum familias, habentem consulares fratres, consobrinos, auunculum, ipsum verò laboris ac fidei capacissimum, sufficiente etiam vigori animi compage corporis, singularem principalium onerum adiutorem in omnia habuit, atque habet,

habet, virum ſeueritatis lætiſſimæ, hilaritatis priſcæ, actu otioſis ſimilli- mum, nihil ſibi vindicantem, eóque aſſequentem omnia, ſemper infra aliorum æſtimationes ſe metientem, vultu, vitáque tranquillum, animo exſomnem. In huius virtutum æſtimatione iampridem iudicia ciuitatis cum iudiciis principis certant. neque nouus hic mos ſenatus populíque R. eſt, putandi, quod optimum ſit, eſſe nobiliſſimum. nam & illi antiqui, ante primum bellum Punicum, abhinc annos ccc. T. Coruncanium, hominem nouum, cum aliis omnibus honoribus, tum pontificatu etiam maximo, ad principale extulêre faſtigium; & equeſtri loco natum Sp. Caruilium, & mox M. Catonem, nouum etiam, Tuſculo, Vrbis inquilinum, Mummiúmque Achaicum in conſulatus, cenſuras, & triumphos prouexêre. &, qui C. Marium, igno-

tæ originis, vſque ad ſextum conſulatum ſine dubitatione Romani nominis habuêre principem; &, qui M. Fuluio tantum tribuêre, vt pænè, aſſentatione ſua, quibus vellet, principatus conciliaret; quíque nihil Aſinio Pollioni negauerũt, quod nobiliſſimis, ſummo cum ſudore, conſequendum foret; profectò hoc ſenſerunt, In cuiuſcumque animo virtus ineſſet, ei plurimum eſſe tribuendum. Hæc naturalis exempli imitatio ad experiendum Seianum, Cæſarem; ad iuuanda verò onera principis, Seianum protulit; ſenatúmque & populus Romanus, eò perduxit, vt, quod vſu optimum intelligit, id in tutelam ſecuritatis ſuæ libenter aduocet. Sed, propoſita quaſi vniuerſa Principatus Tib. Cæſaris forma, ſingula recenſeamus. Qua ille prudentia Rhaſcupolim, interemptorem fratris ſui filij Cotys, conſortiſ-

que

que eiuſdem Imperij, euocauit? ſingulari in eo negotio vſus operâ Flacci Pomponii, conſularis viri, nati ad omnia, quæ rectè facienda ſunt, ſimplicíque virtuete merentis ſemper, quàm captantis gloriam. Cum quantâ grauitate, vt ſenator, & iudex, non vt princeps, & cauſſas preſſiùs audit? quàm celeriter Libonem ingratum, & noua molientem, oppreſſit? Quibus præceptis inſtructum Germanicũ ſuum, imbutúmque rudimẽtis militiæ ſecum actæ, domitorem recepit Germaniæ? Quibus iuuentam eius exaggerauit honoribus, reſpondẽte cultu triumphi rerum, quas geſſerat, magnitudini? Quoties populum cõgiariis honorauit, ſenatorúmque cenſum, cùm id ſenatu auctore facere potuit, quàm libẽter expleuit, vt neque luxuriam inuitaret, neque honeſtam paupertatem pateretur dignitate deſtitui? Quanto cum hono-

re

re Germanium ſuum in tranſmarinas miſit prouincias? Quâ vi, conſiliorum ſuorum miniſtro & adiutore vſus Druſo, filio ſuo, Maroboduum, inhærenté occupati Regni finibus, pace maieſtatis eius dixerim, velut ſerpentem abſtruſam terræ, ſalubribus conſiliorum ſuorum medicamétis coëgit egredi? quàm illum & honoratè, nec ſecurè continet? Quantæ molis Bellum, principe Galliarum ciente Sacrouiro Floróque Iulio, mirâ celeritate ac virtute compreſſit? vt antè populus Rom. viciſſe ſe, quàm bellare, cognoſceret; nunciósque periculi, victoriæ præcederet nuncius. Magni etiam terroris Bellum Africum, & quotidiano auctu maius, auſpiciis conſiliíſque eius breui ſepultū eſt. Quanta, ſuo ſuorúmque nomine, exſtruxit: opera! Quam piâ magnificentiâ ſupérque humanam euectâ fidem, Templum patri molitur. Quàm
magni

magnifico animi temperamento Cn. quoque Pompeii munera absumpta igni restituit! qui, quidquid vmquam claritudine eminuit, id veluti cognatum censet tuendum. Qua liberalitate, cùm aliâs, tum proximè, incenso monte Cœlio, omnis ordinis hominum iacturæ, patrimonio succurrit suo? Quantâ cum quiete hominum, remp. perpetui præcipuíque timoris, supplementum, sine trepidatione delectus, prouidet? Si aut natura patitur, aut mediocritas recipit hominũ, apud aures deorũ de his quæri: quid hic meruit? primũ, vt scelarata Drusus Libo iniret consilia? deinde, vt Silius & Piso: quorum alterius dignitatem constituit, auxit alterius? Vt ad maiora transscendam, quamquam & hæc ille duxit maxima: quid, vt iuuenes amitteret filios? quid, vt nepotem ex Druso suo? Dolenda adhuc retulimus: veniendum ad erubescenda

ſcenda eſt. Quantis hoc triennium, M. Vinci; doloribus lacerauit ani. mum eius? quamdiu abruſo , quod miſerrimum eſt, pectus eius flagrauit incendio? quòd ex nuru, quòd ex nepote, dolere, indignari coactus eſt. Cuius temporis ægritudinem auxit amiſſa mater eminentiſſima, & per omnia deis, quàm hominibus, ſimiliter fœmina; cuius potẽtiam nemo ſenſit, niſi aut leuatione periculi, aut acceſſione dignitatis. Voto finiendum volumen ſit. IVPPITER Capitoline, & auctor ac ſtator Romani nominis, Gradiue Mars, perpetuorúmque cuſtos Veſta ignium, & quicquid numinum hanc Romani Imperij molem in ampliſſimum terrarum orbis faſtigium extulit, vos publicâ voce obteſtor, atque precor, cuſtodite, ſeruate, protegite hunc ſtatum, hanc pacem; eique, functo lõgiſſimâ ſtatione mortali, deſtinate ſucceſſores quàm ſeriſ-
ſimos

simos, sed eos, quorum ceruices tam fortiter sustinendo terrarum orbis Imperio sufficiant, quàm huius suffecisse sensimus; consiliáque omnium ciuium aut pia, * * *

INDEX

INDEX RERVM ET VERBORVM MEMORABILIVM.

A.

Q

Athen

B

Buxen

C.

Cæsar

Carſoli

Caſtrum

Cethe

ſex

D.

E.

Euripe

F

G

Ger

H

I.

L.

M.Le

M.

Q. Ma

S

O

P

Q

Rabirius

R

S

occupar

Tibulius

Viennen

FINIS.